

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ARABULUCULUK SONUCUNDA YAPILAN MİLLETLERARASI SULH
ANLAŞMALARI HAKKINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KONVANSİYONU
(SİNGAPUR KONVANSİYONU)**

HAZIRLAYAN

MEHMET KARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. SEMA ÇÖRTOĞLU KOCA

ANKARA 2022

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih:09/06/2022

Öğrencinin Adı, Soyadı: Mehmet KARA

Öğrencinin Numarası: 21910203

Anabilim Dalı: Özel Hukuk Anabilim Dalı

Programı: Özel Hukuk Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı/ Adı, Soyadı: Doç. Dr. Sema ÇÖRTOĞLU KOCA

Tez Başlığı: Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (Singapur Konvansiyonu)

Yukarıda başlığı belirtilen yüksek lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 108 sayfalık kısmına ilişkin, 09/06/2022 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %13'tür. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrencinin İmzası:

ONAY

Tarih: 09/06/2022

Doç. Dr. Sema ÇÖRTOĞLU KOCA

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanmasında her aşamada yazdıklarımı sabırla okuyarak değerli görüşlerini sunan tez danışmanım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Sema ÇÖRTOĞLU KOCA'ya şükranlarımı sunarım.

Tez savunma jürimde yer alan ve yapıcı eleştirileri ile katkılarını sunan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Alper Çağrı YILMAZ ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Cemil ÜNAL'a teşekkürü borç bilirim.

Son olarak, kütüphane kullanıcılarına sunduğu elektronik dergi ve kaynak kitapları ile tezimin zenginleşmesi için faydalandığım Bartın Üniversitesine teşekkür ederim.

ÖZET

Uluslararası ticarete uyuşmazlıklar genellikle yargılama ve tahkim yoluyla çözülmekte, nispeten daha kısa zamanda sonuç veren, daha ekonomik ve geleceğe dönük ilişkileri korumayı amaçlayan arabuluculuk yöntemi daha az tercih edilmektedir. Bunun en büyük sebebi olarak yargı ve hakem kararlarının diğer ülkelerde kolay icra edilebilirliği gösterilmektedir.

Bu kapsamda, UNCITRAL tarafından yapılan uzun soluklu bir çalışma neticesinde, arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarına icra edilebilirlik ve kesin delil etkisi tanıma imkânı veren bir Konvansiyon hazırlanarak 7 Ağustos 2019 tarihinde imzaya açılmıştır. Bu Konvansiyonun amacı, uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuğu teşvik etmek, sulh anlaşmalarının icrasını hızlandırmak ve uluslararası ticareti kolaylaştırmaktır.

Singapur'da düzenlenen imza töreniyle uluslararası ticari arabuluculukta uyuşmazlıkların çözümü için yeni bir dönem başlamıştır. Buna göre, Konvansiyon kapsamında yer alan arabuluculuk yoluyla yapılmış uluslararası ticari sulh anlaşmaları, yine Konvansiyonun oluşturduğu icra ve tanıma mekanizmasından yararlanacaklardır. Bunun için, Konvansiyonda yer alan şartları taşıyor olmaları ve sınırlı sayıda belirlenen ret sebeplerinin de bulunmaması gerekmektedir.

İki yıl içinde elliden fazla ülke tarafından imzalanan Konvansiyon, 12 Eylül 2020 tarihinde yürürlüğe girdi. İmzalayan ülkeler arasında ABD, Çin, Hindistan gibi dünya ticaretinde büyük hacme sahip ülkelerin bulunması ne kadar umut verici ise Avrupa ülkeleri ile Japonya ve Rusya'nın bulunmaması da o kadar olumsuz etki yaratmaktadır. Bu anlamda, Konvansiyonun başarıya ulaşabilmesi için daha fazla ülke tarafından imzalanıp onay sürecinin tamamlanması büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca Konvansiyonun başarılı olabilmesi için uygulama sürecinde yer alanların da Konvansiyonun etkinliği ve verimliliğini sağlayacak şekilde hareket etmeleri, Konvansiyon kapsamında yer alan hususları, uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuğun daha etkili olarak uygulanmasını sağlayacak şekilde yorumlamaları gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Singapur Konvansiyonu, sulh anlaşması, UNCITRAL, ticari arabuluculuk.

ABSTRACT

Disputes in international trade are generally resolved through jurisdiction and arbitration, but the mediation, which is cheaper, relatively gives results in less time, and aims to protect future relations, is used less frequently. The most important reason for this is the easy enforceability of judgments and arbitral awards in other countries.

In this context, as a result of a long-term study carried out by UNCITRAL, a convention was prepared and opened for signature on 7 August 2019, giving the enforceability and recognition to the settlement agreements resulting from mediation. The purpose of the Convention is to promote mediation in the resolution of international commercial disputes, to accelerate the enforcement of settlement agreements, to facilitate international trade.

A new era has commenced for the resolution of disputes in international commercial mediation with the signing ceremony held in Singapore. Accordingly, the settlement agreements made through international commercial mediation within the scope of the Convention will benefit from the enforcement and recognition mechanism established by the Convention. For this, they must meet the conditions and must not have a limited number of determined grounds for refusal in the Convention.

The Convention, having been signed by more than fifty countries over two years, entered into force on 12 September 2020. While the presence of countries with a large volume in world trade such as the USA, China and India among the signatory countries is promising, the absence of European countries and the EU, as well as Japan and Russia creates a negative impact. In this sense, in order to be successful for the Convention, it has great importance that more countries sign it and complete the ratification process.

In addition, in order to be successful for the Convention, those involved in the implementation process must act in a way that will ensure the efficiency and effectiveness of the Convention, and interpret the issues within the scope of the Convention in a way that will ensure a more effective application of mediation in the resolution of international commercial disputes.

Anahtar Kelimeler: Singapore Convention, settlement agreement, UNCITRAL, commercial mediation

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1
1. MİLLETLERARASI TİCARETTE UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ VE İCRA EDİLEBİLİRLİK	3
1.1. Uyuşmazlık Çözüm Yolları	3
1.2. Yargılama.....	4
1.2.1. Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi	5
1.2.2. 30 Haziran 2005 Tarihli Yetki Anlaşmasına Dair Lahey Konvansiyonu	7
1.2.3. 2 Temmuz 2019 Tarihli Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lahey Konvansiyonu.....	8
1.3. Tahkim ve New York Sözleşmesi	9
1.4. Arabuluculuk.....	13
1.4.1. Avantajları	15
1.4.2. Dezavantajları	17
1.4.3. Arabuluculuk (<i>Mediation</i>) - Uzlaştırma (<i>Conciliation</i>) İlişkisi.....	18
1.5. Singapur Sözleşmesi Öncesinde Arabuluculuk Alanında Yapılan Bazı Milletlerarası Çalışmalar	18
1.5.1. 1980 UNCITRAL Uzlaştırma Kuralları ve 2021 UNCITRAL Arabuluculuk Kuralları.....	18
1.5.2. 2002 UNCITRAL Uluslararası Ticari Uzlaştırma Model Kanunu	19
1.5.3. 2018 UNCITRAL Uluslararası Ticari Arabuluculuk Model Kanunu	21
1.5.4. AB Arabuluculuk Yönergesi	22
1.6. Türk Hukukunda Arabuluculuk	22
1.7. Arabuluculuk Neticesinde Yapılan Sulh Anlaşmalarının İcra Edilebilirliği.....	23
1.8. Uluslararası Düzenlemelere Duyulan İhtiyaç	25
2. GENEL OLARAK SİNGAPUR KONVANSİYONU	27
2.1. Sözleşmenin Hazırlık Süreci.....	27
2.1.1. Milletlerarası Ticari Arabuluculuk Alanındaki İhtiyaç Analizi Çalışmaları	27

2.1.2. Konvansiyonun Hazırlık Çalışmaları.....	29
2.1.3. Konvansiyonun İmzaya Açılması	32
2.2. Konvansiyonun Sistematiği	33
2.3. Singapur Konvansiyonuna Göre Sulh Anlaşmalarının Hukuki Niteliği.....	34
2.4. Konvansiyon Kapsamında Yer Alan Bazı Kavramlar.....	35
2.4.1. Konvansiyon ve Model Kanun Ayrımı.....	35
2.4.2. Arabuluculuk Anlaşma Belgesi, Sulh Anlaşması, Konvansiyon ve Sözleşme Kavramları.....	37
2.4.3. <i>Opt-in</i> (Dâhil Etme) ve <i>Opt-out</i> (Hariç Tutma) Kavramları	37
2.4.4. Yetkili Makam	38
2.4.5. Uzlaştırma Yerine Arabuluculuk Teriminin Kullanılması	39
2.4.6. Konvansiyonlar ve Sözleşmeler Arasında Örtüşme.....	39
2.4.7. Singapur Konvansiyonunda Arabuluculuk Sözleşmesi.....	40
2.4.8. Singapur Konvansiyonunda Sulh Anlaşması	41
3. KONVANSİYONUN UYGULAMA ALANI	42
3.1. Genel İlkeler	42
3.1.1. Hukuki Yollara (<i>Relief</i>) Başvuru, Kesin Delil Etkisi Tanıma, Tenfiz ve İcra Edilebilirlik Kavramları.....	43
3.1.2. İcra.....	44
3.1.3. Kesin Delil Etkisi Tanıma.....	45
3.2. Konvansiyon Kapsamına Giren Anlaşma Belgeleri.....	46
3.2.1. Sulh Anlaşmasının Arabuluculuk Sonucunda Yapılmış Olması	48
3.2.2. Anlaşmanın Milletlerarası Nitelikte Olması	50
3.2.3. Anlaşmanın Yazılı Olması.....	54
3.2.4. Anlaşmanın Ticari Bir Uyuşmazlığa İlişkin Olması	55
3.3. Kapsam Dışında Tutulan Anlaşma Belgeleri.....	58
3.3.1. Tüketici, Aile, İş ve Miras Uyuşmazlıklarını Çözen Sulh Anlaşmaları.....	58
3.3.2. Yargılama ve Tahkim ile İlgili Olarak Uygulama Alanı Dışında Bırakılan Haller	60
3.3.2.1. Mahkeme Tarafından Onaylanan veya Yargılama Sırasında Yapılan ve Kararı Veren Mahkemenin Bulunduğu Ülkede Mahkeme Kararı Gibi İcra Edilebilen Sulh Anlaşmaları.....	62
3.3.2.2. Hakem Kararı Olarak Kaydedilen ve İcra Edilebilir Olan Sulh Anlaşmaları.....	65
3.4. Sulh Anlaşmasına Dayanılması için Gerekli Şartlar.....	66

3.4.1. Tarafların İmzası	68
3.4.2. Anlaşmanın Arabuluculuk Süreci Sonucunda Oluşturduğuna Dair Kanıtlar.	69
3.4.3. Sulh Anlaşmasının Tercümesi.....	71
3.4.4. Yetkili Makam Tarafından Talep Edilecek Diğer Belgeler	71
4. HUKUKİ YOLLARA BAŞVURUNUN REDDİ.....	73
4.1. Genel Olarak Ret Sebepleri.....	74
4.2. Taraflardan Birinin Ehliyetsiz Olması.....	76
4.3. Sulh Anlaşmasının Geçersiz ve Hükümsüz veya İşlerlik Kazanmamış ya da İcra Edilemez Olması.....	77
4.4. Sulh Anlaşmasının Kendi Hükümlerine Göre Bağlayıcı veya Nihai Olmaması.....	78
4.5. Sulh Anlaşmasının Sonradan Değiştirilmiş Olması	79
4.6. Sulh Anlaşmasına Konu Borcun İfa Edilmiş Olması.....	79
4.7. Sulh Anlaşmasına Konu Borcun Açık veya Anlaşılabilir Olmaması	80
4.8. Hukuki Yollara Başvurunun Sulh Anlaşmasının Kendi Hükümlerine Aykırı Olması	80
4.9. Arabulucudan Kaynaklanan Sebepler	82
4.9.1. Arabuluculuk Standartlarının Önemli Derecede İhlal Edilmesi.....	83
4.9.2. Arabulucunun Tarafsızlığı ve Bağımsızlığına Dair Haklı Şüphe Uyandıracak Durumları Taraflara Bildirmemesi.....	84
4.10. Anlaşmanın İcrasının Kamu Düzenine Aykırı Olması	86
4.11. Uyuşmazlık Konusunun Arabuluculuğa Elverişli Olmaması	87
4.12. Paralel Başvurular veya Talepler	89
5. KONVANSİYONDA DÜZENLENEN DİĞER HUSUSLAR	92
5.1. Konvansiyona Çekince Konulması.....	92
5.1.1. Bir Tarafı Devlet veya Kamu Kurumu Olan Sulh Anlaşmaları.....	93
5.1.2. Dâhil Etme (<i>Opt-in</i>) Beyanı	94
5.1.3. Çekincenin Yürürlüğe Girmesi.....	96
5.1.4. Konvansiyona Konulan Çekince Beyanları.....	96
5.2. Konvansiyonun Diğer Uluslararası Anlaşmalar ve Yasal Düzenlemelerle İlişkisi (<i>“more-favorable-right”</i> Hükmü)	97
5.3. Konvansiyonun Zaman Bakımından Uygulanması	98
5.4. Devletlerin Konvansiyona Taraf Olmaları	99
5.5. Konvansiyonun Yürürlüğe Girmesi	100
5.6. Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütlerinin Sözleşmeye Katılması	102
5.7. Federal Hukuk Sistemleri ile İlgili Hususlar	104
5.8. Konvansiyonda Değişiklik Yapılması.....	105

5.9. Konvansiyondan Çekilme.....	106
SONUÇ	107
KAYNAKÇA.....	109

KISALTMALAR

ADR	: Alternative Dispute Resolution (Alternatif Uyuşmazlık Çözümü)
bkz.	: bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CISG	: Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması
Doc.	: Document
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
H.D.	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUAK	: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
HUAKY	: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği
ICC	: International Chamber of Commerce
IMI	: International Mediation Institute (Uluslararası Arabuluculuk Enstitüsü)
İİK	: 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
K.T.	: Karar Tarihi
m.	: madde
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun

MTK : Milletlerarası Tahkim Kanunu

MTO : Milletlerarası Ticaret Odası

p. : paragraf

s. : sayfa

S. : Sayı

TBK : Türk Borçlar Kanunu

TTK : Türk Ticaret Kanunu

UN : United Nations

UNCITRAL : United Nations Commission On International Trade Law

vd. : ve devamı

Vol. : Volume

GİRİŞ

Milletlerarası ticarete uyuşmazlık yaşayan taraflar, kendileri ve uyuşmazlıkları için en uygun, ekonomik ve hızlı yöntemi belirlemeye çalışırlar. Bu amaçla, özel veya tüzel kişiler arasında meydana gelen uyuşmazlıkları çözmek için kişilerin, kurumların ve devletin yargı organının müdahalesini kapsayan değişik çözüm yöntemleri oluşturulmuştur. Devletin yargı organları dava yoluyla, özel kurum ve kişilerse dava yoluna alternatif olarak oluşturulan tahkim, arabuluculuk, müzakere gibi alternatif yöntemlerle sorunları gidermeyi amaçlarlar. Bu yöntemlerden tahkim özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısında ön plana çıkmışken son dönemde arabuluculuk en çok kullanılan uyuşmazlık çözüm yöntemi haline gelmiştir.

Bu uyuşmazlık çözüm yollarından tahkim, yargılamaya daha yakın bir usule sahipken taraf iradelerinin ön planda olduğu arabuluculuk daha esnek bir yapıdadır. Bu nedenle masraflı, zaman alıcı ve katı usul kurallarına sahip olan tahkim, zamanla daha ekonomik, zaman kazandırıcı ve taraf iradelerinin ön planda olduğu arabuluculuk karşısında geri plana düşmeye başlamıştır.

Ancak benzer şeyleri uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümü için söylemek pek mümkün değildir. Zira tahkimin uluslararası ticaret alanında önünü açan Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkında 10 Haziran 1958 Tarihinde New York'ta Yapılan Sözleşmenin (New York Sözleşmesi) uluslararası icra gücüne sahip olmayan arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmaları, bu anlamda alelade bir özel hukuk sözleşmesinin ötesine geçememektedir.

Uluslararası uyuşmazlıklarda taraflar, aralarındaki sorunları en kısa sürede ve en az masrafla çözmenin yanı sıra çözüm sonunda ulaşılan kararın da tarafları bağlayıcı bir güce sahip olmasını arzu ederler. Bağlayıcılık, tarafların verdiği güvenin yanında devlet organları tarafından da bu kararların/sözleşmelerin kolay yollardan icra edilebilirliğinin sağlanmasından geçer. Uluslararası yargı ve hakem kararları, ülkelerin kendi iç hukuklarının yanı sıra uluslararası sözleşmeler kapsamında icra edilebilirken arabuluculuk uzun süre bundan mahrum kalmıştır.

Bu kapsamda; UNCITRAL tarafından hazırlanan ve Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından kabul edilerek imzaya açılan Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (Singapur Konvansiyonu), kapsamında yer alan sözleşmelerin, kabul edildiği ülkelerde, daha kolay icra edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, ülkemiz ve tüm dünya bakımından çok yeni bir düzenleme olan Singapur Konvansiyonu hakkında kapsamlı bir bilgi sunmayı ve Konvansiyon uyarınca arabuluculuk sonucunda oluşan sulh anlaşmalarının icra edilebilirliği ve tanınmasına ilişkin genel bir inceleme yapmayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, çalışma beş bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde genel olarak yargılama, tahkim ve arabuluculuk kapsamında uyuşmazlık çözüm yolları ile bunların uluslararası icra edilebilirliğine ve arabuluculuk alanında yapılan bazı uluslararası çalışmalara değinilmektedir. İkinci bölümde Singapur Konvansiyonunun hazırlık süreci ile Konvansiyon hakkında genel bir bilgilendirme yapılmaktadır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde Konvansiyon kapsamına giren anlaşma belgeleri ve sulh anlaşmalarının sahip olması gereken özellikler ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde hukuki yollara başvurunun reddi sebepleri incelenirken beşinci ve son bölümde Konvansiyon metninde yer alan diğer hususlar açıklanmıştır.

1. MİLLETLERARASI TİCARETTE UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ VE İCRA EDİLEBİLİRLİK

Bu bölümde, en çok başvurulmuş uyuşmazlık çözüm yöntemleri olan yargılama, tahkim ve arabuluculuk hakkında genel bir bilgi verilecektir. Aynı zamanda bu çalışmanın konusuyla da paralellik oluşturan uluslararası nitelikte bir yargı veya tahkim kararının verildiği ülke dışında icra edilebilirlik ve tanınma imkânları ile ticari arabuluculuk alanında yapılan bazı uluslararası çalışmalara değinilecektir.

1.1. Uyuşmazlık Çözüm Yolları

İkinci Dünya Savaşı sonrasında artan uluslararası ulaşım ve ticaret, insanları, sermayeyi, malları ve hizmeti de ‘uluslararası’ hale getirirken sınır aşan uyuşmazlıklara da tanıklık etmiştir. Dış piyasalara ulaşma arzusu ile uluslararası ticari ilişkiler geliştikçe ticari uyuşmazlıklar da yeni bir boyut kazanarak çok uluslu bir yapıya bürünmüştür¹.

Günümüz toplumunda, iletişim, ticaret, ulaşım açısından sınırların ortadan kalktığı küreselleşme çağı yaşanırken uluslararası ticaret alanında mevcut sorunlar daha da karmaşık hale gelmiş, ticari ilişkinin tarafları arasındaki iletişim eksiklikleri, farklı hukuk sistemlerinin etkileri, sözleşmelerin hazırlanmasında ve yerine getirilmesinde yapılan hatalar, kullanılan belgelerin geçerliliği gibi konular milletlerarası ticari ilişkilerde risk faktörleri olarak öne çıkmıştır². Bu anlamda uluslararası ticaretin sahip olduğu büyük güç, sorunları çözmek için yeni yöntemler geliştirilmesi ya da var olan bazı yöntemlerin nitelik değiştirilerek daha güçlü bir şekilde yeniden kullanıma sokulmasına neden olmuştur³.

Uyuşmazlıkların çözümü açısından en etkin kurumlardan biri devlettir ve sahip olduğu yargı gücünü, etkin yargı teşkilatı sayesinde kullanır. Ancak günlük hayatın karmaşıklığı çok farklı konularda ve seviyelerde sorunlar üretmekte bunların tamamının yargı organlarınca çözülmesi imkânsız hale gelmektedir. Bu amaçla, yargı organının

¹ GAULTIER, Thomas: “Cross-Border Mediation: A New Solution For International Commercial Dispute Settlement?”, NYSBA International Law Practicum, Vol:26, No:1, Spring 2013, s. 38

² DOĞAN, Vahit: Milletlerarası Ticaret Hukuku, Savaş Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, Ocak 2020, s. 3-4.

³ GAULTIER, s.38

etkinliğini sürdürmek ve toplumun adalet ihtiyacını daha kolay yollardan sağlamak için alternatif uyuşmazlık çözüm yolları geliştirilmiştir⁴.

Uyuşmazlıkların yargılama, tahkim, arabuluculuk, müzakere gibi değişik çözüm yöntemleri vardır. Bu kapsamda uyuşmazlık çözüm yollarını birbirleri arasında bir ayrıma tabi tutarken bir takım kriterler kullanılır. Bu kriterlerin başlıcalarını;

- (1) sürece katılımın gönüllü olup olmaması,
- (2) süreçte yer alan usuli işlemlerin resmiyeti ve katı kurallara bağlı olup olmadığı,
- (3) -varsa- tarafsız üçüncü kişinin rolü,
- (4) süreç sonucunda elde edilen kararın bağlayıcılığı,
- (5) karara mevzuat hükümlerinin uygulanmasıyla ulaşıp ulaşılmadığı ve
- (6) sürecin açık veya gizli yürütülmesi olarak sayabiliriz⁵.

1.2. Yargılama

Aralarında hukuki anlamda uyuşmazlık meydana gelen kişilerin bu uyuşmazlıklarını çözmek için ilk akla gelen yollardan biri devlet yargısına başvurmaktır. Zira yargılama, uyuşmazlıkları çözmek için başvurulacak en klasik⁶ yöntemdir.

Bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak yargılama, davacının talebi üzerine mahkemenin davalıyı sürece katılmaya ve yargılamanın sonuçlarına katlanmaya zorlaması anlamında, tarafların gönüllü katılımının olmadığı bir süreci ifade eder⁷. Yargıç, süreci yürütme sorumluluğuna ve yetkisine sahip, devlet tarafından atanmış tarafsız bir üçüncü kişidir. Bu süreç, hem yargılama boyunca ve yargılama öncesine ait katı kurallara sahiptir. Karara varırken de hâkim, mevzuat hükümlerine dayanan gerekçeli bir karara varma yükümlülüğü altındadır. Açık olarak yürütülen bir süreç sonunda elde edilen mahkeme

⁴ ŞANLI, Cemal: "Uluslararası Ticari ve Ekonomik Uyuşmazlıkların Arabuluculuk (ADR) Yöntemi İle Çözümlemesi ve MTO'nun ADR Kuralları", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Haziran 2011, C. 22, S. 1, s. 57.

⁵ MNOOKIN, Robert: "Alternative Dispute Resolution" Harvard Law School John M. Olin Center for Law, Economics and Business Discussion Paper Series, 1998, Paper 232, s.1, http://lsr.nellco.org/harvard_olin/232, E.T. 10.12.2021.

⁶ ŞANLI (Arabuluculuk), s. 58.

⁷ REIF, Linda: "Conciliation as a Mechanism for the Resolution of International Economic and Business Disputes", Fordham International Law Journal, 1990, Vol. 14. S.3, s. 580.

kararı, taraflar üzerinde bağlayıcı ancak üst mahkemenin/mahkemelerin denetimine açıktır⁸.

Yargı kararları, sahip oldukları ‘kesin hüküm’ ve ‘icra edilebilirlik’ nitelikleri sayesinde haklı olduğunu kanıtlamış tarafa devletin icra gücünü kullanarak hakkını kolayca alabilmek imkânını sunar. Kesin hüküm, dava yollarının tükendiği (şekli anlamda kesin hüküm) ve tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir davanın açılmayacağı (maddi anlamda kesin hüküm) anlamına gelir. Yargı kararının gereğini yerine getirmeyen tarafın devletin icra organları buna zorlanması da yargı kararının icra edilebilirlik gücüne karşılık gelir⁹.

Diğer taraftan kesin hüküm, mahkeme tarafından verilen kararların tarafların iradesiyle değiştirilemeyeceği ve iptal edilemeyeceği anlamına da gelir¹⁰. Yargılama, mücadeleye ve rekabete dayalı olduğundan masraflı, öngörülemez, duygusal olarak yıpratıcı ve katı usul kuralları gereğince de zaman alıcıdır. Tarafların uzmanlık isteyen uyuşmazlıkları hakkında sadece hukuki bilgiye sahip olan kişi veya kişilerce, herkese açık olarak aleni bir şekilde sonuçlandırılır. Mahkemeler tarafların ticari beklenti ve menfaatlerini dikkate alarak geleceğe dönük değil geçmiş olaylar üzerine karar verir. Yargı kararlarında bir taraf kazanan olarak talebine kavuşurken, diğer taraf kaybeden olur¹¹.

Her ne kadar devlet yargısı, bir uyuşmazlığın çözümünde en klâsik yöntem olarak kabul edilse de yargılamanın alternatifi olarak ortaya çıkan uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile tarafların seçim yapma imkânı doğmuştur. Bu kapsamda devlet yargısına alternatif bir seçenek olarak alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile mahkemelerin iş yükünü azaltmak ve daha işlevsel hale gelmesini sağlamak hedeflenmektedir¹².

1.2.1. Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi

Yargılamanın yapıldığı ülkede iş yapan şirketlerce mahkeme kararının da aynı ülkede icra edileceği durumlarda, yargılama -bazı olumsuz özellikleri olsa da- etkili bir çözüm yoludur. Ancak günümüzde gittikçe artan bir hızla etkisini gösteren küreselleşme,

⁸ MNOOKIN, s. 1.

⁹ KURU, Baki: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Legal Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 8.

¹⁰ TANRIVER, Süha: Medeni Usul Hukuku, C. 1, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s. 112.

¹¹ ÖZBEK, Mustafa Serdar: Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu, 2 Cilt, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 285-287.

¹² POLAT, Malike: Milletlerarası Usul Hukukunda Arabuluculuk, Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s.52.

ticareti tek bir devlet ve onun hukuku kapsamından çıkararak uluslararası bir hale getirmekte ve buna uygun çözüm yolları üretmesini beklemektedir.

Yargı yolu ile elde edilen kararlar, başka bir ülke sınırları içinde kesin hüküm etkisine ihtiyaç duyulduğunda veya icra edilmesi gerektiğinde sırasıyla tanıma ve tenfiz engeli ile karşılaşmaktadır. Milletlerarası usul hukuku kapsamında; tanıma, yabancı mahkeme kararlarının yerel bir mahkeme kararı gibi kabul edilmesine; tenfiz ise yabancı mahkeme kararlarının yerel bir mahkeme kararı gibi icrasına imkân sağlamak için oluşturulmuş hukuki işlemlerdir¹³.

Bu kapsamda yenilik doğurucu kararlar ile tespit kararları içeren yabancı mahkeme hükümleri tanıma, eda kararları içerenler ise tenfiz kapsamında yer alırlar. Ayrıca ülkelerin yabancı mahkeme kararları konusunda bir tanıma/tenfiz yükümlülükleri olmayıp her devlet bunun içeriğine bir iç hukuk işlemi olarak kendisi karar verir¹⁴. Bu hukuki işlemler, yabancı mahkeme kararında yer alan hak ve borçlarla ilgili olmayıp kararların aynı hukuki sonucu bir başka ülkede doğurmalarını sağlamak amacını taşırlar¹⁵.

Türk hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun¹⁶ (MÖHUK) “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi ve Tanınması” başlıklı İkinci Kısım İkinci Bölümünde yer alan 50 ila 59. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre Kanunda yer alan şartları taşıyan yabancı bir devlet mahkemesinde verilmiş ilamların ülkemizde tanınması ve/veya tenfizi sağlanabilecektir. Ayrıca ülkemizin tarafı olduğu bazı uluslararası sözleşmeler de -kapsama alanına giren konularda- âkit devletler arasında mahkeme kararlarının tanınma ve tenfizine ilişkin özel hükümler içermektedir¹⁷.

Uluslararası hukukta da yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi için çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda 30 Haziran 2005 Tarihli Yetki Anlaşmasına Dair Lahey Konvansiyonu ile 2 Temmuz 2019 Tarihli Yabancı Mahkeme Kararlarının

¹³ ÇELİKEL, Aysel / ERDEM, Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta, İstanbul 2020, s.704.

¹⁴ ÇELİKEL / ERDEM, 705.

¹⁵ ERTEN, Rifat: "Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararları Hakkında Tenfiz Kararı Almak Her Zaman Zorunlu Mudur?" Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Haziran 2011, C. 25, S. 1-2, s.203.

¹⁶ RG, Tarih: 12.12.2007 – 26728.

¹⁷ ŞANLI, Cemal / ESEN, Emre / ATAMAN-FİĞENMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta, 7. Bası, İstanbul 2019, s. 596; Bu kapsamda Türkiye, 28 çok taraflı ve 30 ikili anlaşmanın tarafıdır. Bu konuda bkz.: EKŞİ, Nuray: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Beta, 2. Baskı, İstanbul 2020, s. 381-524.

Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lahey Konvansiyonuna (Lahey Konvansiyonları) ticari meseleleri içermesi ve Singapur Konvansiyonunun hazırlık çalışmaları sırasında dikkate alınması nedeniyle aşağıda değinilecektir.

1.2.2. 30 Haziran 2005 Tarihli Yetki Anlaşmasına Dair Lahey Konvansiyonu¹⁸

Yetki Anlaşmasına Dair Lahey Konvansiyonu, tarafların milletlerarası hukuki veya ticari meselelerde münhasır yetki anlaşması ile yetkili mahkemeyi belirleyebilmeleri ve bu mahkemenin vereceği kararların diğer taraf ülkelerdeki etkisi olmak üzere esas itibarıyla iki önemli meseleyi düzenlemektedir.

AB üyesi ülkeler ve 10 ülke tarafından imzalanmış olup 31 ülkede¹⁹ yürürlükte olan Konvansiyon, taraf devletlere birbiriyle bağlantılı bir takım yükümlülükler getirmiştir: Taraflar arasında münhasır yetki sözleşmesi ile yetkilendirilen âkit devletin mahkemesince yargı görevi yerine getirilmeli ve verilen karar diğer âkit devletlerce de tanınmalı ve tenfiz edilmelidir. Münhasır yetki sözleşmesinde yetkilendirilmeyen âkit devletlerin mahkemelerince yargılama talebi reddedilmelidir²⁰.

Konvansiyon kapsamına hukuki ve ticari meseleler girmekle beraber, 2. maddesinde uygulama alanı dışında tutulan hususlar da detaylı olarak sayılmış olup kişiler, aile, tüketici ve bireysel ve toplu iş hukuku ile ilgili meselelerde uygulanmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca bir kısmı başka uluslararası sözleşmenin uygulama alanına girmesi, bir kısmı da ticari olarak değerlendirilmemesi gibi nedenlerle birçok konu da kapsam dışı tutulmuştur²¹. Bunlara ek olarak tahkimle ilgili davalara da uygulanmaz.

Konvansiyonun 12. maddesinde ise görülmekte olan bir dava olmadığı halde mahkeme tarafından onaylanan sulh anlaşmaları, görülmekte olan bir dava süreci içinde yapılan ve mahkeme tarafından onaylanan sulh anlaşmaları ile düzenlendiği ülkede ilam niteliğinde olan sulh anlaşmalarının, bu Konvansiyon kapsamında diğer ülkelerde de mahkeme kararı gibi icra edileceği düzenlenmiştir.

¹⁸ Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. <https://assets.hcch.net/docs/510bc238-7318-47ed-9ed5-e0972510d98b.pdf> E.T.: 09.01.2022.

¹⁹ <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98> E.T.:09.01.2022.

²⁰ TANRIBİLİR; Feriha Bilge: “30 Haziran 2005 Tarihli Yetki Anlaşmasına Dair Lahey Sözleşmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XI, S.1-2, 2007, s. 330.

²¹ TANRIBİLİR, s. 329.

Türkiye, 2015 yılının ekim ayından beri yürürlükte olan Konvansiyona henüz katılmamıştır.

1.2.3. 2 Temmuz 2019 Tarihli Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lahey Konvansiyonu²²

Yetki Anlaşmasına Dair Lahey Sözleşmesinin tamamlayıcısı²³ olarak kabul edilen²⁴ Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lahey Konvansiyonunun, nihai metni tamamlanarak imzaya açılmış²⁵ ancak henüz yürürlüğe girmemiştir.

Konvansiyon, adalete erişimi kolaylaştırmayı ve sınır-aşan ticari işlemlerde riski ve masrafları azaltarak uluslararası ticareti ve yatırımı kolaylaştırmayı hedeflemektedir²⁶. Konvansiyonun ilk maddesinde uygulama alanı; vergi, gümrük ve idari meseleler dışındaki hukuki ve ticari meselelere ilişkin olarak bir âkit devlette verilen yargı kararının diğer bir âkit devlette tanınması ve icra edilebilirliği olarak belirlenmiştir. Takip eden maddede de yine Konvansiyon kapsamına girmeyen hususlar, başta gerçek kişiler, aile ve miras olmak üzere, geniş bir şekilde sayılmıştır. Ayrıca tahkim ile ilgili süreçlere de uygulanamayacaktır.

Konvansiyonun 4. maddesine göre, âkit devletlerden birinin mahkemesi tarafından verilen bir kararın, Konvansiyonda yer alan şartları sağladığı takdirde bir diğer âkit devlette de esasa ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadan tanıma ve tenfizi yapılabilecektir.

Konvansiyonun 11. maddesinde ise âkit devlet mahkemelerince onaylanan veya yargılama sırasında yapılan sulh anlaşmaları yer almaktadır. Bu sulh anlaşmaları mahkemenin bulunduğu ülkede mahkeme kararı gibi icra edilebiliyorsa Konvansiyonun kapsamında diğer âkit ülkede de aynı şekilde icra edilebilecektir.

²² Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=137> E.T.: 10.01.2022.

²³ ÇALIŞKAN, Yusuf / ÇALIŞKAN, Zeynep: “2 Temmuz 2019 Tarihli Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lahey Anlaşmasının Değerlendirilmesi” Public and Private International Law Bulletin, Prof. Dr. Cemal Şanlı’ya Armağan, C. 40, S. 1, 2020, s. 234.

²⁴ GODDARD, David: “The Judgments Convention — The Current state of Play”, 29 Duke Journal of Comparative & International Law, 2019, s. 478, <https://scholarship.law.duke.edu/djcil/vol29/iss3/6> E.T.: 24.02.2022.

²⁵ 18.01.2022 tarihi itibarıyla Uruguay, Ukrayna, Rusya Federasyonu, İsrail ve Kosta Rika tarafından imzalanmıştır. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137> E.T.: 10.01.2022.

²⁶ GODDARD, s. 476.

1.3. Tahkim ve New York Sözleşmesi

Hukukun izin verdiği konularda, tarafların aralarındaki mevcut veya meydana gelecek uyuşmazlığı hakem(ler) vasıtasıyla bağlayıcı olarak çözmek üzere anlaşmalarına tahkim diyoruz. Tanımdan da anlaşılacağı üzere tahkimin iki önemli şartı vardır: Birincisi taraflar arasındaki uyuşmazlığın tahkime elverişli olması, ikincisi ise tarafların uyuşmazlığı tahkim yoluyla çözmek konusunda uzlaşmış olmalarıdır²⁷.

Tahkim, uyuşmazlıkları çözüme konusunda devlet yargısından sonra gelen ve belli usul kuralları olan bir yöntemdir. Tahkimi değerli kılan, hakem kararlarının mahkeme kararları ile aynı güce sahip olmasıdır²⁸. Yargılamanın bir alternatifini oluşturan bu yöntem, tarafların sözleşme ile belirledikleri şartlara ve zamanın ihtiyaçlarına göre değişen özelliklere sahip olabileceğinden, görece daha esnektir²⁹.

Yargılama gibi tahkim de süreci yürütmek ve uyuşmazlığı çözmek için gereken kararı almakla sorumlu tarafsız bir üçüncü kişinin/kişilerin varlığına ihtiyaç duyar. Ancak yargıcın kamu görevlisi olmasından farklı olarak tahkimi yürüten hakem, genellikle uyuşmazlık konusu hakkında uzmanlığa sahip, taraflarca seçilmiş ve kamu görevlisi olmayan bir kişidir. Yargı yoluyla çözülebilecek bir uyuşmazlık, ancak tarafların anlaşmasıyla tahkime götürülebildiğinden, tahkim, bir sözleşme ürünüdür ve tarafların sözleşmede kararlaştırdığı hükümler sürece hâkimdir. Bir uyuşmazlığın ortaya çıkmasını beklemeden, ileride ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların tahkimde çözüleceği üzerinde taraflarca anlaşılabilmesi gibi, uyuşmazlık üzerine yapılan görüşmelerin sonucunda, yani uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra da tahkim sözleşmesi yapılabilir. Tahkim şartları, çoğu zaman ana sözleşmelerin içinde yer alırlar ve yargılamanın yerini alan bağlayıcı bir tahkim şartı, tahkim talebini içeren bir sözleşmenin varlığı nedeniyle gönüllülük içerir. Tahkim yargılamasında uygulanacak hukuk, taraflarca sözleşmede belirlenebilir. Taraflara, yargılamadakinden daha sınırlı usul kuralları olan bir duruşmada, kanıtlarını ve argümanlarını sunma fırsatı verilir. Tarafların anlaşmasına uygun olarak, hakemden

²⁷ AKINCI, Ziya: Milletlerarası Tahkim, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2016, s.3; ERTEN, s.204; ÖZBAY, İbrahim /KORUCU, Yavuz: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 5; KARADAŞ, İzzet: 6100 Sayılı HMK’nda Düzenlenen Ulusal (İç) Tahkim, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 19-22.

²⁸ ERTEN, s. 195.

²⁹ ERTEN, s. 196.

gerekçeli bir karara varması beklenir. Hakemin kararı bağlayıcıdır ve sınırlı bir kapsamda yargı organlarının denetimine açıktır³⁰.

Yargılama ile kıyaslandığında tahkimin avantaj ve dezavantajları bazı temel farklardan ileri gelir. İlki, taraflar tahkimde hakemi seçebilirken yargılamada doğal hâkim ilkesi egemendir. Hakem, uyuşmazlık konusu hakkında uzmanlık sahibi kişiler arasından seçilebilecekken hâkim, uyuşmazlığın geçmişi ile ilgili belki de hiçbir bilgiye sahip olmayan genellikle yargılamanın usul kuralları hakkında tecrübe sahibi bir kişidir³¹. Hâkimle kıyaslandığında bir hakemin kararı daha öngörülebilir ve daha bilgi dolu olabilir. Bu kapsamda, tahkim hem yargılamadan daha düşük işlem masrafına hem de daha yüksek nitelikte kararlara sebep olabilir³².

Tahkimin ikinci avantajı, daha az prosedür ve usul kuralları içermesi nedeniyle daha kısa sürede sonuçlanabilmesidir. Klasik bir yargılamada duruşma öncesi usul işlemleri zaman alıcı olabilir ve dava sürecinin büyük bir bölümünü kaplayabilir. Tahkim, bu süreleri kısalttığından, zaman kaybını bertaraf eder. Türk hukukunda da Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) ve Milletlerarası Tahkim Kanununda (MTK) tahkim süreleri düzenlenerek sınırlayıcı hükümler getirilmiştir³³.

Üçüncü önemli fark, yargı denetiminin kapsamıyla ilgilidir. İlk derece mahkemesinin kararı usul hukuku ve maddi hukuk açısından incelenirken hakem kararı hakkında yapılacak inceleme Kanunda sınırlı olarak gösterilmiştir³⁴. Hakem kararının bağlayıcılığı ve görelilik olarak kesin hüküm içermesinin, hem iyi hem de kötü yanları vardır. Bir taraftan nihai karar daha çabuk elde edilebilir ve kapsamı çok dar olduğundan yargı denetimi nadiren vuku bulurken diğer taraftan da kaybeden taraf, kararın hukukiliğinin incelenmesine hizmet edecek yargı denetimi güvencesinden mahrum kalacaktır.

Bu konuda değinilmesi gereken diğer bir husus da uluslararası ticari tahkim kararlarının kolay bir şekilde icra edilebilmesidir. Ticari tahkim kararlarının tanınması ve

³⁰ MNOOKİN, s.2.

³¹ STRONG, Stacie I.: “Beyond International Commercial Arbitration? The Promise of International Commercial Mediation”, 45 Washington University Journal of Law and Policy 11 (2014), University of Missouri School of Law Legal Studies Research Paper Series No. 2013-21, s. 27. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2363149> E.T.: 10.01.2022.

³² MNOOKİN, s.2.

³³ AKINCI, s.178-187; KARADAŞ, s. 187-198.

³⁴ CHAHİNE, Joséphine Hage / LOMBARDİ, Ettore M./ LUTRAN, David / PEULVÉ, Catherine: “The Acceleration of the Development of International Business Mediation after the Singapore Convention”, European Business Law Review, V. 32, Issue 4, 2021, s. 777.

icrası hususunda, uluslararası alanda etkili bir mekanizma oluşturulmuş ve bu anlamda hakem kararları, yabancı mahkeme kararlarına kıyasla, daha kolay icra edilebilmektedir³⁵.

Son olarak taraflar, davalarının karşı tarafın ülkesindeki mahkemede görülmesini istemezler. Bu amaçla tarafsız bir alan sunan tahkim, bu konudaki önyargıyı da ortadan kaldırır³⁶.

Zamanla tahkim giderlerinin yüksekliği³⁷, usulün karmaşıklığı, sürecin bazı hallerde³⁸ gizli olmaması nedeniyle uyuşmazlıkların kamuoyuna açık hale gelmesi ve tahkim süresi olarak bekleneni vermemesi, tahkime de alternatif yolların kullanılmaya başlanmasına neden olmuştur³⁹. Tahkimin olumsuz yanlarının azaltılmasına yönelik çalışmalar da yürütülmektedir. Bu kapsamda hazırlanan Prag Kuralları, zaman ve masraf açısından tahkimin işlevselliğini artırmayı amaçlamaktadır⁴⁰.

Türk hukukunda milletlerarası tahkimle ilgili düzenlemeler, genel olarak 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu⁴¹ (MTK) ile yapılmıştır⁴². Yabancı bir yargı kararının, ancak o devletin mahkemeleri tarafından tenfizine imkân sağlanabilirken bir adım daha ileri gidilerek yabancı hakem kararlarının, mahkemelerin sınırlı bir inceleme sonrasında, MTK kapsamında icra edilebileceği hüküm altına alınmıştır. MTK ile yerli uyuşmazlıklar ve milletlerarası uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümü arasında bir fark oluşturularak bu uyuşmazlıklar özel kanuna tabi tutulmuştur. Ayrıca bu Kanunla Türkiye'nin tahkim alanında bir merkez olması hedeflenmiştir⁴³. Kanun, yabancılık unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği veya bu Kanun hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanacaktır (m.1). Kanunda iptal davası ve icra edilebilirlik belgesinin verilmesi de düzenlenmiştir. Buna göre, hakem kararlarının iptal edilebilmesi sadece Kanunda yer alan sebepler dolayısıyla ve bölge adliye mahkemesinden istenebilecektir. İcra edilebilirlik belgesi ise asliye hukuk mahkemelerince verilecektir. (m.15)

³⁵ STRONG (Commercial Mediation), s.27-28.

³⁶ STRONG (Commercial Mediation), s.27.

³⁷ Tarafların avukat ücretlerinin yanı sıra, hakem ücretleri ve masrafları, tahkim kurumu ödemesi, yargılama kaynaklı diğer giderler. CHAHİNE/LOMBARDİ/LUTRAN/PEULVÉ, s.777.

³⁸ Tahkim genel olarak gizli olarak yürütülse de karar, dava konusu olduğunda kamuya açık hale gelir.

³⁹ STRONG (Commercial Mediation), s.13.

⁴⁰ Prag Kuralları hakkında bkz. AKINCI, Ziya: "Prag Kuralları ve Milletlerarası Tahkim", Public and Private International Law Bulletin Prof. Dr. Cemal Şanlı'ya Armağan, C. 40, S. 1, s. 481-495.

⁴¹ R.G. Tarih: 05.07.2001 – 24453.

⁴² MÖHUK m. 60 ila 63'te de yabancı hakem kararları ile ilgili hükümler yer almaktadır.

⁴³ AKINCI (Milletlerarası Tahkim), s. 50.

Tahkimin alternatif bir uyuşmazlık çözüm yolu olup olmadığı tartışmalı olmakla birlikte⁴⁴, konumuz açısından önemli bir noktada yer almaktadır. Zira ticari uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuk tahkimle karşılaştırılır ve kıyaslanırken benzer bir durum Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkında 10 Haziran 1958 Tarihinde New York'ta Yapılan Sözleşme (New York Sözleşmesi) ile Singapur Konvansiyonu arasında da görülmektedir.

Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizini düzenleyen New York Sözleşmesi⁴⁵, kendisinden önce de bazı çalışmalar⁴⁶ yapılmış olmasına karşın, yüksek katılım oranı⁴⁷ ile büyük bir başarı elde etmiş⁴⁸ ve küresel bir hukuk metni haline gelmiştir⁴⁹.

New York Sözleşmesi m. 1'de kapsama alanı düzenlenmiş, tanınması ve icrası istenen hakem kararları için iki ayrı kıstas belirlenmiştir. İlki, hakem kararının tanınması ve icrası istenen ülkeden farklı bir ülkede verilmiş olmasıdır. Sözleşmeye katılımın artırılması amacıyla⁵⁰ eklenen ikinci kıstas ise ilgili ülkenin hukukuna göre milli sayılmayan hakem kararlarıdır. Kapsamla ilgili ülkelere çekince koyma imkânı verilerek mütekabiliyet ve sadece ticari işlerle sınırlandırılması hakkı tanınmıştır⁵¹.

Türkiye, New York Sözleşmesine 1992 yılında iki çekinceyle katılmıştır. İlk olarak sözleşme sadece milli hukukta ticari olarak kabul edilen uyuşmazlıklara uygulanacaktır. Ticari iş kavramı, Türk Ticaret Kanunu⁵² (TTK) m. 3 ve 19'da geniş bir şekilde tanımlandığından bu çekince uygulamayı fazla daraltmayacaktır. Diğer çekince ise

⁴⁴ ÇELİKEL / ERDEM, s.703-704.

⁴⁵ R.G. Tarih: 25 Eylül 1991-21002, Türkiye, 3731 sayılı “Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” ve 21.5.1991 tarihli ve 20877 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 91/2151 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile sözleşmeye katıldı ve sözleşme, 30.09.1992 tarihinde yürürlüğe girdi.

⁴⁶ 1923 Cenevre Protokolü (Geneva Protokol on Arbitration Clauses in Commercial Matters) ve 1927 Cenevre Sözleşmesi (1927 Geneva Convention on Execution of Foreign Arbitral Awards).

⁴⁷ 21.01.2021 tarihi itibarıyla 166 ülke tarafından onaylanmıştır. https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards/status2 E.T.: 17.02.2022.

⁴⁸ ANDERSON, Alan / BEAUMONT, Ben / VERBIST, Herman: “The United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation: Its Genesis, Negotiation and Future”, Comparative Law Yearbook of International Business, Kluwer Law Center for International Legal Studies, 2020, s. 39.

⁴⁹ YEŞİLOVA, Bilgehan: Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardım ve Denetimi, Güncel Yayınevi, İzmir 2008, s.77.

⁵⁰ YEŞİLOVA, s.81.

⁵¹ GÜL, Mehmet Akif: New York Sözleşmesi Bağlamında Usûlî Tenfiz Engelleri, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 10-15.

⁵² R.G. Tarih: 14.02.2011 – 27846.

sözleşmenin, tarafı olan bir ülkede yapılan tahkim yargılamalarına uygulanacağı belirtilmiş ve mütekabiliyet esası kabul edilmiştir⁵³.

New York Sözleşmesi ile aralarında uyuşmazlık olan taraflara, elde ettikleri hakem kararını, sözleşme kapsamında yer alan ve ilgili olduğu her ülkede icra edebilme imkânı tanınmış bulunmaktadır. Her ne kadar hakem kararlarını gönüllü olarak icra oranı oldukça yüksek olsa da ticari uyuşmazlıklarda bir güven unsuru olarak ön plana çıkan bu husus, uluslararası ticari tahkimin yayılmasının önde gelen sebeplerinden biridir⁵⁴.

New York Sözleşmesi, 1958 yılında ilk imzaya açıldığında 24 ülke tarafından imzalanmıştır. Bu ülkelerin yalnızca on beşi takip eden on yıl içinde sözleşmeyi onaylamıştır. ABD (1970) ve İngiltere'nin (1975) katılımının ardından önemli bir ivme yakalanmış ve 1986 yılı itibarıyla toplam 68 ülke Sözleşmeyi onaylamıştır. Bugün ise bu sayı, dünyanın önde gelen birçok ekonomisi de dâhil olmak üzere 169'dur⁵⁵.

1.4. Arabuluculuk

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları arasında, en çok başvurulanan yöntemin arabuluculuk olduğunu söyleyebiliriz⁵⁶. Arabuluculuğun doktrinde pek çok tanımı yapılmıştır⁵⁷. Bu tanımların neredeyse tamamında vurgulanan noktalar; taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümüne yönelik bir usul/süreç olduğu, üçüncü bir kişinin süreç içinde yer aldığı ancak çözüm dayatma yetkisinin olmadığı, gönüllülük esasına dayandığı ve tarafların sürecin hâkimi olarak çözüme ilişkin kararı kendilerinin verdiğidir.

⁵³ ŞANLI, Cemal: Uluslararası Ticari Âkitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 7. Baskı, Beta, İstanbul 2019, s. 427-428.

⁵⁴ STRONG (Commercial Mediation), s.35.

⁵⁵ https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards/status2 E.T. 17.02.2022.

⁵⁶ ÖZBEK, s.592; AYDEMİR, Dilek: "Multi-Tiered Dispute Resolution Clauses after UML on Mediation 2018 and the Singapore Convention", Public and Private International Law Bulletin, C.41, S.1, 2021, s. 196.

⁵⁷ ÖZBEK, s.591-595; KURU, s. 440-442; TANRIVER, Süha: "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", TBB Dergisi, 2006, Sayı 64, s. 151; TARMAN, Zeynep Derya: "Mediation as an Option for International Commercial Disputes", Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul, C. 48, S. 65, Aralık 2016, s.231; ERSEN PERÇİN, Gizem: "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinden Arabuluculuğun Hukuksal Düzenlemelerdeki Yeri", Public and Private International Law Bulletin, Volume: 31, Issue: 2, 177-201. s.185; ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder / TAŞPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel: Medeni Usul Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, ANKARA 2020, s. 756; PÜRSELİM, Hatice Selin: "Yabancılık İçeren Arabuluculuk Usulü ve Bağlayıcılığı Hakkında Düşünceler", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20 S. 2, s. 5-7.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu⁵⁸ (HUAK), arabuluculuğu, *“sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi”* olarak tanımlamaktadır (HUAK m. 2(1)(b)).

Arabuluculuğun tanımı, bu çalışmanın konusunu oluşturan Singapur Konvansiyonunda da yapılmıştır. Buna göre arabuluculuk, *“kullanılan ibarelere ve yürütülen usule bakılmaksızın, tarafların, aralarındaki uyuşmazlığı, uyuşmazlığın taraflarına bir çözüm dayatma yetkisine sahip olmayan üçüncü kişi veya kişilerin ('arabulucu'nun) yardımıyla dostane bir çözüme kavuşturmaya çalıştıkları bir usuldür”*⁵⁹.

Son yıllarda taraflar, ticari uyuşmazlıklarını çözmek için ticaret hayatının ihtiyaçlarına daha etkili, ekonomik ve verimli çözümler sunan metotlar aramaya başlamışlardır⁶⁰. Arabuluculuk bu ihtiyaç neticesinde ön plana çıkan yöntem olmuştur. Bu kapsamda milletlerarası ticarî arabuluculuk, milletlerarası nitelik taşıyan bir sözleşme ya da ilişkiden kaynaklanan ticarî uyuşmazlıkların arabulucular yardımıyla sona erdirilmeye çalışıldığı bir arabuluculuk türü olarak tanımlanabilir⁶¹. Bu anlamda uluslararası ticarî uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözümünü amaçlayan uluslararası ticari arabuluculuk, sınır-aşan özelliği nedeniyle kanunlar ihtilâfı sorunlarını da içinde barındırmaktadır.

Yargılama ve tahkim gibi arabuluculuk da tarafsız bir üçüncü kişinin katılımını içerir. Ancak farklı olarak üçüncü kişinin taraflara bir çözüm dayatma yetkisi yoktur. Bunun yerine arabulucunun amacı, müzakereyi kolaylaştırmak⁶² ve tarafların kendi kararlarıyla bir uzlaşmaya varmalarına yardım etmektir. Arabuluculuk, tarafsız üçüncü kişiyi

⁵⁸ RG, Tarih: 22.06.2012- 28331.

⁵⁹ “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu”, 2021-3866 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının eki, RG, Tarih: 22.04.2021- 31462; EKŞİ, Nuray: “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler (Singapur) Konvansiyonu’nun Türkçe Tercümesi”, UTTDER, Yıl 2020, C. 9, S.1, s.208.

⁶⁰ TARMAN, s. 231.

⁶¹ YARAR, Güven: Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2019, s.64.

⁶² Arabuluculuk ve uzlaştırma yardımcı müzakere olarak da tanımlanmaktadır. AYDEMİR, s.6.

uyuşmazlığın taraflarının seçtiği, gizli ve gönüllülük içeren bir süreçtir. Arabuluculuk sonucunda varılan uzlaşma, bir taraftan mahkeme kararından beklenen değeri yansıtabilirken diğer taraftan da ticaret yapan tarafların ihtiyaç ve çıkarlarına uygun olarak şekillendirilebilir. Ayrıca mahkeme ve tahkim kararlarından farklı olarak hiyerarşik bir inceleme sürecine de tabi değildir. Eğer taraflar uyuşmazlıklarını arabuluculuk sonucunda bir sulh anlaşması imzalayarak çözmüşlerse bu sözleşme sıradan bir özel hukuk sözleşmesi ile aynı değerdedir⁶³.

1.4.1. Avantajları

Tarafsız üçüncü kişi olan arabulucu, taraflar arasındaki iletişimi ve bilgi alışverişini kolaylaştırır ve böylece tarafların iddialarının karşı tarafça daha iyi anlaşılmasını sağlar⁶⁴. Süreci yöneten yetkin bir arabulucu, kendi aralarında uzlaşamayacak olan tarafları bir uzlaşmaya ikna edebilir. Taraflar kendi kendilerine uzlaşabilecek olsalar bile arabulucu daha iyi bir anlaşmaya ulaşmalarını sağlayabilir⁶⁵.

Arabuluculuğun ticari açıdan sağladığı en önemli faydalardan biri tarafların mevcut ilişkilerini sürdürerek uyuşmazlığı dışarıya yansıtmadan her iki tarafın da rızaya dayanan bir anlaşma yoluyla çözdüğü bir süreç olmasıdır⁶⁶. Mahkeme ve tahkim sonucunda ilişkiler önemli bir yara alırken arabuluculuk daha sağlıklı sonuçlar verebilmektedir⁶⁷. Arabuluculuk, tahkim ve yargılamadaki sınırlı çözüm yollarına nazaran, tarafların hayal gücü kapsamında geniş bir çözüm yelpazesi içinde çıkarlarıyla uyumlu sonuçlar almak için de en uygun yöntemlerden biridir. Anlaşmalar tarafların rızasına dayandığından çözüm olarak yeni ticari sözleşmeler dahi yapabilirler⁶⁸. Kendi durumlarının karşı tarafça dinlendiği ve tartışıldığı düşüncesiyle taraflar arasında gerginlik azalır, yeni bir algı gelişir ve böylece yaratıcı ve rızaya dayanan bir çözüm ortaya çıkar⁶⁹.

Arabuluculuk taraflara, usul kurallarına bağlı olmaksızın, iddialarını istedikleri gibi ortaya koyma fırsatı sunar. Taraflar, sonuca etki etmeyeceğini bilerek kendi durumları ve taleplerini karşı tarafa aktarır ve adil bir şekilde tartışılır⁷⁰. Arabuluculuk, keşif, tanık,

⁶³ MNOOKIN, s.4.

⁶⁴ ÖZBEK, s. 288; MNOOKIN, s.5.

⁶⁵ ÖZBEK, s. 284-285; MNOOKIN, s.5.

⁶⁶ TANRIVER(Arabuluculuk), s. 158.

⁶⁷ TARMAN, s. 232.

⁶⁸ TARMAN, s. 233.

⁶⁹ TARMAN, s. 234.

⁷⁰ ÖZBEK, s. 288-289.

bilirkişi gibi usul işlemlerinden uzak, taraflar arasında gerçekleştiğinden yargılama ve tahkime oranla daha az maliyetli olmasının yanı sıra taraflar, yer, zaman, katılımcılar gibi konularda ihtiyaç ve çıkarlarına uygun olarak süreci kendileri yönlendirebilirler⁷¹.

Artan iş yükü nedeniyle mahkemelerin sürekli uzamasına nazaran arabuluculuk çok daha hızlı sonuç vermektedir⁷². Ayrıca arabulucular, bir tarafı temsil etmek veya yasal bir karar almak yerine uyuşmazlığı yönetmek amacını taşıdıklarından geniş kapsamlı bir hazırlık yapmalarına gerek yoktur⁷³.

Taraflar, -geçerli bir sebep veya karşı tarafın izni olmaksızın- görüşmeleri istedikleri zaman kesebilirler ve isterlerse yargı yoluna veya tahkime başvurmak gibi diğer çözüm yollarına yönelebilirler⁷⁴. Bu nedenle, arabuluculuk süreci başarısız olduğunda diğer yollara başvurma hakkını kaybetmeksizin uyuşmazlığı çözmek için çaba harcamakta özgürdürler⁷⁵. Bu duruma, arabuluculuğun en karakteristik özelliği olan irade serbestliği adı verilmektedir⁷⁶.

Arbuluculuğun en önemli avantajlarından biri de tartışmaların gizli olarak yürütülmesidir⁷⁷. Bu tarafları daha açık konuşmaya ve uyuşmazlığın kaynağı hakkında gerçek sebepleri ortaya koymaya teşvik eder. Sadece arabuluculuk değil taraflar ve taraflarla arabulucu arasındaki süreç öncesinde, esnasında ve sonrasında yapılan tüm görüşmeler gizlilik içinde yürütülür⁷⁸.

Bütün bu avantajları sayesinde arabuluculuk elde ettiği başarıyla yargı ve tahkimin iş yükünü azaltır. Aynı zamanda taraflar arasındaki çatışmacı ilişkiyi tersine çevirerek işbirliğine dönüştürür. Taraflar uzlaşmasalar bile yargı ve tahkime gidebilirler⁷⁹. Üstelik uyuşmazlık alanlarını daraltıp gelecek müzakereler için yeni bir çerçeve oluşturabilirler.

⁷¹ TARMAN, s. 233.

⁷² TANRIVER (Arbuluculuk), s. 158; ÖZBEK, s. 287.

⁷³ TARMAN, s. 233.

⁷⁴ ÖZBEK, s. 305 vd.

⁷⁵ TARMAN, s. 234.

⁷⁶ QUEK ANDERSON, Dorcas: "The Singapore Convention on Mediation: Supplying the Missing Piece of the Puzzle for Dispute Resolution", Journal of the Malaysian Judiciary, July 2020, s. 198.

⁷⁷ ADR' de bir avantaj olarak gizlilik için, ÖZBEK, s. 291-299.

⁷⁸ TARMAN, s. 234.

⁷⁹ TANRIVER (Arbuluculuk), s.158.

Bu nedenle uyumlu bir iş ilişkisini sürdürmek, akdi ve ticari bağlarını korumak isteyen taraflar genellikle arabuluculuğu tercih ederler⁸⁰.

Sonuç olarak, uluslararası ticaret alanında karşılıklı ilişkilerin sürdürülebilmesi açısından uyuşmazlıkların çözümü için tarafları karşı karşıya getiren tahkim ve yargılamanın aksine, gönüllülük içeren arabuluculuk çok daha uygundur. Bu yöntem; süreç üzerinde tam bir kontrol sağlar, taraflar arasında doğrudan teması gerekli kılar ve en uygun çözümü oluşturma fırsatı sunar. Arabuluculuk sayesinde taraflar, krizi fırsata çevirerek hukuki çözümler yerine ticari hayatın gereklerine uygun çözümler ararlar⁸¹.

1.4.2. Dezavantajları

Arabuluculuk yönteminin bir takım sakıncaları da bulunmaktadır. Yargılama ve tahkimde tarafları korumak için oluşturulmuş olan usul kuralları arabuluculukta yer almaz. Standardize edilmiş süreç ve kuralların olmaması arabuluculuğu tutarsız, gelişigüzel, öngörülemez ve güvenilir kılabilmektedir. Uyuşmazlığın tarafları, kendi çıkarları ve ihtiyaçları doğrultusunda yaptıkları anlaşmayla karşılıklı olarak bağlıdır. Arabuluculuk anlaşmayla sonuçlanmazsa taraflar mevcut uyuşmazlığı bağlayıcı ve geçerli bir şekilde çözmek için kullanılacak diğer yollar için yeni masraflara katlanmak zorunda kalacaklardır.⁸²

Tarafların her ikisinde de uyuşmazlığın çözülmesi yönünde olumlu bir yaklaşım olmalıdır. Diyalog ve uzlaşma kültürünün olmadığı toplumlarda bu yaklaşım da az olacaktır. Taraflar arasındaki güç dengesizlikleri de uzlaşma temayülünü olumsuz yönde etkileyecektir⁸³.

Uluslararası ticarete arabuluculuğu tahkim karşısında dezavantajlı kılan husus ise tarafların uluslararası ticari uyuşmazlıklarını arabuluculuk yoluyla çözmeleri halinde, arabuluculuğun uluslararası bir icra mekanizmasından yoksun olmasıdır. Bu aynı zamanda uluslararası arabuluculuk ve tahkim arasındaki en radikal farktır⁸⁴.

⁸⁰ TARMAN, s. 234-235.

⁸¹ TARMAN, s.244.

⁸² TARMAN, s. 235-236.

⁸³ TANRIVER (Arabuluculuk), s.159.

⁸⁴ STRONG (Commercial Mediation), s.31-32.

1.4.3. Arabuluculuk (*Mediation*) - Uzlaştırma⁸⁵ (*Conciliation*) İlişkisi

Özel hukuk açısından doktrinde ve milletlerarası uygulamalarda uzlaştırma, arabuluculukla aynı anlamda kullanıldığı gibi farklı süreçleri ifade etmek için de kullanılmaktadır⁸⁶. Aralarında uzlaştırmanın menfaat yerine hak temelli değerlendirme yapmasından, çözüm önerme yetkisinden, uyuşmazlığın ilk aşamalarında uygulanmasından kaynaklanan bazı basit nüanslar⁸⁷ olduğu belirtilse de her ikisinin de benzer süreçleri ifade ettikleri kabul edilebilir. Zira her ikisi de tarafları uzlaşmaya zorlama yetkisi olmayan tarafsız üçüncü kişinin yardımıyla bir mutabakata ulaşmayı amaçlayan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidirler⁸⁸.

Uluslararası çalışmalarda da yakın bir geçmişe kadar yoğun olarak kullanılan uzlaştırma kavramı yerini yavaş yavaş arabuluculuk kavramına bırakmaktadır. Bu çalışmada ise uluslararası çalışmalara ve gelişmelere uygun olarak değişimi daha iyi vurgulamak amacıyla -her ne kadar doktrin dışında Türk özel hukuk düzenlemelerinde bir karşılığı olmasa da- “*conciliation*” karşılığında uzlaştırma, “*mediation*” karşılığında ise arabuluculuk terimleri kullanılmıştır.

1.5. Singapur Sözleşmesi Öncesinde Arabuluculuk Alanında Yapılan Bazı Milletlerarası Çalışmalar

1.5.1. 1980 UNCITRAL Uzlaştırma Kuralları⁸⁹ ve 2021 UNCITRAL Arabuluculuk Kuralları⁹⁰

UNCITRAL tarafından arabuluculuk alanında uyumlaştırma amacıyla atılan ilk uluslararası adım 23 Eylül 1980 tarihinde Uzlaştırma Kurallarının kabul edilmesidir⁹¹. BM Genel Kurulu tarafından 4 Aralık 1980 tarihindeki 35/52 sayılı kararla uluslararası ticari

⁸⁵ Türk hukukunda uzlaştırma, Ceza Muhakemesi Kanununda (m. 253-255) düzenlenmiştir. Ancak özel hukukta uzlaştırma değil arabuluculuk terimi kullanılmaktadır.

⁸⁶ YARAR, s.20.

⁸⁷ ERKAN, Mustafa: Arabuluculuk ve Singapur Sözleşmesi, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s.27-28.

⁸⁸ ÖZBEK, s.219 vd.

⁸⁹ UNCITRAL Conciliation Rules (1980), <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/conc-rules-e.pdf> E.T. 15.02.2022.

⁹⁰ UNCITRAL Mediation Rules (2021) https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/22-01369_mediation_rules_ebook_1.pdf E.T.: 23.02.2022; UN. Doc. A/76/17, Annex III, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V21/058/10/PDF/V2105810.pdf?OpenElement> E.T.: 23.02.2022.

⁹¹ MONTINERI, Corinne: “The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) and the Significance of the Singapore Convention”, in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1030; ANDERSON/ BEAUMONT/ VERBIST, s. 40

ilişkiler kapsamında ortaya çıkacak uyuşmazlıkların çözümünde ve taraflara uzlaştırma yoluna başvurarak sorunlarına dostane çözüm aramaları tavsiye edilmiştir⁹².

1980 UNCITRAL Uzlaştırma Kuralları, toplam yirmi madde ve sözleşmelere yazılabilecek örnek bir uzlaştırma klotundan oluşmaktadır. Arabuluculuk yerine uzlaştırma teriminin kullanılması arabuluculuğun ikinci plana atılmasını değil, onu da kapsayacak şekilde bir tercihi yansıtmaktadır.

Kurallar kapsamında bir uzlaştırma sürecinin başlayabilmesi için tarafların bir sözleşme ile bunu öngörmüş olması, yani sözleşmelerinde buna atıf yapması gerekmekte ve ekinde yer alan örnek klot da bunu amaçlamaktadır⁹³.

Farklı ülkelerin ve farklı kültürlerin uzlaştırma ve arabuluculuk süreçlerini “uyumlaştırma” hedefi taşıyan kurallarla, sürecin başlaması, uzlaştırmacıların sayısı ve atanmaları, uzlaştırıcının rolü, taraflar ve uzlaştırmacı arasında iletişimin ve işbirliğinin sağlanması, uzlaştırma ücreti gibi hususlar düzenlenmiştir⁹⁴.

UNCITRAL, 2021 yılında arabuluculuk alanında son yıllarda yaşanan gelişmelere dayanarak bu kuralları güncellemiş ve “Arabuluculuk Kuralları” olarak kabul etmiştir. Söz konusu kurallar, uluslararası ticari ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde kullanılmak üzere ilgili taraflara tavsiye edilmiştir⁹⁵. Arabuluculuk Kuralları, toplam 13 maddeden oluşmakta ve ekinde arabuluculuk klotu, örnek bilgilendirme ve müsaitlik beyanları yer almaktadır⁹⁶.

1.5.2. 2002 UNCITRAL Uluslararası Ticari Uzlaştırma Model Kanunu

UNCITRAL’ın arabuluculuk alanında attığı ikinci önemli adım, 19 Kasım 2002 tarihli ve 57/18 sayılı BM Genel Kurul kararıyla bir model kanunun kabul edilmesi oldu. Genel Kurul kararında, tüm devletlere, uluslararası ticari arabuluculuğun ihtiyaçlarına

⁹² UN General Assembly A/RES/35/52, s.260, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/390/71/IMG/NR039071.pdf?OpenElement> E.T.: 25.02.2022.

⁹³ ŞANLI (Çözüm Yolları), s.535.

⁹⁴ ERKAN, s. 53; POLAT, s. 86-87.

⁹⁵ UN Doc A/76/17, p.101.

⁹⁶ UN. Doc. A/76/17, Annex III.

uygun bir model kanunun hayata geçirilmesi için gereken önemin verilmesi tavsiye edilmiştir⁹⁷.

Genel Kurul kararında, arabuluculuk ve uzlaştırmanın ulusal ve uluslararası ticari pratikte yargılamaya alternatif bir yol olarak gelişimi vurgulanmıştır. Farklı hukuki, ekonomik ve sosyal sistemlerde tek tip bir kanunun kabul edilmesinin uluslararası ticari ilişkilerin geliştirilmesini sağlayacağı ve ülkelerin iç hukukunu geliştirmeye yardımcı olacağı ifade edilmiştir.

Model Kanunda da 1980 Uzlaştırma Kurallarında olduğu gibi arabuluculuk ifadesi kullanılmamıştır. Model Kanunun ilk maddesinde uzlaştırmanın tanımı yapılarak içerisinde arabuluculuğu, uzlaştırmayı ve tanıma uyan diğer benzer süreçleri de kapsadığı belirtilmiştir (m. 1(3)).

UNCITRAL'in uzlaştırma kuralları ile Model Kanunu arasındaki fark; uzlaştırma kuralları, taraflar arasında yapılan bir sözleşme veya sözleşmede yer alacak bir kloz ile uygulanabilirken; Model Kanunun amacı, devletlere bu konuda bir mevzuat hazırlığında yol göstermektir⁹⁸. 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununun (HUAK) hazırlanmasında da Model Kanundan istifade edilmiştir⁹⁹.

Model Kanun, toplam 14 maddeden oluşmaktadır. Sürecin başlaması, uzlaştırmacıların sayısı ve atanması, sürecin yürütülmesi, iletişim, gizlilik, sürecin sona ermesinin yanı sıra yargı ve tahkim ile ilişkiler gibi hususları içermesi nedeniyle¹⁰⁰ arabuluculuk sürecinin bütünlüğünü korumak ile kullanıcılara esneklik sağlamak arasında denge kurmak amaçlanmıştır¹⁰¹.

Model Kanunun, konumuz açısından da önemli olan 14. maddesinde ise ‘sulh anlaşmasının icra edilebilirliği’ düzenlenmiştir. Bu maddede; “taraflar uyuşmazlığı bir sulh anlaşması ile sonuçlandırırlarsa sulh anlaşması bağlayıcı ve icra edilebilir ...” ifadesinin ardından parantez içerisinde bunun nasıl yapılacağı yasayı yapacak devlete bırakılmıştır¹⁰².

⁹⁷ UN Doc. A/RES/57/18, s.2, UN Doc. A/RES/57/18, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/538/98/PDF/N0253898.pdf?OpenElement> E.T.: 28.02.2022.

⁹⁸ POLAT, s. 80.

⁹⁹ <https://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6325ss.pdf> s. 5, ET. 09.03.2022.

¹⁰⁰ UN Doc. A/RES/57/18, Annex.

¹⁰¹ MONTINERI, s.1031.

¹⁰² UN Doc. A/RES/57/18, s.7.

Bu boşluk, görüşmeler esnasında yaklaşım farklılıkları nedeniyle¹⁰³ bir uzlaşmaya varılamamasından kaynaklanmış¹⁰⁴ ve iyi hazırlanmış bir Model Kanunun eksikliği olarak eleştirilmiştir¹⁰⁵.

Kanunun hazırlık çalışmaları sırasında da uzlaştırma süreci sonunda yapılan sulh anlaşmalarına, hakem kararlarına benzer bir etkinin tanınması veya hızlandırılmış bir icra sistemi oluşturulmasının uzlaştırmanın cazibesini arttıracak ileri sürülmüştür¹⁰⁶. Hatta Komisyon da hazırlık çalışmaları sırasında bu kanıdadır¹⁰⁷. Ancak katılımcı ülkelerin iç hukuktaki farklı usul işlemleri nedeniyle, hızlandırılmış bir icra sistemi oluşturulması çabasının bir model kanunla gerçekleştirilmesinin zorluğu fark edilmiştir. Bu nedenle 14. maddedeki boşluğun doldurulması devletlere bırakılmıştır¹⁰⁸.

1.5.3. 2018 UNCITRAL Uluslararası Ticari Arabuluculuk Model Kanunu

Singapur Konvansiyonuna paralel olarak ve aynı esaslarla hazırlanan 2018 Model Kanunu, BM Genel Kurulu tarafından 20 Aralık 2018 tarihinde kabul edilerek uluslararası ticari arabuluculuğun kendine özgü ihtiyaçlarına uygun olarak ve tek tip bir kanunun uygulamada getireceği faydalara dikkat çekilerek arabuluculuk ile ilgili kanunlaştırma çalışmalarında faydalanılmak üzere devletlere tavsiye edilmiştir¹⁰⁹.

Bu yeni Model Kanunun üçüncü ve son kısmını oluşturan 16 ila 20. maddelerinde uluslararası sulh anlaşmaları düzenlenmiş ve Model Kanuna özgü değişiklikler dışında Singapur Konvansiyonuna paralel hükümler getirilmiştir¹¹⁰.

¹⁰³ BUTLIEN, Robert: "The Singapore Convention on Mediation: A Brave New World for International Commercial Arbitration", Brooklyn Journal of International Law, Vol. 46, Issue 1, 2020, s. 187.

¹⁰⁴ MORRIS-SHARMA, Natalie Y.: "The Singapore Convention is Live, and Multilateralism, Alive!", in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1013.

¹⁰⁵ ERKAN, s. 55.

¹⁰⁶ UN Doc. A/CN.9/514, p. 77, <https://digitallibrary.un.org/record/466957> E.T.: 25.02.2022.

¹⁰⁷ UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use 2002, UNITED NATIONS, New York 2004, s. 55, https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/03-90953_ebook.pdf E.T.: 25.02.2022.

¹⁰⁸ UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use 2002, s. 55; BUTLIEN, s.187.

¹⁰⁹ UN Doc. A/RES/73/199, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/456/60/PDF/N1845660.pdf?OpenElement> E.T.: 03.02.2022.

¹¹⁰ UN Doc. A/73/17, Annex II, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V18/052/21/PDF/V1805221.pdf?OpenElement> E.T.: 11.02.2022.

1.5.4. AB Arabuluculuk Yönergesi¹¹¹

Avrupa Parlamentosu, 21 Mayıs 2008 tarihinde aldığı bir kararla hukuki ve ticari meselelerde arabuluculuğun kullanılmasına ilişkin yönergeyi kabul etmiştir. Danimarka dışındaki tüm üye ülkeleri kapsamına alan yönerge, uygulanacak hukuka göre tarafların tasarrufunda olmayan konular¹¹² dışındaki sınır-aşan hukuki ve ticari uyuşmazlıklara uygulanacaktır (m. 1(2)-(3)). AB, bu yönergeyle üye ülkeler arasında usul farklılıklarını koruyarak¹¹³ arabuluculuk alanında uyumluluğu sağlamayı başarmıştır¹¹⁴.

Yönergenin temel amaçlarından biri olan sulh anlaşmalarının icra edilebilirliği, 6. maddede düzenlenmiştir. Buna göre üye devletler, -tarafların açık rızasıyla- arabuluculuk sonucunda yapılan yazılı sulh anlaşması hükümlerinin icra edilebilir hale getirilmesini sağlayacaklardır (m. 6(1)). Bu maddenin uygulanmasında, her ne kadar tek tip bir sistem meydana getirmese de¹¹⁵ bir üye ülkede icra edilebilir olarak kabul edilen bir sulh anlaşması, diğer üye ülkelerde de topluluk hukukuna veya iç hukuka uygun olarak icra edilebilir kabul edilecektir (m.6(4))¹¹⁶. Bu hüküm, AB içinde arabuluculuğun etkinliğinin artırılmasında önemli bir aşamadır. AB dışında milletlerarası arabuluculuk sonucunda yapılan sulh anlaşmalarının icra edilebilirliği ise ülkelerin birer iç hukuk meselesi olarak kabul edilmiştir¹¹⁷.

1.6. Türk Hukukunda Arabuluculuk

Türk hukukunda arabuluculuk, genel olarak HUAK'ta düzenlenmiştir. Kanun, temel ilkeler, arabulucuların hak ve yükümlülükleri, arabuluculuk faaliyeti, dava şartı

¹¹¹ Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, Official Journal of the European Union, 24 May 2008, Volume 51, L 136/3-8, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008L0052> E.T.: 15.01.2022.

¹¹² Aile ve iş hukukunda bu tür hak ve yükümlülüklerin sıklıkla yer aldığı örnek olarak belirtilmiştir. Directive, p.10.

¹¹³ MEIDANIS, Haris P.: "Enforcement of Mediation Settlement Agreements in the EU and the Need for Reform", Journal of Private International Law, 16:2, 2020, s. 282.

¹¹⁴ KOO, Anna: "Enforcing International Mediated Settlement Agreements", In book: Harmonising Trade Law to Enable Private Sector Regional Development, Publisher: New Zealand: UNCITRAL Regional Centre for Asia and the Pacific and New Zealand Association for Comparative Law, Editors: MP Ramaswamy, J Ribeiro, September 2017,s. 81.

¹¹⁵ ZUKAUSKAITE, Migle: "Enforcement of Mediated Settlement Agreements" Vilnius University Press, Teisė, 2019, Vol. 111, s.210.

¹¹⁶ Directive, p.20.

¹¹⁷ KOO, s.82.

arabuluculuk, arabulucular sicili, arabuluculuk eğitimi gibi konuları düzenlemektedir. Ayrıca bu Kanuna dayanarak bir de yönetmelik yayınlanmıştır¹¹⁸.

Kanun, hem ihtiyari arabuluculuğa hem de zorunlu arabuluculuğa ilişkin hükümler içermektedir. Taraflar, hem kendi istekleri ile hem de bazı kanunlarda yer alan hükümler¹¹⁹ gereği uyuşmazlıklarını arabuluculuk yolu ile çözmek istediklerinde bu Kanundaki hükümlere tabi olarak hareket edebileceklerdir. Ayrıca Kanun, yabancılık unsuru taşıyan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümüne de uygulanabilecektir.(m.1) Ancak Kanunda yabancılık unsurunun tarifi yapılmamış ve kapsamı belirlenmemiştir¹²⁰.

Kanunun 18. maddesinde taraflar arasında imzalanan arabuluculuk anlaşma belgesinin niteliği düzenlenmiştir. Buna göre, taraflar arabuluculuk faaliyeti sonunda bir anlaşmaya varırlarsa, bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini mahkemeden talep edebilirler. Bu şerhi içeren anlaşma, ilam niteliğinde belge sayılır. Taraflar ve avukatları ile arabulucunun birlikte imzaladıkları anlaşma belgesi, icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayılacaktır.

Singapur Konvansiyonu, 11 Nisan 2022 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte Anayasanın 90. maddesi gereği kanun hükmündedir. Temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konularda farklı hükümler içermesi halinde milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınacaktır. Bu kapsamda Konvansiyon, konusu hak arama özgürlüğü çerçevesinde değerlendirildiğinde, kanunların da üzerinde yer alacaktır¹²¹.

1.7. Arabuluculuk Neticesinde Yapılan Sulh Anlaşmalarının İcra Edilebilirliği

Arabuluculuk, taraflara tahkim ve yargı yolu ile kıyaslandığında pek çok avantaj sunar. Bunların en önemlileri arasında daha az maliyetli olması, zamandan tasarruf sağlaması, sonuca tarafların rızasıyla ulaşılması ve mevzuatın yerine menfaatlerin ön plana çıkması gösterilebilir.¹²² Ancak taraflar, en iyi anlaşmayı yapmanın yanında, bu anlaşmaya

¹¹⁸ Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği, RG. Tarih: 2.6.2018-30439

¹¹⁹ 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu m.3, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m.73/A, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m.5/A.

¹²⁰ ŞİT KÖŞGEROĞLU, Banu: Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Sonunda Varılan Anlaşmaların Singapur Konvansiyonu Çerçevesinde Taraf Devletlerde İcra Edilebilirliği, Adalet Yayınevi, Ankara Nisan 2020, s.17.

¹²¹ ERKAN, s.89.

¹²² ÖZBEK, s.596-599.

uyulmasının sağlanmasını da isterler. Bu nedenle uyuşmazlıklarını çözerken sulh anlaşmasının icra edilebilirliğini de dikkate alırlar. Arabuluculuk sonucunda varılan bir sulh anlaşmasının icra edilebilirliği iç hukuku ilgilendiren bir konu olduğundan ülkeler arasında farklı uygulamalar mevcuttur.

İlk olarak bir sulh anlaşması, bu konuda yasal bir düzenlemenin olmadığı ülkelerde, alelade bir özel hukuk sözleşmesinin icra gücüne sahiptir. Bu nedenle, milletlerarası bir uyuşmazlık neticesinde yapılan sulh anlaşmasında yer alan borç, rızaen icra edilmediği takdirde yargılama sonucunda¹²³ bir mahkeme kararı ile ilam haline dönüşüp bu engel aşılabilecektir¹²⁴.

Yasal düzenlemelerin olduğu ülkelerde ise üç farklı durum ortaya çıkabilir. Sulh anlaşmaları mahkeme kararı gibi icra edilebilir. Ülkemiz örneğinde olduğu gibi taraflar, avukatları ve arabulucunun imzaladığı sulh anlaşması, ilam niteliğinde belge sayılır. (HUAK, m.18(4)) Benzer şekilde, tarafların ve arabulucunun imzaladığı sulh anlaşmasına hukuk mahkemesinin vereceği şerh de ilam niteliğinde belge olmasını sağlayacaktır. (HUAK, m.18(2)) Mahkeme kararı sonucunda ilam haline gelmesinden farklı olarak ilam niteliğindeki belge, sadece bu niteliği kazandığı ülkede bu güce sahip olabilecektir¹²⁵.

Bazı ülkelerde noterde onaylanmış sulh anlaşmalarının da doğrudan icra edilebilirlik gücüne sahip olacağı kabul edilmektedir¹²⁶. Türk hukukunda ise yalnızca kayıtsız şartsız (tek taraflı) para borcu ikrarını içeren düzenleme biçimindeki noter senetlerine dayanılarak ilamlı icra takibi yapılabilir¹²⁷.

Son olarak, sulh anlaşmalarının hakem kararı haline getirilmesi ile de icrası sağlanmaktadır¹²⁸. Bu durumda hakem kararının icrası, ilgili ülkenin iç hukuku ve New

¹²³ New Jersey Yüksek Mahkemesi yargıçlarından biri bu konudaki görüşünü şöyle ifade etmektedir: “Arabuluculuğun temel amaçlarından biri, uyuşmazlıkların hızlı bir şekilde çözülmesidir. Arabuluculuk her zaman başarılı olamasa da yeni yargılamalara da sebep olmamalıdır. Bu davada da taraflar uyuşmazlık konusunda sözlü bir sulh anlaşmasına ulaşip ulaşamadıkları konusunda uzayan bir yargılama sürecine girmişlerdir. Uyuşmazlıklarını yargı yolu yerine arabuluculuk yoluyla çözmüşler ancak arabuluculuğu dava konusu haline getirmişlerdir.” Willingboro Mall Ltd. v. 240/242 Franklin Ave., L.L.C., 215 N.J. 242, 71 A.3d 888 at 245, 2013, <https://casetext.com/case/willingboro-mall-ltd-v-240242-franklin-ave> E.T.: 09.03.2022.

¹²⁴ ÖZEL (Konvansiyon), s. 1191.

¹²⁵ ÖZEL (Konvansiyon), s. 1191.

¹²⁶ KOO, s.85

¹²⁷ ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder / TAŞPINAR AYVAZ, Sema: İcra ve İflas Hukuku, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, ANKARA 2016, s. 377.

¹²⁸ KOO, s. 85.

York Sözleşmesine uygun olarak yerine getirilecektir¹²⁹. Ancak bazı ülkelerin tahkim kanunlarında hakem kararı için taraflar arasında bir uyuşmazlığın varlığı arandığından bunun riskli bir yanı olduğu da akıldan çıkarılmamalıdır¹³⁰.

1.8. Uluslararası Düzenlemelere Duyulan İhtiyaç

Uyuşmazlık çözüm yapısının temel parçalarından biri olan arabuluculuk, diğer uyuşmazlık çözüm yollarına nazaran daha geniş bir alanda kullanılabilmekte ve daha etkili ve verimli sonuçlar vermektedir. Ancak ulusal anlamda daha fazla başvurulmuş bir usul¹³¹ olan arabuluculuk, yatırım uyuşmazlıklarında ve uluslararası ticari uyuşmazlıklarda oldukça sınırlı seviyede kullanılmaktadır. Ayrıca arabuluculuğun, -New York Sözleşmesinin de etkisiyle- tahkime nazaran uluslararası alanda daha geri planda kaldığını söyleyebiliriz. Bu anlamda tahkim, geniş katılımlı uluslararası bir anlaşmanın verdiği güçten faydalanırken, milletlerarası ticari arabuluculuk, bağlayıcılığı ve yaptırım gücü zayıf bir süreç olarak kalmıştır¹³².

Bu konudaki hâkim görüş, uluslararası tahkimin en temel avantajının kararlarının kolay icra edilebilmesidir. Bu nedenle milletlerarası ticari tahkim, icra edilebilirlik açısından hem milletlerarası arabuluculuk ile hem de milletlerarası yargı kararlarıyla kıyaslandığında, ayrı bir yere sahiptir. Üstelik uluslararası ticari tahkim deneyimleri, milletlerarası ticari arabuluculuk ve sonrasında yapılan sulh anlaşmalarının hakem kararı olarak icra edilmesinin de daha kolay olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuğun daha etkili olması ve bunun sonucunda

¹²⁹ ÖZEL (Konvansiyon), s. 1193.

¹³⁰ *Castro v. Tri Marine Fish Co. LLC* davasında *United States Court of Appeals for the Ninth Circuit*, temyiz yargılamasında, kararın esasına girerek tahkim yargılaması öncesinde yapılmış bir sulh anlaşması olduğundan hareketle, ortada bir tahkim kararı olmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme, tahkimin bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğuna vurgu yapmıştır. Karar tarihi: 27 Şubat 2019 <https://cases.justia.com/federal/appellate-courts/ca9/17-35703/17-35703-2019-02-27.pdf?ts=1551290489> E.T. 09.01.2022; ANDERSON/ BEAUMONT/ VERBIST, s. 43; STEELE, Brette; “Enforcing International Commercial Mediation Agreements as Arbitral Awards Under the New York Convention”, 54 *UCLA Law Review* 1385, 2007, 1398-1408; ROSS, Donna: “The Singapore Convention: From a Blizzard, a Convention Blooms”, *Resolution Institute Journal*, March 2020, s.177.

¹³¹ Arabuluculuk Daire Başkanlığının resmi verilerine baktığımızda, 2013 yılından 2022 yılının Nisan ayının sonuna dek, uyuşmazlıklarını ihtiyari olarak arabuluculuk yoluyla çözmeye çalışanların yüzde doksan dokuzu (860.072) başarıya ulaşmış. Ticari uyuşmazlıklarda dava şartı olan arabuluculukta 483.702 olan görevlendirme yapılan dosya sayısına karşılık yüzde elli ikisi (227.196) anlaşma ile sonuçlanmıştır. <https://adb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/arabuluculuk-istatistikleri07012021034403> E.T. 12.05.2022.

¹³² ROSS, s. 175.

daha çok kullanılması için milletlerarası tahkimdekine benzer bir uluslararası icra sisteminin benimsenmesi gerekir¹³³.

Benzer bir tespiti hakem kararları karşısında sulh anlaşmaları için de yapabiliriz. New York Sözleşmesi ile tahkim anlaşması ve hakem kararları ayrıcalıklı bir konuma getirilirken tahkimde tarafların iradesi sadece aralarındaki uyuşmazlığı çözmek yönündedir, sonuç üzerinde hiçbir iradeleri yoktur. Arabuluculukta ise taraflar, üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabileceği bir konuda özel hukuka göre yapılmış bir sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklarını, kendi rızalarıyla ve gönüllü olarak yeni bir sözleşme (sulh anlaşması) yaparak çözebilirler. Diğer bir deyişle, sadece uyuşmazlıklarını nasıl çözeceklerini belirlemekle kalmazlar, aynı zamanda kararı da kendileri verirler. Bu da diğer özel hukuk sözleşmelerinden farklı bir icra mekanizmasına tabi kılınabileceğini¹³⁴ ve bu nedenle arabuluculuğun da ayrıcalıklı bir konuma getirilebileceğini gösterir¹³⁵.

Sulh anlaşmasının hükümlerine uymamak, sözleşmenin ihlali anlamına gelir. Sözleşme hükümlerine sadık kalan taraf, yargı veya tahkim yoluyla sulh anlaşmasının icrası için uğraş verir. Bu tür durumlar bağlayıcı sonuçlar veren yargılama ve tahkim gibi yolların tercih edilmesinin altında yatan düşünceleri güçlendirir. Arabuluculuk neticesinde yapılan sulh anlaşmalarına yönelik bir icra mekanizması oluşturulması, çözüm yöntemini kendi seçen ve kararı da kendisi veren tarafların yaptıkları sulh anlaşmalarının değerini arttıracaktır¹³⁶.

¹³³ TARMAN, s.243-244.

¹³⁴ KOO, s. 83.

¹³⁵ SCHNABEL, Timothy: “The Singapore Convention on Mediation: A Framework for the Cross-border Recognition and Enforcement of Mediated Settlement” 19 Pepperdine Dispute Resolution Law Journal 1, 2019, s. 11.

¹³⁶ KOO, s. 84.

2. GENEL OLARAK SİNGAPUR KONVANSİYONU

2.1. Sözleşmenin Hazırlık Süreci

2.1.1. Milletlerarası Ticari Arabuluculuk Alanındaki İhtiyaç Analizi Çalışmaları

Singapur Konvansiyonunun hazırlık çalışmaları öncesinde bir takım kuruluş ve araştırmacılar tarafından uluslararası ticarete arabuluculuğun kullanılmasının önündeki engeller ile geleceğe yönelik ihtiyaç analizini amaçlayan bir takım çalışmalar yapılmıştır.

Uluslararası Arabuluculuk Enstitüsü (*International Mediation Institute - IMI*), Çalışma Grubuna yardımcı olmak için, 2014 yılında bir anket düzenlemiştir. Ankette konvansiyon yoluyla uluslararası bir icra mekanizması oluşturulması talebinin ne kadar güçlü olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların % 92,9'u, sulh anlaşmalarının icrasını kolaylaştıracak bir BM konvansiyonuna taraf olan bir ülkeden olanlarla uyuşmazlıklarını muhtemelen arabuluculuk yoluyla çözeceklerini beyan etmişlerdir¹³⁷. Yine katılımcıların % 87,8'i böyle bir konvansiyonun varlığı halinde uyuşmazlıklarının çözümünde ilk olarak arabuluculuk yöntemini kullanacaklarını ifade etmişlerdir. Uluslararası bir icra mekanizmasının yokluğunun uluslararası ticari uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözümünün önünde ne ölçüde bir engel oluşturduğu sorusuna ise % 38,1'i 'en büyük engel', % 52,4'ü ise 'caydırıcı etkenlerden biri' olarak cevap vermiştir¹³⁸.

Strong tarafından 2014 yılında yayınlanan bir çalışmada, arabuluculuk ve uzlaştırmanın da tahkimin yolunu izleyerek uluslararası ticari uyuşmazlıklarda daha fazla kullanılabileceği ileri sürülmüştür. Katılımcıların % 74'ü arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarının icra edilebilirliği hakkında hazırlanacak bir uluslararası konvansiyonun, New York Sözleşmesinin tahkim üzerinde yarattığı etkinin bir benzerini arabuluculuk üzerinde yapacağına inandıklarını belirtmişlerdir¹³⁹.

¹³⁷ CHAHİNE/LOMBARDİ/LUTRAN/PEULVÉ, s.780

¹³⁸ <https://imimediation.org/2017/01/16/users-view-proposal-un-convention-enforcement-mediated-settlements/> E.T. 13.03.2022.

¹³⁹ STRONG, Stacie I.: "Use and Perception of International Commercial Mediation and Conciliation: A Preliminary Report on Issues Relating to the Proposed UNCITRAL Convention on International Commercial Mediation and Conciliation", University of Missouri School of Law Legal Studies Research Paper No. 2014-28, 2014, s.45, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2526302> E.T.: 10.02.2022.

Queen Mary Üniversitesi / White and Case tarafından 2015 yılında yayınlanan uluslararası tahkim anketinde katılımcıların % 44'ü milletlerarası uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuk yolunu kullandıklarını, % 54'ü ise arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarına ilişkin bir konvansiyon hazırlanması halinde arabuluculuk yöntemini daha sık kullanacaklarını ifade etmişlerdir¹⁴⁰.

New Jersey City University (NJCU) School of Business Institute for Dispute Resolution tarafından yayınlanan Uluslararası Arabuluculuk ve İcra Mekanizmaları Raporunda 2016 ve 2017 yıllarında 24 ülkede yapılan bir ankettin sonuçları paylaşılmıştır. Katılımcılara uluslararası uyuşmazlıklarını arabuluculuk yoluyla çözmemelerinin sebepleri sorulmuştur. % 57'si arabuluculuk konusunda yeterli bilgisinin olmadığını, % 28'i ise uluslararası bir icra mekanizmasının bulunmadığını söylemişlerdir¹⁴¹. Ankette yer alan diğer bir soruda ise New York Sözleşmesine benzer bir küresel icra mekanizması oluşturulması durumunda sözleşmelerine arabuluculuk klotunu ekleme ihtimalleri ölçülmüştür. Katılımcıların % 80'i, sınır aşan uyuşmazlıkların çözümünde bir icra mekanizmasının bulunması halinde sözleşmelerine arabuluculuk klotunu ekleyebileceklerini¹⁴², % 84'ü de böyle bir durumda kendileri ve başkaları tarafından arabuluculuğun kullanılma oranlarının artacağını ifade etmişlerdir¹⁴³. Çalışmadaki sorulardan biri de sulh anlaşmalarına tarafların sadık kalmaması durumunda dava yoluna başvurulmasına ilişkindir. Katılımcıların % 48'i hiç böyle bir durumla karşılaşmadığını, % 35'i nadiren % 9'u da sıklıkla böyle bir durumun meydana geldiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca % 50'den fazlası, bir konvansiyonun kabul edilmesinin uluslararası uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuğa büyük katkı sağlayacağını belirtmişlerdir¹⁴⁴.

¹⁴⁰ Queen Mary University of London /White and Case; 2015 International Arbitration Survey:Improvements and Innovations in International Arbitration, s. 31. http://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2015_International_Arbitration_Survey.pdf E.T. 28.02.2022.

¹⁴¹ WEISS, David S./ GRIFFITH Michael R.: "Report on Empirical Study of Business Users Regarding International Mediation and Enforcement Mechanisms", in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s.1135.

¹⁴² WEISS / GRIFFITH, s.1140.

¹⁴³ MASUCCI, Deborah: "From Skepticism to Reality – The Path to the Convention for the Enforcement of Mediated Settlements", in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s.1126.

¹⁴⁴ MASUCCI, s.1127; WEISS / GRIFFITH, s.1146.

Ülkelerin sulh anlaşmalarına uyguladığı icra edilebilirlik kriterleri, 2015 yılında UNCITRAL tarafından incelenmiş¹⁴⁵ ve bu konuda dört ayrı durumun tespiti yapılmıştır: (i) alelade bir özel hukuk sözleşmesi, (ii) mahkeme tarafından onaylanan sulh anlaşmalarının mahkeme kararı veya belirli şartlarda (noter onayı veya arabulucu ya da avukat katılımı halinde) ilam niteliğinde belge, (iii) arabulucunun hakem olarak atanması ve/veya sulh anlaşmasının hakem kararına dönüştürülmesi, (iv) bunlardan bazılarının bir arada uygulanması. Aynı zamanda ülkelerin iç hukukunda arabuluculuğun kanunlaştırılması eğiliminin artmakta olduğu ve sulh anlaşmalarının icrası konusunda da farklı yaklaşımlar benimsendiği tespiti yapılmıştır. Bu farklı yaklaşımlar da bir uyumlaştırma çalışması yapılmasının zamanının geldiğini göstermiştir¹⁴⁶.

Yapılan çalışmaların neticesinde iki nokta ön plana çıkmıştır. İlk olarak arabuluculuk neticesinde yapılan uluslararası sulh anlaşmalarının uyuşmazlık halinde icra edilmesi oldukça zordur. İkincisi ise sulh anlaşmalarının icrasını kolaylaştıracak bir uluslararası icra mekanizmasının yokluğu, tarafların uyuşmazlıklarını arabuluculuk yoluyla çözmelerine engel olmaktadır. Bu kapsamda farklı hukuk sistemlerinde sulh anlaşmalarının icrasını kolaylaştıracak bir mekanizmanın oluşturulmasının faydalı olacağı değerlendirilmiştir¹⁴⁷.

2.1.2. Konvansiyonun Hazırlık Çalışmaları

UNCITRAL¹⁴⁸, 2014 yılına kadar arabuluculuk (uzlaştırma) alanında ilki 1980 yılındaki Arabuluculuk Kuralları, ikincisi ise 2002 yılındaki Model Kanundan oluşan iki

¹⁴⁵ UN Doc. A/CN.9/846, s.4-19; UN Doc. A/CN.9/846/Add.1; UN Doc. A/CN.9/846/Add.2; UN Doc. A/CN.9/846/Add.3; UN Doc. A/CN.9/846/Add.4; UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.191.

¹⁴⁶ UN Doc. A/CN.9/WG.II/W P. 187, p. 21-30.

¹⁴⁷ UN Doc. A/CN.9/832, p. 17-18.

¹⁴⁸ UNCITRAL (*The United Nations Commission on International Trade Law*- Uluslararası Ticaret Hukuku Hakkında Birleşmiş Milletler Komisyonu), BM Genel Kurulu tarafından 17 Aralık 1966 tarihinde 2205(XXI) sayılı kararıyla kurulmuş ve uluslararası ticaret hukukunun modernizasyonu ve uyumlaştırılması için önemli bir rol oynamaktadır. Bu amaçla, ticaret hukukunun uyuşmazlıkların çözülmesi, uluslararası ticari sözleşmeler, taşıma, iflas, elektronik ticaret, menkul kıymetler, mal tedariki ve satışı gibi önemli alanlarında uluslararası hukuki metinlerin hazırlanması, kabul edilmesi ve kullanımının desteklenmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir.

Uluslararası hukuki metinlerin hazırlanması, UNCITRAL üyesi olan/olmayan ülkeler, hükümet kuruluşları, sivil toplum örgütleri gibi geniş bir katılımı gerçekleştirilmekte ve Komisyon, kuruluşundan bu yana uluslararası ticaret hukuku alanında BM çalışma sisteminin çekirdeğini oluşturmaktadır.

UNCITRAL'in üç aşamalı bir çalışma yapısı vardır. İlk aşamada Komisyon da denen yıllık olarak Viyana ve New York'ta genel kurul halinde toplanan UNCITRAL'in kendisi bulunmaktadır. İkinci halkada UNCITRAL'in çalışma konularında görev yapan hükümetler arası çalışma grupları grupları ve son halkada ise komisyona ve çalışma gruplarına yardımcı olan sekreterlik bulunmaktadır.

önemli düzenlemenin hayata geçirilmesini sağlamıştır. ABD hükümeti, UNCITRAL Sekreterliğine 30 Mayıs 2014 tarihinde başvuruda bulunarak arabuluculuğun dünyada gittikçe yaygınlaşan kullanımı ve başarı oranının yanı sıra uluslararası alandaki icra edilebilirliğini de artırmak, milletlerarası ticari arabuluculukta sulh anlaşmalarının –tahkim kararları gibi- alelade bir özel hukuk sözleşmesinden daha hızlı ve etkili olarak icra edilmesini sağlamak, ticari alandaki uyuşmazlıkları arabuluculuk yoluyla çözmek konusundaki endişeleri gidermek amacıyla New York Sözleşmesinin tahkim için yarattığı gelişime benzer bir çalışma ile arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarının icra edilebilirliği hakkında geçmişteki model kanun çalışmalarını da dikkate alarak konvansiyonun potansiyel faydalarını değerlendirecek şekilde Çalışma Grubu II'yi¹⁴⁹ görevlendirmesini istemiştir¹⁵⁰.

UNCITRAL üyeleri, farklı ekonomik gelişim seviyesinde ve farklı hukuk kültürlerinden olmak üzere BM üyesi devletlerin arasından seçilmektedir. Başlangıçta 29 olan üye sayısı, 1973 yılında 36'ya, 2002 yılında 60'a (14 Afrika, 14 Asya, 8 Doğu Avrupa, 10 Latin Amerika ve Karayipler, 14 Batı Avrupa ve diğer ülkeler) yükselterek ülkelerin katılımı ve katkısının yanı sıra UNCITRAL'in genişleyen çalışma planına olan ilgiyi de arttırmıştır. Her ne kadar üye sayısı sınırlandırılmış olsa da diğer BM üyesi devletler ve tartışma konusu ile ilgili uluslararası ve bölgesel kuruluşlar da hem UNCITRAL hem de Çalışma Grubu toplantılarına gözlemci statüsünde davet edilebilmektedir.

Çalışma konuları genellikle bir devlet veya devletler grubu ya da bir uluslararası örgüt/organizasyon tarafından önerilir. Konunun belirlenmesinden sonuçlanmasına ve uluslararası bir belge haline getirilmesine kadar UNCITRAL'in çalışma metodu kapsayıcılık ve oybirliğine dayanır. Komisyon kararlar üye devletler tarafından alınır. Yerleşik uygulama, ülkeler arasında daha geniş işbirliği sağlamaya elverişli olduğundan, kararlara oybirliği ile ulaşılmasıdır. Bu durum 2010 yılında kural haline getirilerek kararlara mümkün olduğunca oybirliği ile varılması, olmazsa da genel kurulun karar alma yönteminin benimsenmesi kabul edildi.

UNCITRAL hakkında geniş bilgi için: A Guide to UNCITRAL Basic Facts About the United Nations Commission on International Trade Law, UNITED NATIONS, Vienna 2013 <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/12-57491-Guide-to-UNCITRAL-e.pdf> E.T.: 08.01.2022; MONTINERI, s. 1023.

¹⁴⁹ UNCITRAL'in programında yer alan konulardaki hazırlık çalışmaları, bu işler için görevlendirilen gruplar tarafından yerine getirilir. Çalışma Grubu (*Working Group*) adı verilen bu gruplar, yılda bir veya iki defa toplanarak işlerini yürütür ve gelişmeleri komisyona raporlarlar. Çalışma gruplarında da UNCITRAL üyesi ülkelerden temsilcilerin yanı sıra üzerinde çalışılan konuda uzmanlığı bulunan kuruluşlardan davet edilen katılımcılar bulunur. Görevlendirildikleri konularda çalışma grupları, komisyonun müdahalesi olmaksızın görevlerini yerine getirir.

Halen UNCITRAL bünyesinde altı çalışma grubu bulunmaktadır. Bunların ihtisas konuları şöyledir:

Çalışma Grubu I: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

Çalışma Grubu II: Tahkim ve Arabuluculuk – Uyuşmazlık Çözümü

Çalışma Grubu III: Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Reformu

Çalışma Grubu IV: Elektronik Ticaret

Çalışma Grubu V: İflas Hukuku

Çalışma Grubu VI: Gemilerin Mahkeme Kararıyla Satışı

Arabuluculuk neticesinde yapılan sulh anlaşmalarının icrası ile ilgili çalışma, geçmişte ağırlık verdiği tahkim çalışmalarına uzlaşma/arbuluculuğu da alarak uyuşmazlık çözümü konusuna odaklanan Çalışma Grubu II tarafından gerçekleştirilmiştir. Singapur Konvansiyonu taslağı da Çalışma Grubu II tarafından kaleme alınarak UNCITRAL'e sunulmuş, ardından da BM Genel Kurulunda kabul edilmiştir. A Guide to UNCITRAL Basic Facts About the United Nations Commission on International Trade Law, UNITED NATIONS, Vienna 2013.

¹⁵⁰ UN Doc. A/CN.9/WG.II/W P. 187, p.2; UN Doc. A/CN.9/822, Annex, s.3-5.

Bu kapsamda, uluslararası ticari uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözümü neticesinde yapılan sulh anlaşmalarına icra edilebilirlik kabiliyeti kazandırmak temel amacıyla¹⁵¹ yola çıkılmış, bir yandan tarafların aralarında vardıkları sulh anlaşmasını daha güçlü kılarak âkit devletlerde daha kolay icra edilebilir kılınması, diğer yandan da uluslararası ticari uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözülmesi teşvik edilerek uluslararası ticaretin gelişimi hedeflenmiştir. Diğer bir deyişle, hakem kararlarının New York Sözleşmesi ile kazandığı konuma benzer bir konum, arabuluculuk süreci sonucunda ortaya çıkan sulh anlaşmalarına hazırlanacak bir konvansiyon ile kazandırılmak istenmiştir¹⁵².

UNCITRAL'ın 47. toplantısında, Çalışma Grubunun bu konuda New York Sözleşmesini model alan bir konvansiyon hazırlaması hususunda bir değerlendirme yapması kararlaştırılmıştır¹⁵³. Yapılan toplantı sonucunda Çalışma Grubu tarafından, bu konuda geniş bir yetkilendirme yapılarak konvansiyon, model kanun ve rehber metin olarak üç farklı seçenek üzerinde çalışılmasının uygun olacağı belirtilmiştir¹⁵⁴. Bunun üzerine UNCITRAL tarafından yetkilendirilerek çalışmalara başlanmıştır¹⁵⁵.

Yaklaşık üç yıl süren görüşmelerde beş tartışmalı konu ön plana çıkmıştır. Bunlardan ilki, bir konvansiyonun mu yoksa bir model kanunun mu hazırlanmasının daha uygun olacağıdır. İkincisi, arabulucunun bağımsızlığı ve tarafsızlığı ihlal eden davranışlarına uygulanacak yaptırım; üçüncüsü, tahkim ve mahkeme kararlarının neticesindeki diğer uluslararası icra mekanizmaları ile bir örtüşmeden kaçınılması olmuştur. Diğer bir önemli tartışma, tanıma ve icra (tenfiz) kavramlarının tanımlanması konusunda yaşanmıştır. Son olarak da konvansiyonun sulh anlaşmalarına doğrudan mı yoksa tarafların isteğiyle mi uygulanacağı hususu tartışma konusu olmuştur¹⁵⁶. 6-10 Şubat 2017'de New York'ta yapılan toplantılarda bu konular üzerinde anlaşmaya varılarak

¹⁵¹ REED, Lucy: "Ultima Thule: Prospects for International Commercial Mediation", NUS Centre for International Law Working Paper, January 2019, s. 18, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3339788> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3339788> E.T.: 12.03.2022.

¹⁵² CHONG Shou Yu / STEFFEK Felix: Enforcement of International Settlement Agreements Resulting From Mediation Under The Singapore Convention – Private International Law Issues in Perspective, Singapore Academy of Law Journal. 31, (Special Issue), 2019, s. 450-451.

¹⁵³ UN Doc. A/CN.9/832, p. 18.

¹⁵⁴ UN Doc. A/CN.9/832, p. 59.

¹⁵⁵ UN Doc. A/CN.9/WG.II/W.P. 190, p.7.

¹⁵⁶ UN Doc. A/CN.9/901, p.51; ABRAMSON, Hal: "The New Singapore Mediation Convention: The Process And Key Choices" in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1052-1059.

Singapur Konvansiyonun öñü açılmış ve iki toplantı daha yapılarak taslak metne son şekli verilmiştir¹⁵⁷.

2.1.3. Konvansiyonun İmzaya Açılması

New York ve Viyana’da üç yıldan fazla bir süre boyunca devam eden görüşmelerin ardından Çalışma Grubu, uluslararası ticari arabuluculuk veya uzlaştırma sonucunda gerçekleştirilen sulh anlaşmalarının icrası hakkındaki konvansiyon ve model kanun çalışmalarını 9 Şubat 2018 günü tamamlamıştır. UNCITRAL’in 2018 yılı Haziran ayındaki toplantılarında son şekli verilerek 20 Aralık 2018 günü BM Genel Kurulunda kabul edilerek imzaya açılmasına karar verilmiştir¹⁵⁸.

Konvansiyonu hazırlayan Çalışma Grubunun başkanlığını yürüten *Natalie Morris-Sharma*’nın çabaları nedeniyle sözleşme, ülkesi Singapur’da imzaya açılmış ve bu nedenle “Singapur Konvansiyonu” olarak anılmaktadır. Aralarında Türkiye’nin de olduğu 46 ülke, 7 Ağustos 2019 günü Konvansiyonu imzalamışlardır. 25-26 Eylül 2019 tarihinde imza atan 5 ülkeye sonradan Gana, Rwanda, Brezilya ve Avustralya’nın da dâhil olmasıyla imzacı ülke sayısı 55’e ulaşmış bulunmaktadır¹⁵⁹.

Konvansiyon, arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarında yükümlülüklerini yerine getirmeyen tarafı bundan caydırmayı amaçlamaktadır. Ceza hukuku ile benzerlik kurarsak; nasıl ceza kanununun amaçlarından biri suç işlemekten caydırmaksa Singapur Konvansiyonu da tarafların yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmasını engellemek amacını taşımaktadır. Bu anlamda, Çalışma Grubu tarafından –Kanada delegesi *Allan J.Stitt*’in ifadesiyle- “hiç kullanılmayacak bir konvansiyon” oluşturulmak istenmiştir¹⁶⁰.

Singapur Başbakanı *Lee Hsien Loong*’un Konvansiyonun imza töreninde söylediği gibi, “taraflar uyuşmazlıklarının çözümünde New Yok Sözleşmesinden güç alan tahkimi

¹⁵⁷ UN Doc. A/CN.9/901, p.51; ANDERSON/ BEAUMONT/ VERBIST, s. 47.

¹⁵⁸ UN Doc. A/RES/73/198; HIOUREAS, Christina G.: “The Singapore Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation: A New Way Forward?”, Berkeley Journal of International Law 37, 2019, s.218.

¹⁵⁹ https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements/status E.T.: 23.03.2022.

¹⁶⁰ STITT, Alan J.: “The Singapore Convention: When Has a Mediation Taken Place (Article 4)”, in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1173.

ve yargı yolunu kullanıyorlar, Singapur Konvansiyonu ve arabuluculuk bu çerçevenin kayıp olan üçüncü parçasıdır¹⁶¹.”

2.2. Konvansiyonun Sistematığı

Sözleşme toplam 16 maddeden oluşmakta ve her madde yanında içeriği ile ilgili bir başlık bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla şöyledir¹⁶²:

Madde 1. Uygulama Alanı

Madde 2. Tanımlar

Madde 3. Genel ilkeler

Madde 4. Sulh Anlaşmasına Dayanılması için Gerekli Şartlar

Madde 5. Hukuki Yollara Başvurunun Reddi Sebepleri

Madde 6. Paralel Başvurular veya İddialar

Madde 7. Diğer Yasal Düzenlemeler veya Anlaşmalar

Madde 8. Çekinceler

Madde 9. Sulh Anlaşmalarına Etki

Madde 10. Depoziter

Madde 11. İmza, Onay, Kabul, Tasdik, Katılım

Madde 12. Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Kuruluşlarının Katılımı

Madde 13. Birleştirilmemiş hukuk sistemleri

Madde 14. Yürürlüğe Giriş

Madde 15. Değişiklik

¹⁶¹ <https://www.pmo.gov.sg/Newsroom/PM-Lee-Hsien-Loong-at-Singapore-Convention-Signing-Ceremony-and-Conference> E.T.:26.03.2022.

¹⁶² “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu”, RG, Tarih: 22.04.2021- 31462, 2021/3866 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının eki.

Madde 16. Konvansiyondan Çekilme

Madde başlıklarının altında sıra sayılarla numaralanmış fıkralar, fıkraların altında harflerle gösterilmiş bentler ve onların altında da Roma rakamları ile gösterilmiş alt bentler yer almaktadır.

2.3. Singapur Konvansiyonuna Göre Sulh Anlaşmalarının Hukuki Niteliği

Milletlerarası nitelikte bir sulh anlaşmasının, niteliğine göre, (i) tarafların iradelerinin yansıtıldığı bir sözleşme, (ii) uyuşmazlığın devlet yargısının yerini alacak tarzda çözüldüğü bir ilam, (iii) bunların her ikisini de içeren karma ve (iv) her ikisinden de farklı özellikler barındırdığından kendine özgü bir niteliğe sahip olduğu kabul edilebilir¹⁶³. Sözleşme ile ilam arasındaki en temel fark sahip oldukları icra edilebilirlik gücünden gelir. Türk hukuk doktrininde hâkim görüş, arabuluculuk anlaşma belgelerinin kendine özgü bir niteliğe (sui generis) sahip olduğu yönündedir¹⁶⁴.

Milletlerarası ticaret hukukunda tarafların aradığı en temel özellik, sözleşmenin, kapsamında yer alan malvarlığı unsurlarının bulunduğu ülkelerde icra edilebilir olmasıdır¹⁶⁵. Yargılama ve tahkimin sahip olduğu bu özellik, arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarına tanınmamıştır. Ancak Singapur Konvansiyonunun yürürlüğe girdiği ülkelerde, milletlerarası sulh anlaşmalarına icra edilebilirlik gücü tanınması yönünde bir değişiklik meydana gelmiş bulunmaktadır.

Arbuluculuk sonunda varılan sulh anlaşmaları için yeknesak bir icra mekanizması oluşturulmasıyla Singapur Konvansiyonu, uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak arabuluculuğu, yargılama ve tahkim ile aynı seviyeye getirmiştir. Arabuluculuğun tahkime oranla daha az maliyetli ve daha hızlı sonuç verdiği düşünüldüğünde ve taraflar arasındaki ilişkileri korumaya daha uygun olduğundan taraflar sulh anlaşmalarının icra edilebilirlik gücüne de sahip olduğunu bildiklerinde sorunlarını arabuluculuk yoluyla çözeceklerdir¹⁶⁶.

Böylece sulh anlaşmalarına icra edilebilir hale getirmek için onları mahkeme veya hakem kararı kalıbına sokmak yerine Konvansiyon, kendine özgü (sui generis) bir yapı oluşturarak mevcut haliyle onlara bu gücü vermiştir. Sıradan bir özel hukuk sözleşmesi

¹⁶³ YARAR, s.144-146.

¹⁶⁴ ŞİT KÖŞGEROĞLU, s. 13.

¹⁶⁵ ŞİT KÖŞGEROĞLU, s.22.

¹⁶⁶ HIOUREAS, s.219.

olan sulh anlaşmalarını, yürürlüğe girdiği ülkelerde yargı veya hakem kararları gibi bağlayıcılığı olan bir belgeye dönüştürmüştür. Uyuşmazlıklarının çözümü için arabuluculuk yolunu tercih eden tarafların daha evvel yapmış oldukları sözleşmeden kaynaklanan haklarından sulh anlaşması ile vazgeçmiş olmaları, bu yolda zaman ve kaynak harcamaları bile sulh anlaşmalarının diğer özel hukuk sözleşmelerinden daha değerli olmasını anlamlı kılmaktadır¹⁶⁷.

2.4. Konvansiyon Kapsamında Yer Alan Bazı Kavramlar

2.4.1. Konvansiyon ve Model Kanun Ayrımı

UNCITRAL, milletlerarası ticaret hukuku alanındaki uyumlaştırma görevini konvansiyonlar, model kanunlar, standart sözleşme hükümleri, standart ticari terimler gibi enstrümanlar yoluyla gerçekleştirir. Bu seçenekler Singapur Konvansiyonunun hazırlık sürecinde de değerlendirilmiştir. Üzerinde çalışılacak belgenin türü, belirli bir zamanda talep edilen uyumlaştırma derecesine göre seçilmektedir. Uyumlaştırma seviyesinin yüksek olması arzu edildiğinde konvansiyon, daha düşük seviyede ise model kanun veya diğer rehberlik edecek dokümanlar hazırlanmaktadır. Aynı konuda hem konvansiyon hem de model kanun ya da bunların aşamalı olarak hazırlanması şeklinde çalışma yapılması da mümkündür¹⁶⁸.

Diğer taraftan ülkeler arasında kültürel farklılıklar nedeniyle uyuşmazlık çözüm yollarına verilen önem ve değer de farklılaşır. Kiminde yargılama ve tahkim öne çıkarken kimisinde arabuluculuk gibi alternatif yöntemler daha revaçtadır. Bu farklılık kendini konvansiyon ve model kanun ayrımında da göstermektedir.

Bazı ülkeler, başlangıçtan itibaren ısrarlı bir şekilde konvansiyondan yana tavır almışlardır. IMI, farklı alanlardan katılımcıların arabuluculuk tecrübeleri ile ilgili anket paylaşarak genel eğilimin ticari uyuşmazlıklarda arabuluculuğun yaygınlaştırılmasının konvansiyon yoluyla mümkün olabileceğini aktarmıştır. Bağlayıcılığı olmayan bir model kanunun arabuluculuğun desteklenmesine ve kullanıcılarına bir faydası olmayacağı ifade edilmiştir. Başarısı kanıtlanmış olan New York Sözleşmesinin açtığı yoldan yürümenin kolaylığı vurgulanmıştır¹⁶⁹. Bunların yanı sıra model kanun hazırlanmasının,

¹⁶⁷ SCHNABEL, s. 11.

¹⁶⁸ MONTINERI, s. 1029.

¹⁶⁹ UN Doc. A/CN.9/896, p.136; SCHNABEL, s. 8; MORRIS-SHARMA; s.1016.

konvansiyonun uygulanmasını iç hukukta kolaylaştıracağını ancak konvansiyonun uluslararası anlamda icra edilebilirliği hedeflerken model kanunun sulh anlaşmalarının iç hukukta icrası için rehberlik sağlayacağına dikkat çekmişlerdir¹⁷⁰.

Bir kısım ülkeler ise konvansiyon düşüncesine şüpheyile yaklaşarak birçok ülkede henüz emekleme aşamasında olan arabuluculuğa zarar verebileceğini ve verimli de olmayacağını, hem yasal hem de pratik anlamda sulh anlaşmalarının icrasına ilişkin bir uyumun olmadığını, bunun yerine model kanun yoluyla bir ortak paydanın oluşturulmasının daha önemli olduğunu belirtmişlerdir¹⁷¹. Bu yaklaşım, arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarını, hakem ve mahkeme kararları ile aynı seviyeye getirmek için bir model kanun çalışmasının 2002 yılında denendiği ancak başarılı olamadığı nedeniyle eleştirilmiştir¹⁷².

Çalışma Grubu tarafından birbirini tamamlayacak şekilde iki farklı belgenin birlikte hazırlanması değerlendirilmiştir¹⁷³. Sonuçta hem bir konvansiyon hem de bir model kanun hazırlama düşüncesi gelişmiştir¹⁷⁴. Bu sayede, böyle bir konvansiyona katılmaya hazır olmayanlar de dâhil, daha fazla ülkede UNCITRAL tarafından hazırlanan arabuluculuk çalışmaları kullanılabilecektir¹⁷⁵.

Bu yeni milletlerarası sözleşme, devletler tarafından -onunla birlikte ya da tek başına¹⁷⁶- kanunlaştırılabilir bir Model Kanunla beraber hazırlanmıştır. Bu amaçla 2002 Model Kanunu gözden geçirilerek Singapur Konvansiyonuyla uyumlu hale getirilmiştir. Üç bölümden oluşan yeni Model Kanunun ilk bölümünde genel ilkeler, ikinci bölümde arabuluculuk prosedürü ve 2002 Model Kanununda da yer alan arabuluculuk süreci ile ilgili -arabulucuların atanması, sürecin başlaması, yönetimi ve sona ermesi, arabulucu ve taraflar arasındaki iletişim, gizlilik ve diğer süreçlerde delil olarak kullanılması gibi- hükümler ve son bölümde de Konvansiyona paralel olarak sulh anlaşmaları yer almaktadır¹⁷⁷.

¹⁷⁰ UN Doc. A/CN.9/896, p.138.

¹⁷¹ UN Doc. A/CN.9/896, p.139; SCHNABEL, s. 8; MORRIS-SHARMA; s.1016.

¹⁷² ROSS, s. 188.

¹⁷³ UN Doc. A/CN.9/896, p.142.

¹⁷⁴ UN Doc. A/CN.9/867, p.94; UN Doc. A/CN. 9/901, p. 89-93.

¹⁷⁵ SCHNABEL, s. 9.

¹⁷⁶ ROSS, s.188

¹⁷⁷ UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018 (amending the UNCITRAL Model Law on International

Model Kanun, Konvansiyondan daha esnek ve içerik olarak daha geniş kapsamda hazırlanmıştır. Örneğin devletler, Model Kanunu, arabuluculuk süreci sonunda oluşup oluşmadığına bakmaksızın, tüm sulh anlaşmalarına uygulayabilecek şekilde yasalaştırabileceklerdir¹⁷⁸.

2.4.2. Arabuluculuk Anlaşma Belgesi, Sulh Anlaşması, Konvansiyon ve Sözleşme Kavramları

Singapur Konvansiyonu, bir uluslararası anlaşma olarak hem kendisi, hem de konusu olan sulh anlaşması itibarıyla çok taraflılık içermektedir. Bu durum Singapur Konvansiyonunun isimlendirilmesine ilişkin bir sorun ortaya çıkarmaktadır.

Bu anlamda kendisi gibi bir “*convention*” olan “New York Sözleşmesinden” farklı olarak “Singapur Konvansiyonu” adıyla Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Singapur Konvansiyonu isimlendirmesi, konusu olan “sulh anlaşması” veya “sulh sözleşmesi” kavramlarından ayırmak açısından da isabetli olmuştur. Bu nedenle biz de çalışmamızda Singapur Konvansiyonu olarak isimlendirmekteyiz.

Diğer taraftan, HUAK m.18(2)’ ye göre, tarafların arabuluculuk neticesinde üzerinde uyuştukları hususları gösteren belgeye “arabuluculuk anlaşma belgesi” denmektedir. Singapur Konvansiyonu m. 1(1)’de ise sulh anlaşması, bir ticari uyuşmazlığın çözümü için arabuluculuk sonucunda taraflarca yazılı olarak yapılan ve milletlerarası nitelik taşıyan anlaşma olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda, yine Konvansiyon metninde yer alan ifadelere sadık kalınarak çalışmamızda, “arabuluculuk anlaşma belgesi” yerine “sulh anlaşması” terimi kullanılmaktadır.

2.4.3. Opt-in (Dâhil Etme) ve Opt-out (Hariç Tutma) Kavramları

Singapur Konvansiyonunun hazırlık çalışmaları sırasında öne çıkan konulardan biri Konvansiyonun sulh anlaşmalarına doğrudan mı yoksa tarafların istekleri doğrultusunda mı uygulanacağıdır. Bir grup, Konvansiyonun sulh anlaşmalarının icrasını sağlamayı kolaylaştırma amacıyla uyumlu olacağı ve diğer yaklaşımın Konvansiyonun kapsamını daraltacağı düşüncesiyle doğrudan uygulanması gerektiğini savunmuştur. Diğer grup ise arabuluculuk sürecinin temelini oluşturan taraf iradesini ön plana çıkararak

Commercial Conciliation, 2002), https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/annex_ii.pdf E.T.: 18.01.2022.

¹⁷⁸ MONTINERI, s.1035.

Konvansiyonun işlevini anladıktan sonra tarafların bilinçli bir seçimle isterlerse aralarındaki sulh anlaşmasına Konvansiyonun uygulanmasının daha uygun olacağını ileri sürmüşlerdir¹⁷⁹. Bu hususta Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşmasının (CISG) 6. maddesi¹⁸⁰ örnek olarak gösterilmiştir¹⁸¹.

Bu husus, Konvansiyonun kapsama alanını da ilgilendirdiğinden oldukça önemlidir. Zira tarafların aralarında yaptıkları sulh anlaşmalarına Konvansiyonun uygulanacağını kararlaştırmaları halinde uygulama alanı büyük oranda daralacaktır¹⁸².

Sonuçta Çalışma Grubu tarafından Konvansiyonun doğrudan uygulanmasına yönelik bir yaklaşım benimsenmiştir. Ancak sulh anlaşmasının tarafları isterlerse aralarındaki anlaşmaya Konvansiyonun uygulanmamasını da kararlaştırabileceklerdir. Âkit devletlere de Konvansiyona çekince beyanıyla katılarak bu süreci tam tersine çevirebilme ve Konvansiyonun sadece tarafların isteğiyle sulh anlaşmalarına uygulanması imkânı tanınmıştır.

2.4.4. Yetkili Makam

Konvansiyon kapsamında yer alan sulh anlaşmaları ile ilgili bir uyuşmazlık ortaya çıktığında ilgili ülkenin belirlediği yetkili makama başvurulacaktır. Hukuki yollara başvuru yetkili makam¹⁸³, taraf ülkenin yetkilendirdiği bir mahkemesi veya farklı bir idari veya adli makamı, hatta tahkim merkezi/kurulu bile olabilir¹⁸⁴. Hangisi olursa olsun yetkili makam, hukuki yollara başvuran tarafın talebini en seri şekilde sonuçlandırmalıdır. (m. 4(5)) Konvansiyonda bir süre kısıtı olmasa da yetkili makam ‘makul sürede’ işlemleri tamamlamalıdır. Aksi halde tarafların Konvansiyondan faydalanmalarını engelleyerek yükümlülüklerini ihlal etmiş olacaktır¹⁸⁵.

¹⁷⁹ UN Doc. A/CN.9/901, p. 35-37

¹⁸⁰ CISG m. 6 uyarınca “Taraflar, bu Antlaşmanın uygulanmamasını kararlaştırabilecekleri gibi, 12. madde saklı kalmak şartıyla, hükümlerine istisna getirebilir veya hükümlerinin doğurabileceği etkileri değiştirebilirler.”

¹⁸¹ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP. 205, p.30; UN Doc. A/CN.9/896, p. 131.

¹⁸² APTER, Itai / MUCHNIK, Coral Henig: “Reservations in the Singapore Convention – Helping to Make the “New York Dream” Come True” in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1267 s.1279.

¹⁸³ New York Sözleşmesinin 5/1/e maddesinde de “selahiyetli bir makam” ibaresi yer almaktadır: “Hakem kararı taraflar için henüz vacibürriye olmamış olur veya, bunun, verildiği memleket kanunu yahut tâbi olduğu kanun bakımından selâhiyetli bir makam tarafından iptal veya hükmünün icrası geri bırakılmış bulunursa.”

¹⁸⁴ SCHNABEL, s. 34.

¹⁸⁵ SCHNABEL, s. 34.

Yetkili makamın neresi olacağına sulh anlaşması ile ilgili olarak hukuki yola başvuru devlet tarafından karar verilecektir. Ülkemiz için bakıldığında, yetkili makam, bir yargı yeri olabileceği gibi başka bir merci de olabilir. Ancak tarafların yetkili makama başvurusu bir uyuşmazlık neticesinde ortaya çıkacağından ve re'sen karar verilmesi gereken kamu düzeni ve arabuluculuğa elverişlilik gibi hususların incelenmesi gerekeceğinden mahkeme dışında bir makama bırakılması uygun olmayacaktır¹⁸⁶.

2.4.5. Uzlaştırma Yerine Arabuluculuk Teriminin Kullanılması

UNCITRAL, daha önce hazırladığı 1980 Uzlaştırma kuralları ve 2002 Model Kanunda ‘uzlaştırma’ terimini kullanmıştır. Çalışma Grubu’nun toplantılarında, hem hazırlanan dokümanda hem de UNCITRAL’in diğer çalışmalarında “uzlaştırma” ve “uzlaştırmacı” terimlerinin sırasıyla “arabuluculuk” ve “arabulucu” terimleri ile değiştirilmesi teklif edilmiştir. Bu tür anlam bakımından önemli değişikliklerde tedbirli bir tutum takınılmasını öneren görüşlere rağmen arabulucu ve arabuluculuk terimlerinin daha geniş kullanım alanının olması nedeniyle Konvansiyonun görünürlüğünü daha da artıracak ve önemli bir değişiklik getirmediği ifade edilmiştir¹⁸⁷.

Sonuçta Singapur Konvansiyonu ve yeni Model Kanununda ‘arabuluculuk’ teriminin kullanılmasına karar verilmiştir. UNCITRAL belgelerinde her iki terim de aynı süreci ifade etmek için kullanılmaktadır. Son dönemde arabuluculuğun yaygın olarak kullanılması nedeniyle yapılan bu değişiklikle arabuluculuğun kullanımını teşvik etmek hedeflenmiştir. Terminolojideki bu değişiklik, hiç bir kavramsal farklılık yaratmamaktadır¹⁸⁸.

2.4.6. Konvansiyonlar ve Sözleşmeler Arasında Örtüşme

Uyuşmazlık yaşayan taraflar, bu uyuşmazlığı yargılama, tahkim veya arabuluculuğun da dâhil olduğu farklı yollar ile çözebilirler. Bazı durumlarda bu yollar, mahkeme devam ederken sulh olmak, sulh anlaşmasının hakem veya mahkeme kararı haline getirilmesi gibi durumlarda birbiri ile iç içe de geçebilir. Bu durumdaki bir milletlerarası uyuşmazlığın birden fazla konvansiyonun/sözleşmenin kapsamına girmesi söz konusudur.

¹⁸⁶ ŞİT KÖŞGEROĞLU, s. 81; ERKAN, s. 295

¹⁸⁷ UN Doc. A/CN.9/929, p. 102-103.

¹⁸⁸ MONTINERI, s. 1030.

Çalışma Gurubu tarafından Konvansiyon metni hazırlanırken Singapur Konvansiyonu ile New York Sözleşmesi ve La Haye Konvansiyonları arasındaki bir örtüşmeden kaçınmak amaçlanmıştır. Konvansiyonun özellikle 1(3) maddesi¹⁸⁹ bu amaçla kaleme alınmıştır.

2.4.7. Singapur Konvansiyonunda Arabuluculuk Sözleşmesi

Singapur Konvansiyonu ile New York Sözleşmesi arasındaki en önemli farklardan biri, New York Sözleşmesinin tahkim şartı içeren veya tahkim anlaşması yapılmış uyuşmazlıkların yargı yoluna gitmesini engellemesine rağmen¹⁹⁰ benzer bir hükmün Singapur Konvansiyonunda yer almamasıdır¹⁹¹. Diğer bir deyişle, arabuluculuk şartı içeren bir sözleşme veya arabuluculuk anlaşması¹⁹² yapılmış bir uyuşmazlığın tahkim veya dava yoluyla çözülmesini engelleyecek bir hüküm yoktur¹⁹³.

Konvansiyon çalışmaları sırasında bu konu gündeme geldiğinde tarafların sadece iradeleri ile değil, ülkelerin iç hukukunda yer alan zorunlu hükümlerle de arabuluculuğa yöneldiğine dikkat çekilmiştir. Arabuluculuk anlaşmasının, arabuluculuğun gerçekleştiğine ve sulh anlaşması ile sonuçlandığına dair bir kanıt olarak sonradan, mesela icra sürecinde, üretilebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca sulh anlaşmasının uyuşmazlık konusunu çözen hususlar dışında uyuşmazlık ile hiç ilgisi olmayan konulara da yer verebileceği belirtilmiş¹⁹⁴ ve çalışmaları karmaşık hale getirebileceğinden bu hususun Konvansiyon kapsamında yer almaması tercih edilmiştir¹⁹⁵. Diğer taraftan arabuluculuğun temelinde

¹⁸⁹ Singapur Konvansiyonu m. 1/3'e göre; "Konvansiyon, aynı zamanda aşağıdaki sulh anlaşmalarına uygulanmaz:

- (a) (i) Mahkemece tasdik edilen veya mahkeme yargılaması sırasında yapılan; ve
- (ii) Mahkemenin bulunduğu devlette mahkeme kararı olarak yerine getirilen sulh anlaşmaları;
- (b) Hakem kararı olarak kaydedilen ve yerine getirilen sulh anlaşmaları."

¹⁹⁰ New York Sözleşmesi m. 2/3: "Bir Âkit Devlet mahkemesi, tarafların, işbu maddenin anladığı manada anlaşma akdettikleri bir konu ile ilgili uyuşmazlıklarına el koyduğu takdirde, anlaşmanın hükümden düşmüş, tesirsiz veya tatbiki imkânsız bir halde olduğunu tespit etmedikçe, bunları, birinin talebi üzerine, hakemliğe sevkeder."

¹⁹¹ ALEXANDER, Nadja Marie /SHOUYU, Chong: "An Introduction to the Singapore Convention on Mediation – Perspectives from Singepore", *Nederlands-Vlaams tijdschrift voor Mediation en conflictmanagement*, 2018 (22) 4, s. 52, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3756911> E.T.:28.02.2022; AYDEMİR, 218-223.

¹⁹² Tarafların aralarındaki uyuşmazlığı, arabuluculuk yoluyla çözmek konusunda anlaşmalarına arabuluculuk sözleşmesi adı verilmektedir. Bu sözleşme için bir şekil şartı aranmamaktadır, sözlü veya yazılı olarak yapılabilir.

¹⁹³ CHAHİNE/ LOMBARDİ/LUTRAN/PEULVÉ, s. 778.

¹⁹⁴ UN Doc. A/CN.9/861, p. 68-69.

¹⁹⁵ COBEN, James: "Evaluating the Singapore Convention Through a US-Centric Litigation Lens: Lessons Learned from Nearly Two Decades of Mediation Disputes in American Federal and State Courts", in *Singapore Mediation Convention Reference Book*, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1090.

tarafların özgür iradelerinin yer alması, istedikleri zaman sürece başlama, sürdürme ve sona erdirme kararı verebilecekleri dikkate alındığında bunun bilinçli bir tercihi yansıttığı da düşünülebilir¹⁹⁶.

Sonuç olarak; New York Sözleşmesi hem tahkim şartını/anlaşmasını hem de hakem kararlarının icrasını düzenlemekte ve bu sayede uyuşmazlıklarını tahkim yoluyla çözmek üzere anlaşmış olan taraflara yargı yolunu kapatarak tahkim yoluyla bir çözüm sunmaktadır. Ancak Singapur Konvansiyonu, arabuluculuk sözleşmelerini dışarıda bırakarak sadece sulh anlaşmalarını kapsamına almakta, tarafların uyuşmazlıklarını arabuluculuk yoluyla çözmelerinin yanı sıra -irade serbestisi temelinde hareket ederek- tahkim ve yargı yolunu da açık bırakmaktadır¹⁹⁷.

2.4.8. Singapur Konvansiyonunda Sulh Anlaşması

Konvansiyonun hazırlık çalışmaları sırasında sulh anlaşmalarının kapsamı konusunda da değerlendirmeler yapılmıştır. Üzerinde tartışılan en temel husus, arabuluculuk sonucunda yapılan sulh anlaşmalarının yanı sıra tarafların kendi aralarında –örneğin müzakere sonucunda- yaptıkları sulh anlaşmalarının da Konvansiyonun kapsamına dâhil olup olmayacağıdır.

Hangi yolla yapıldığına bakılmaksızın tüm sulh anlaşmalarının Konvansiyon kapsamına alınması teklifi, yetkili makam tarafından sulh anlaşması öncesinde gerçekten bir uyuşmazlığın varlığı ve sulh anlaşmasının bu uyuşmazlığı çözmek için mi yapıldığı gibi icra sürecini aşırı karmaşık hale getirecek sorulara sebep olacağından destek bulmamıştır¹⁹⁸.

Diğer taraftan, UNCITRAL tarafından Çalışma Grubuna tanınan yetkinin sadece arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarıyla sınırlı olması, amacın arabuluculuğu desteklemek olması, sulh anlaşmalarına alelade özel hukuk sözleşmelerine nazaran üstünlük tanıma hedefinin olması gibi nedenlerle sadece arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarıyla kapsamın sınırlandırılması geniş destek bulmuştur¹⁹⁹.

¹⁹⁶ BUTLIEN, s. 211.

¹⁹⁷ BUTLIEN, s. 210.

¹⁹⁸ UN Doc. A/CN.9/861, p. 18.

¹⁹⁹ UN Doc. A/CN.9/861, p. 19.

3. KONVANSİYONUN UYGULAMA ALANI

3.1. Genel İlkeler

Konvansiyon m. 3 “Genel İlkeler” başlığını taşımakta olup bu maddeye göre;

“(1) Konvansiyona taraf devletler, kendi usul kuralları ve Konvansiyonda yer alan şartlarla sulh anlaşmasını yerine getireceklerdir.

(2) Sulh anlaşmasıyla hâlihazırda çözülmüş olan bir hususta bir tarafın iddiası üzerine uyuşmazlık ortaya çıkarsa, Konvansiyona taraf olan bir devlet, söz konusu hususun zaten çözümlenmiş olduğunu kendi usul kuralları ve Konvansiyon’da yer alan şartlara uygun olarak ispatlaması için diğer tarafın, sulh anlaşmasını dayanak göstermesine izin verir.”

Toplam on altı maddeden oluşan Singapur Konvansiyonunun amacını gösteren bu madde, sulh anlaşmaları konusunda âkit devletlere²⁰⁰ pozitif yükümlülükler getirmektedir. Konvansiyonun diğer maddeleri, uygulama alanının kapsamı, usule ilişkin kurallar ve istisnaları gibi bu maddeyi destekleyici role sahiptir. Söz konusu madde doktrinde ilki kılıç (*sword*), ikincisi kalkan (*shield*) olarak adlandırılan iki bölümden oluşmaktadır. Böyle adlandırılmasının nedeni, ilkinin sulh anlaşmalarının icra gücüne, diğerinin bu gücü gerektiğinde engelleyebileceğine vurgu yapma çabasıdır. Diğer bir deyişle bu madde iki ayrı gücü içinde barındırır²⁰¹.

²⁰⁰ ‘Taraf’ (*Party*) ve ‘taraf’ (*party*) ayrımı: Singapur Konvansiyonu’nun tamamı incelendiğinde iki farklı anlamda taraf kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Bunların bir kısmı ‘Party’ olarak ilk harfi büyük yazılırken bir kısmı da ‘party’ olarak ilk harfi küçük yazılmıştır. Bu ayrım Konvansiyonun konusunu sulh anlaşmalarının oluşturmamasından kaynaklanmaktadır.

“*Party*” ifadesiyle Konvansiyona katılan devletler kastedilmektedir. Diğer “*party*” ifadesiyle de sulh anlaşmasının imzacısı da olan ticari uyuşmazlığın taraflarına işaret edilmektedir. Konvansiyonun bazı maddelerinde (3 ila 8) aynı cümle içinde her iki *party* kavramı bir arada kullanılmaktadır. Ancak Konvansiyonun Resmi Gazete’de yayınlanan Türkçe çevirisinde ise ‘Taraf’ yerine ‘taraf devlet’ ve ‘âkit devlet’ ibareleri kullanılmıştır.

Konvansiyonun hazırlık çalışmaları sırasında taslak metinlerde yer alan “*Contracting states*”(âkit devletler) ibaresi Viyana Anlaşmalar Hukuku Konvansiyonu’nun 2/1/f maddesine göre “yürürlüğe girmiş olsun veya olmasın, anlaşmayla bağlanmaya rıza gösteren Devlet (“*contracting State*” means a State which has consented to be bound by the treaty, whether or not the treaty has entered into force)” anlamına geldiğinden bunun yerine “*Parties to the Convention*” veya “*a Party to the Convention*” ibarelerinin kullanılması kabul edilmiştir. UN Doc. A/CN.9/934, p. 117-118.

²⁰¹ SCHNABEL, Timothy; “Recognition by Any Other Name: Article 3 of the Singapore Convention on Mediation”, in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1181.

Tanıma ve tenfiz kavramları, New York Sözleşmesinin genelinde hakem kararları için açık bir şekilde kullanılmıştır. Ancak Singapur Konvansiyonunda icra/icra edilebilirlik kavramı açık olarak yer bulurken tanıma kavramına yer verilmemiş, hem tanıma hem icra kavramlarını kapsayacak şekilde hukuki yol ibaresi kullanılmıştır.

3.1.1. Hukuki Yollara (*Relief*) Başvuru, Kesin Delil Etkisi Tanıma, Tenfiz ve İcra Edilebilirlik Kavramları

Çalışma Grubunun görüşmeleri sırasında tanıma (*recognition*) ve icra (*enforcement*) kavramları üzerinden tartışmalar yaşanmıştır. Tartışmalar, mahkemelerin ya da yetkili makamların sulh anlaşmalarının icra edilmesi kararından ayrı olarak tanıma kararı da verip veremeyeceği konusunda toplanmıştır²⁰².

Avrupa Birliği, devletler nezdinde tanımanın sadece yargı kararları için mümkün olduğu gerekçesiyle, Konvansiyon metninde icranın yanı sıra tanımanın da yer almasına, sulh anlaşmalarına ‘kesin hüküm’ gücü ve yargılamayı önleyici bir etki tanınmasına karşı çıkmıştır²⁰³. Diğer ülkeler ise tanımayı, icranın ön şartı ve Konvansiyonun önemli bir bileşeni olarak değerlendirmişler ve bu kapsamda sulh anlaşmasının hem kılıç hem de bir kalkan olarak kullanılabilmesinin önemine dikkat çekmişlerdir²⁰⁴.

Konvansiyonda tanıma, belirli bir ülkenin işlemini tanımaktan ziyade uluslararası bir sulh anlaşmasını Konvansiyon kapsamında kesin delil etkisi tanımayı ifade etmektedir. Tartışmalar da tanımanın farklı hukuk sistemlerinde taşıdığı anlam ve kapsamı konusunda toplanmaktadır²⁰⁵. Tanımanın mahkemelerde dava açılmasını engelleyeceği ve bu sayede Konvansiyon kapsamındaki sulh anlaşması dışında kalan kanıtların da incelenmesinin önüne geçeceği konusunda endişeler dile getirilmiştir. Sonuçta farklı hukuk sistemlerinde tanımanın farklı anlamlara geldiği ve farklı sonuçlara yol açtığı gerekçesiyle m. 3(2)²⁰⁶ ile tanıma yapılarak aynı sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır²⁰⁷.

²⁰² KOO, s. 92.

²⁰³ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.203, Annex, p.2; SCHNABEL, s. 35.

²⁰⁴ SCHNABEL, s. 36.

²⁰⁵ ABRAMSON, s.1057.

²⁰⁶ “Sulh anlaşmasıyla hâlihazırda çözülmüş olan bir hususta bir tarafın iddiası üzerine uyuşmazlık ortaya çıkarsa, Konvansiyona taraf olan bir devlet, söz konusu hususun zaten çözümlenmiş olduğunu kendi usul kuralları ve Konvansiyon’da yer alan şartlara uygun olarak ispatlaması için diğer tarafın, sulh anlaşmasını dayanak göstermesine izin verir.”

²⁰⁷ UN Doc. A/CN.9/896, p. 200-204, SCHNABEL, s. 36-37.

Ancak yapılan tanım Konvansiyon metninin diğer bir yerinde tekrarlanamayacak kadar uzundur. Bu nedenle, diğer maddelerde, hem icra hem kesin delil etkisi tanımayı kapsayacak şekilde “hukuki yol” (*relief*) ibaresi kullanılmıştır²⁰⁸. Diğer bir deyişle Konvansiyon metninde yer alan ‘hukuki yollara başvuru’ kavramı, sulh anlaşmalarının icrasının yanı sıra onlara kesin delil etkisi tanınmasını da kapsamaktadır.²⁰⁹

3.1.2. İcra

Konvansiyonun 3(1) maddesine göre, taraf devletler, sulh anlaşmalarını Konvansiyonda yer alan şartlar ve kendi usul kuralları uyarınca yerine getirecektir. Bu hüküm, sulh anlaşmasından kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmeyen karşı taraf yüzünden, onu şartlara uymaya zorlayan tarafın başvurduğu hukuki yolları, yani kılıcı temsil etmektedir²¹⁰.

Singapur Konvansiyonu, sulh anlaşmalarının nasıl icra edileceğini tarif etmek yerine bunu taraf devletlere bırakarak hangi nitelikteki sulh anlaşmalarının icra edilebileceğini düzenlemiştir²¹¹. Konvansiyonda icra yönteminin tanımlanmamış olmasının -New York Sözleşmesinde de benzer bir durumun bulunması nedeniyle- olumsuz bir etki yaratmayacağı değerlendirilmektedir. Zira ülkeler arasında icra yöntemi anlamında, maddi ve usul hukuku açısından büyük farklar bulunduğu düşünüldüğünde bir icra yönteminin tarif edilmesinin doğru olmayacağı, aksi durumda Konvansiyona ve arabuluculuğa olan desteği de azaltacağı söylenebilir²¹².

Singapur Konvansiyonu, sulh anlaşmalarının icra yükümlülüğü kapsamında âkit devletlere belirli usul kurallarına uyma zorunluluğu getirmez. Devletler, kendi usul kurallarına göre sulh anlaşmalarını icra ederler. Bu sayede mevcut hukuk sistemleri içinde Konvansiyonun uygulanmasının daha kolay olacağı kabul edilmiştir. Benzer şekilde icranın konusu da Konvansiyonun uygulama alanı dışında kalmaktadır. Örneğin; bir ülkede belirli malların haczi mümkün değilse, bu tür bir haciz, Konvansiyon kapsamında da mümkün değildir²¹³.

²⁰⁸ SCHNABEL, s. 38.

²⁰⁹ UN Doc. A/CN.9/901, p. 57; ŞİT KÖŞGEROĞLU, s. 69.

²¹⁰ SCHNABEL, s.39.

²¹¹ CHUA, Eunice: “The Singapore Convention on Mediation - A Brighter Future for Asian Dispute Resolution”, Asian Journal of International Law, Research Collection School Of Law, 2018, s. 197.

²¹² CHUA, s.198.

²¹³ SCHNABEL (Recognition), s.1183.

Konvansiyonun 3(1) maddesinde yer alan diğer bir husus, icranın yalnızca Konvansiyonda yer alan şartlarda mümkün olduğudur. Konvansiyonda yer alan şartlarla kast edilen, Konvansiyonun diğer maddeleridir. Diğer bir ifadeyle, sulh anlaşmasının icrasından önce, Konvansiyonun diğer maddelerinde yer alan şartları karşılıyor olması gereklidir²¹⁴.

3.1.3. Kesin Delil Etkisi Tanıma

Konvansiyonun 3(2) maddesine göre, sulh anlaşmasıyla önceden çözümlenmiş olan bir konuda taraflardan birinin iddiasıyla bir uyuşmazlık çıkarsa, taraf devlet, bu uyuşmazlığın çözümlenmiş olduğunu kendi usul kuralları ve Konvansiyona uygun olarak ispatlaması için diğer tarafın sulh anlaşmasını dayanak göstermesine izin verir. Bu hükümde sulh anlaşmasına kesin delil etkisi tanınmasının tanımı yapılarak²¹⁵ tarafların sulh anlaşması ile uzlaştıkları bir uyuşmazlığın içlerinden biri tarafından yeniden dava konusu yapılması halinde, diğerinin sulh anlaşmasını ileri sürebileceğini, yani kalkan olarak kullanabileceğini ifade etmektedir²¹⁶.

Konvansiyonun 3(2) maddesi kapsamında taraflardan birinin yargı yoluna başvurusu halinde, karşı tarafın sulh anlaşmasının varlığını ileri sürmesinin hukuki karşılığı da önemlidir. Sulh anlaşması, davada değerlendirilecek bir delil olarak görülmeli, davacının uyuşmazlığın sürdüğüne dair talebini bertaraf ederek²¹⁷ davanın reddine sebep olmalıdır. Burada amaçlananın “kesin delil” etkisi olduğu söylenebilir²¹⁸. Kesin delil, hâkimi bağlayıcı nitelikte olup ilgili olduğu vakıa, ispat edilmiş kabul edilir²¹⁹.

Bu hükmün bir diğer olumlu etkisi de taraflara vereceği güvendir. Taraflar, karşı tarafın mahkemeye gitmesi halinde başarıya ulaşamayacağı düşüncesiyle sulh anlaşmasını imzalayacaklardır²²⁰. HUAK m. 18(5)’te de “Arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılması hâlinde, üzerinde anlaşılan hususlar hakkında taraflarca dava açılmaz.” hükmü yer almakta ve benzer bir amaca hizmet etmektedir²²¹.

²¹⁴ SCHNABEL (Recognition), s.1184.

²¹⁵ UN Doc. A/CN.9/861, p.72; CHUA, s. 198.

²¹⁶ SCHNABEL, s.39-40.

²¹⁷ EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.67-68.

²¹⁸ ERKAN, s. 89

²¹⁹ KURU, s. 242.

²²⁰ SCHNABEL (Recognition), s.1194.

²²¹ ŞİT KÖŞGEROĞLU, s. 69.

Sulh anlaşmasının ileri sürülmesinin nedeni, uyuşmazlığın daha önce çözüldüğünün âkit devletçe kabul edilmesini sağlamaktır. Bu amaçla m. 3(2) kesin bir sonuç verecektir. Konvansiyonda yer alan şartları sağlıyorsa ve ülkenin usul kurallarıyla uyumluysa sulh anlaşmasıyla çözülmüş olan uyuşmazlık önceden sona ermiş kabul edilecek ve dava reddedilecektir. Bu konuda ülkeler kendi usul hukukuna göre işlemlerini yürüteceklerdir. Ancak usul hukuku kuralları, Konvansiyondaki koruyucu hükümlere aykırı olamaz ve bunlara aykırı sonuçlar doğuramaz. Bir davada m. 3(2) kapsamında yapılacak işlemler, m.3(1) kapsamındakilerle aynı olmalıdır²²².

3.2. Konvansiyon Kapsamına Giren Anlaşma Belgeleri

Konvansiyon m. 1 “*Uygulama Alanı*” başlığını taşımakta olup bu maddenin ilk fıkrasına göre;

“(1) Bu Konvansiyon, bir ticari uyuşmazlığın çözümü için arabuluculuk sonucunda taraflarca yazılı olarak yapılan ve yapıldığı sırada aşağıdaki şartlarla milletlerarası nitelik taşıyan anlaşmaya (“sulh anlaşması”na) uygulanır:

(a) Sulh anlaşmasının en az iki tarafının iş yerlerinin farklı devletlerde olması; veya

(b) Sulh anlaşmasının taraflarının iş yerlerinin bulunduğu devletin:

(i) Sulh anlaşmasından doğan borcun esaslı bir kısmının ifa edileceği devletten; veya

(ii) Sulh anlaşmasının konusunun en sıkı ilişkili olduğu devletten farklı olması.” gereklidir.

Çalışma Grubu tarafından sulh anlaşmalarında bulunması gereken özellikler mümkün olduğunca asgari sayıda ve kapsamı sınırlayıcı olmayacak şekilde belirlenmeye çalışılmıştır²²³. Nasıl New York Sözleşmesi, hakem kararlarının şekil şartlarını tek tek saymıyorsa aynı şeyi Singapur Konvansiyonunda sulh anlaşması için de yapmak hedeflenmiştir. Bu sayede, icra işlemlerinin kolay ve basit bir şekilde yerine getirilmesinin

²²² SCHNABEL (Recognition), s.1194.

²²³ UN Doc. A/CN.9/861, p. 65; MORRIS-SHARMA, s. 1018.

sağlanması, sürecin kendine özgü yapısının, dostane atmosferinin ve usul farklılıklarının korunması ve -sonuç olarak- arabuluculuğun gelişimine destek olunması amaçlanmıştır²²⁴.

Çalışma Grubunun Konvansiyonu kaleme aldığı toplantılar sırasında ileri sürülen noktalardan biri, kapsamın belirli bir miktar para alacağıyla sınırlı tutulması olmuştur. AB'nin bu yöndeki teklifi Çalışma Grubunda kabul görmemiştir. Konvansiyon sulh anlaşmasında yer alan yükümlülükler arasında bir ayırım yapmamıştır. Teklifte, konusu belirli bir miktar para olanlar dışındaki yükümlülüklerle Konvansiyonun uygulanmasında sorunlar yaşanabileceği belirtilmiştir. Ancak aynı durum hakem kararları için de geçerlidir ve hakem kararına dönüştürülen sulh anlaşmalarına bu gözle bakılmamaktadır. Ayrıca taraflar uyuşmazlığı yeni bir iş anlaşması yaparak da çözebilme imkânına sahiptirler. Yaratıcı çözümler ve yenilikçi bakış açısı, uyuşmazlık çözüm yolları arasında arabuluculuğun faydalı yönünü ön plana çıkaran temel unsurlardandır. Konvansiyonun mali konularla sınırlanması ise arabuluculuğun faydalarını azaltacaktır. Sulh anlaşmalarına mali hükümler dışında yükümlülükler yazan taraflar da mahkemelerin icra kararı vermekte zorlanacağı riskinin farkında olarak anlaşmayı imzalayacaklardır²²⁵.

Bu nedenle Çalışma Grubu, sulh anlaşmalarının kapsamını sınırlayacak olan böyle bir teklifi reddedip para dışındaki alacakları da dâhil ederek²²⁶ arabuluculuğun esnekliğini ve sulh anlaşmalarının bütünlüğünü korumak amacıyla²²⁷, sulh anlaşmasında yer alabilecek yükümlülüklerle bir sınır koymamıştır²²⁸.

Singapur Konvansiyonu'nun ilk maddesi 'uygulama alanı' başlığını taşımakta ve ilk fıkrasında Konvansiyonun uygulama alanına giren anlaşma belgelerinin özelliklerini sıralamaktadır. Buna göre; Konvansiyon, ticari bir uyuşmazlığın çözümü amacıyla tarafların yazılı olarak kaleme aldığı milletlerarası nitelikteki uyuşmazlıkları arabuluculuk vasıtasıyla çözüme kavuşturan sulh anlaşmalarına uygulanacaktır. (m. 1(1))

Söz konusu maddenin devamında da Konvansiyonun kapsamı dışında bırakılan hususlar detaylı olarak belirtilerek kapsam netleştirilmiştir. O halde, Konvansiyonun uygulama alanında yer alacak sulh anlaşmalarının; sözleşmede tanımlandığı anlamda milletlerarası nitelik taşıması, ticari olması, arabuluculuk sonucunda yapılmış olması,

²²⁴ KOO, s. 90.

²²⁵ SCHNABEL, s. 12-13.

²²⁶ SCHNABEL, s. 15; EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.58.

²²⁷ MORRIS-SHARMA, s. 1017.

²²⁸ HIOUREAS, s.219.

yazılı olarak yapılması gereklidir. Aşağıda Konvansiyon kapsamında yer alan sulh anlaşmalarının nitelikleri incelenecektir.

3.2.1. Sulh Anlaşmasının Arabuluculuk Sonucunda Yapılmış Olması

Taraflar arasında yapılan sulh anlaşmasının Konvansiyon kapsamında yer alabilmesi için arabuluculuk süreci sonucunda yapılmış olması gerekir. UNCITRAL, daha önce kullandığı uzlaştırma yerine arabuluculuk ifadesini getirerek anlam olarak farklılık oluşturmeyen bir değişikliğe gitmiştir²²⁹. Burada aslında önemli olan sürecin adı değil, tanımında yer alan niteliklerdir²³⁰.

Arabuluculuk kavramının Konvansiyon m. 2(3)'te geniş²³¹ bir tanımı yapılmıştır. Tanımda yer alan “kullanılan ibarelere ve yürütülen usule bakılmaksızın” ifadesi özellikle dikkat çekicidir²³². Bu ifadenin kullanılma sebebi arabuluculuğun uzlaştırmayı da kapsayan²³³ bir “şemsiye” kavram olarak değerlendirilmesi ve farklı ülkelerde farklı kavramların kullanılmasının sözleşmenin kapsamını daraltmasının önüne geçmektir²³⁴. Tanımın kapsamına, arabuluculuğun yanı sıra, uzlaştırma ile tarafsız üçüncü kişinin yer aldığı diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yolları da girer²³⁵.

Konvansiyonun görüşmeleri sırasında Çalışma Grubuna arabuluculuk ile ilgili bazı öneriler yapılmıştır. Bunlardan biri arabuluculuğun ‘yapılandırılmış’ bir süreç²³⁶ olarak tanımlanması veya iç hukuka uygun olarak yapılmasının gerekli olmasıdır²³⁷. Bu teklifler, farklı anlamlara yol açabileceği, süreci tanımlamakta genel bir kullanım alanı kazanmadığı²³⁸, sürecin yapılandırılmış olup olmadığının belirlenmesinin çok zor olacağı²³⁹ ve mevcut tanımın talepleri karşılayacak seviyede yeterli olduğu değerlendirilerek kabul görmemiş²⁴⁰ ve metne dâhil edilmemiştir. Bunun tam aksi yönünde, arabuluculuk süreci olmaksızın taraflar arasında yapılan tüm sulh anlaşmalarının

²²⁹ EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.58-59.

²³⁰ SILVESTRI, Elisabetta: “The Singapore Convention on Mediated Settlement Agreements: A New String to the Bow of International Mediation?”, Access to Justice in Eastern Europe (AJEE), No. 3 (4), 2019, s.7.

²³¹ MORRIS-SHARMA, s. 1017.

²³² EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.59.

²³³ KOO, s. 87.

²³⁴ SCHNABEL, s. 15.

²³⁵ REED, s. 15; UN Doc. A/CN.9/861, p. 21.

²³⁶ UN Doc. A/CN.9/896, p. 42; AB Arabuluculuk Yönergesi m.3/a’da da bu ibare yer almaktadır.

²³⁷ UN Doc. A/CN.9/867, p. 117.

²³⁸ UN Doc. A/CN.9/867, p. 117.

²³⁹ UN Doc. A/CN.9/896, p. 43.

²⁴⁰ SCHNABEL, s. 16.

da Konvansiyonun kapsamında yer alması teklifi, teknik olarak da Çalışma Grubunun UNCITRAL'den aldığı yetkiyle de uyumlu olmadığından²⁴¹ kabul edilmemiştir²⁴². Bu nedenle Türk hukukunda Avukatlık Kanunu m. 35/A kapsamında yapılacak anlaşmalar, Konvansiyonun kapsamı dışında kalmaktadır²⁴³.

Konvansiyonda yer alan tanıma göre; ister uyuşmazlıktan önce/sonra yapılan bir sözleşmeye dayansın²⁴⁴, ister yasal bir yükümlülüğten kaynaklansın, isterse de mahkeme veya tahkim hakemi tarafından yönlendirilsin, arabuluculuğun neye dayanarak yapıldığının/başladığının da bir önemi yoktur²⁴⁵. Bu durumda, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olmasını dava şartı olarak düzenleyen TTK m. 5/A kapsamında arabuluculuk yoluyla varılan anlaşmalar²⁴⁶, diğer şartları da sağladığı takdirde, Konvansiyon kapsamında yer alacaktır²⁴⁷. Diğer taraftan, arabuluculuğun bir kurumsal yapı himayesinde²⁴⁸ veya *ad hoc* olarak yürütülmesinin ya da arabulucunun ilgili ülkenin siciline kayıtlı olmasının²⁴⁹ Konvansiyon açısından önemi yoktur²⁵⁰. Önemli olan arabuluculuğun kullanılma amacının tarafların aralarındaki uyuşmazlığı çözmek olmasıdır²⁵¹.

²⁴¹ DEASON, Ellen: "What's in a Name? The Terms "Commercial" and "Mediation" in the Singapore Convention on Mediation" in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1169.

²⁴² UN Doc. A/CN.9/867, p.115; SCHNABEL, s. 18-19.

²⁴³ ERKAN, s. 140.

²⁴⁴ EKŞİ, s.59.

²⁴⁵ SCHNABEL, s. 18-19; EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.59; SILVESTRI, s.7.

²⁴⁶ İş ve tüketici hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların zorunlu arabuluculuk yoluyla çözümü Konvansiyonun kapsamı dışındadır. Bu konuda bkz. s. 57-59.

²⁴⁷ KAYA, Talat: "Singapur Sözleşmesi ve Uluslararası Ticari Arabuluculuk Sonucunda Ortaya Çıkan Sulh Anlaşmalarının Tanınması ve İcrası Meselesi" Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Aralık 2019, s. 963; EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s. 60.

²⁴⁸ MORRIS-SHARMA, s. 1017.

²⁴⁹ ERDOĞAN, Ersin: "Milletlerarası Arabuluculuk Anlaşma Belgelerinin İcrasına ilişkin BM Sözleşmesinin (Singapur Sözleşmesi) Değerlendirilmesi", (Ed. Ersin Erdoğan) Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, 6-7 Aralık 2018, s.193; İstanbul Tahkim Merkezi Arabuluculuk Kuralları m. 6/1'de, yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklardaki arabulucular, sicile kayıtlı olma şartından istisna tutulmuştur: "Yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar hariç olmak üzere Arabulucular, Adalet Bakanlığı siciline kayıtlı gerçek kişiler arasından, uyuşmazlığın çözümüne yönelik olarak görev almak üzere seçilmiş veya Divan tarafından tayin edilmiş kişilerdir." <https://istac.org.tr/ISTAC-ARABULUCULUK-KURALLARI-20151026.pdf> E.T.: 19.03.2022.

²⁵⁰ CHONG/STEFFEK, s. 459.

²⁵¹ DEASON, s. 1163.

Arabuluculuğun özelliklerinden biri, arabulucunun taraflara bir çözüm dayatmak yerine, onların dostane bir çözüme ulaşmalarına yardımcı olmaktır²⁵². Bu nedenle, arabulucunun sonradan tahkim hakemi olacağı arabuluculuk ve tahkimin bir arada yürütüldüğü süreçler de arabulucu tahkim kararı vermediği takdirde Konvansiyonun uygulama alanına girer²⁵³. Ancak aynı durumda bir hâkimin yer alması düşünülürse, tarafları uzlaşmaya zorlaması gibi bir durum söz konusu olabileceğinden bu mümkün olmayacaktır²⁵⁴.

Diğer bir durum da arabulucunun sürece ne seviyede müdahil olacağıdır. Bu konu Konvansiyonda açık olarak yer almamıştır²⁵⁵. Arabulucunun her toplantıya katılması, her alınan kararda imzasının olması gerekli değildir. Eğer tarafları temel çekişmeli meselelerde uzlaştırmış, detayların belirlenmesini onlara bırakmışsa veya uyuşmazlık konusu olan meselelerin büyük bir kısmı onun katılımıyla çözülmüş, diğer hususlar taraflara bırakılmışsa sulh anlaşmasının Konvansiyonun kapsamına dâhil olması için yeterli olacaktır²⁵⁶. Ayrıca taraflar bir uzlaşmaya varamamış ve arabulucu tarafından kendilerine sunulan çözümü²⁵⁷ kabul etmeleri halinde de arabuluculuk yoluyla sulh olmuş kabul edileceklerdir²⁵⁸.

Taraflar arasındaki sulh anlaşmasının icra edilmesi için yetkili makama başvurulduğunda, sürecin gizliliğinin korunması da büyük önem arz etmektedir. Bu anlamda, gizlilik ilkesine zarar verecek şekilde arabuluculuk sürecinin detaylarına yönelmek yerine arabuluculuğun gerçekleştiği ve sonuçlandığı bilgisine ulaşmak yeterli olacaktır²⁵⁹.

3.2.2. Anlaşmanın Milletlerarası Nitelikte Olması

Konvansiyon m. 1(1), sulh anlaşmasının taşınması gereken temel niteliklerden olan milletlerarası niteliğe sahip olma kriterini²⁶⁰ ortaya koymaktadır. Buna göre, sulh

²⁵² SILVESTRI, s.7.

²⁵³ SCHNABEL, s. 17.

²⁵⁴ SCHNABEL, s. 17; ERKAN, s. 103.

²⁵⁵ EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.59.

²⁵⁶ SCHNABEL, s. 17-18; ERDOĞAN, s.192.

²⁵⁷ *Silvestri*, bu hususta Konvansiyonun sessiz kaldığını ifade etmektedir: SILVESTRI, s.7.

²⁵⁸ KAYA, s. 963.

²⁵⁹ SCHNABEL, s. 18.

²⁶⁰ MÖHUK ve MTK'da yabancılık unsuru yer almış, HUAK'ta yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıkların da kanun kapsamında yer aldığı ifade edilmiş ancak tarifi yapılmamıştır. Doktrinde ise "bir hukuki ilişki veya

anlaşmasının milletlerarası niteliğe sahip olması için üç durumdan birinin varlığı yeterlidir. İlk olarak sulh anlaşmasının taraflarının en az ikisinin işyerlerinin farklı ülkelerde yer alması gereklidir. İkinci olarak sulh anlaşmasının taraflarının iş yerlerinin bulunduğu devletin sulh anlaşmasından doğan borcun esaslı bir kısmının ifa edileceği devletten farklı olması gerekir. Son olarak da sulh anlaşmasının taraflarının iş yerlerinin bulunduğu devletin sulh anlaşmasının konusunun en sıkı ilişkili olduğu ülkeden farklı olması da sulh anlaşmasının milletlerarası niteliğe sahip olması için yeterli olacaktır (m.1(1)).

Bunlara ek olarak, UNCITRAL Tahkim Kanunu 1(3)(c) maddesinde²⁶¹ yer alan uyuşmazlık konusunun birden fazla ülkeyi ilgilendirip ilgilendirmediğine ya da milletlerarası nitelikte olup olmadığına sulh anlaşmasının taraflarının kararlaştırması hususunun da milletlerarası niteliğe sahip olma kapsamında değerlendirilmesine taslak çalışmalarda yer verilmiş²⁶² ancak sonradan çıkarılmıştır²⁶³. Benzer şekilde, tarafların aynı ülkede yerleşik olmalarına rağmen ana ortaklarının veya hissedarlarının farklı ülkede bulunmaları nedeniyle sulh anlaşmasının milletlerarası nitelik kazanmasının güncel uluslararası ticari gelişmeler ve karmaşık ticari ilişkilerle uyumlu olacağı belirtilmiştir. Ancak farklı hukuk sistemlerinde kabul edilebilecek basit bir niteleme yapılamadığından, böyle bir tanımlamanın yetkili makamları gereksiz bir iş yükü altına sokacağından ve iç hukuk düzenlemeleri ile uyumlu olmayabileceğinden dolayı vazgeçilmiştir²⁶⁴.

Singapur Konvansiyonunun sulh anlaşmasının milletlerarası niteliğe sahip olmasını düzenleyen bu maddesi, 2002 Model Kanunun 1(4) maddesi²⁶⁵ ile büyük benzerlik

olayı birden fazla hukuk düzeni ile irtibatlı kılan unsur” olarak tanımlanmaktadır. Singapur Konvansiyonunda ise sulh anlaşmalarının “milletlerarası niteliğe sahip olması” kriteri getirilmiştir.

²⁶¹ “taraflar, tahkim anlaşmasının konusunun birden fazla ülkeyi ilgilendirdiği hususunda açıkça anlaşmışlardır.” UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 With amendments as adopted in 2006 https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09955_e_ebook.pdf#%5B%7B%22num%22%3A42%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22Fit%22%7D%5D E.T.: 30.01.2022.

²⁶² UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.198, p.7.

²⁶³ UN Doc. A/CN.9/896, p. 23-26.

²⁶⁴ UN Doc. A/CN.9/934, p. 27.

²⁶⁵ 2002 Uzlaştırma Model Kanunu m. 1/4.

“A conciliation is international if:

(a) The parties to an agreement to conciliate have, at the time of the conclusion of that agreement, their places of business in different States; or

(b) The State in which the parties have their places of business is different from either:

(i) The State in which a substantial part of the obligations of the commercial relationship is to be performed; or

(ii) The State with which the subject matter of the dispute is most closely connected.”

“(a) Uzlaştırma anlaşmasının taraflarının iş yerlerinin anlaşmanın tamamlandığı zamanda farklı ülkelerde olması; veya

(b) Uzlaştırma anlaşmasının taraflarının iş yerlerinin bulunduğu devletin:

taşımaktadır. Farklı olarak 2002 Model Kanunda milletlerarası niteliğe sahip olma “uzlaştırma (arabuluculuk) sözleşmesi” temel alınarak belirlenmişken Singapur Konvansiyonunda “sulh anlaşması” temel alınmıştır. Bu değişikliğin yapılmasında arabuluculuk sözleşmesi yapılmadan sulh anlaşması yapılabileceği, arabuluculuk sözleşmesi ile sulh anlaşmasının taraflarının birbirinden farklı olabileceği, tarafların arabuluculuk sözleşmesi yaparken sahip oldukları iş yeri adresleri ile sulh anlaşması yaparken sahip olduğu iş yeri adreslerinin farklı olabileceği gerekçeleri etkili olmuştur²⁶⁶. Benzer şekilde 2002 Model Kanundaki ‘uyuşmazlık konusunun en sıkı ilişkili olduğu’ devlet ifadesinin yerini de “sulh anlaşmasının konusunun en sıkı ilişkili olduğu” devlet almıştır²⁶⁷.

Sulh anlaşmasının milletlerarası niteliğinin belirlenmesinde tarafların işyerlerinin ön plana çıkarılması Konvansiyonun milletlerarası ticari arabuluculuk niteliğiyle açıklanabilir²⁶⁸. Diğer taraftan Çalışma Grubu, milli veya milletlerarası olarak ayırmaya gerek olmaksızın tüm ticari sulh anlaşmalarını Konvansiyon kapsamına almayarak kapsamı daraltmış, ulusal olanları ülkelerin iç sorunu olarak değerlendirmiş ve daha fazla ülkenin Konvansiyouna katılımını hedeflemiştir²⁶⁹.

Sulh anlaşmasının milletlerarası olma kriterini karşılayıp karşılamadığının belirlenmesi için anlaşmanın tamamlandığı an önemlidir²⁷⁰. Bu anlamda, tarafların daha sonrasında işyerlerinin farklı ülkelere taşınması durumları dikkate alınmaz²⁷¹.

Konvansiyonun ilk maddesinde yer alan milletlerarası olma kriterine ek olarak “tanımlar” başlığı altında m. 2(1)’de, birden fazla işyerine sahip olma ve işyeri olmama durumları açıklanmıştır. Buna göre, taraflardan birinin birden fazla işyeri olması durumunda, uyuşmazlık konusuyla en yakın bağı olan işyeri, ilgili tarafın işyeri yoksa mutad meskeni²⁷² Konvansiyonun kapsamının belirlenmesinde dikkate alınacaktır (m.

(i) Ticari ilişkiden doğan borcun esaslı bir kısmının ifa edileceği devletten; veya
(ii) Uyuşmazlık konusunun en sıkı ilişkili olduğu devletten farklı olması durumunda uzlaştırma milletlerarası kabul edilecektir.”

²⁶⁶ UN Doc. A/CN/9/896, p.159.

²⁶⁷ CHUA, s.196.

²⁶⁸ KAYA, s.964.

²⁶⁹ SCHNABEL, s. 20.

²⁷⁰ SCHNABEL, s. 20; ŞİT KÖŞGEROĞLU, s.41.

²⁷¹ EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.61.

²⁷² Mutad mesken, aynı zamanda milletlerarası özel hukukta kullanılan bağlama noktalarından biridir. Yargıtay’a göre, tüzel kişilerin mutad meskeni olamaz. Yargıtay 11.H.D. E.2012/2110–K.2012/3915, ŞANLI / ESEN / ATAMAN-FİGENMEŞE, s.40.

2(1)). Bu hüküm de 2002 Model Kanunun m. 1(5) ile paralellik taşımaktadır. Tek fark taraflardan birinin birden fazla işyeri olması durumunda “sulh anlaşmasıyla en sıkı ilişkili olan” işyeri, “uyuşmazlık konusuyla en sıkı ilişkide olan” işyerine dönüşmüştür²⁷³.

Görüldüğü gibi, hazırlık çalışmaları esnasındaki bir takım tartışmalara²⁷⁴ karşın, Konvansiyonda New York Sözleşmesindeki “tahkim yeri” benzeri bir tanımlama yapılmamış, sulh anlaşmasının milletlerarası nitelikte olup olmadığının değerlendirilmesinde “arabuluculuk yeri” gibi yapay²⁷⁵ bir kavram yerine tarafların işyerleri temel alınmıştır. Bunun nedeni, bu tanımlamaların mevcut gerçeklerle bağdaşmaması ve doğuracağı sonuçlardan kaçınılması olarak açıklanabilir²⁷⁶. Elektronik olarak da arabuluculuk sürecinin yürütülebileceği dikkate alındığında sulh anlaşmasının nerede yapıldığının bir değeri kalmayacaktır²⁷⁷.

Schnabel, arabuluculuk yerinin belirsizliği konusunda şöyle bir örnek vermektedir: Taraflardan biri Kanada şirkettir ve İsrail’de tatilde bulunan hukuk müşaviri tarafından temsil edilmektedir. Diğer taraf da müvekkili olan hukuk müşavirinin Singapur’daki iş seyahati esnasında görüşmelere katıldığı bir Meksika şirkettir. Süreci yürüten arabulucu ise Texas’ta yaşayan Danimarkalı bir profesördür. Görüşmeler, uzaktan erişim yoluyla elektronik ortamda gerçekleştirilmiştir. İsviçre hukukuna göre düzenlenen bir sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlık sonucunda başlayan görüşmeler, bir Avusturalya arabuluculuk kuruluşu bünyesinde yürütülmüş ve sulh anlaşması, bazı konularda Hollanda hukukunun bazı konularda ise Alman hukukunun uygulanmasını öngörmüştür²⁷⁸. Böyle bir durumda arabuluculuk yeri ne belirli ne de önemlidir.

Bu durumun bazı sonuçlara yol açtığını belirtebiliriz: Konvansiyon kapsamında yer alan sulh anlaşması belgesinin belirli bir hukuka veya kurallara göre hazırlanması, sürecin nitelikleri tanımlanmış arabulucular tarafından yönetilmiş olması gerekli değildir²⁷⁹. Diğer

²⁷³ CHUA, s.196.

²⁷⁴ UN Doc. A/CN/9/896, p.19.

²⁷⁵ SCHNABEL, s. 22.

²⁷⁶ ERDOĞAN, s. 192.

²⁷⁷ ÖZEL, Sibel: “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Singapur Konvansiyonu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Aralık 2019, s. 1197; EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.61.

²⁷⁸ SCHNABEL, Timothy: “Implementation of the Singapore Convention: Federalism, Self-Execution, and Private Law Treaties (January 22, 2019). 30 Am. Rev. Int’l Arb., 265 (2020), s.267, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3320823> E.T.: 26.02.2022.

²⁷⁹ ÖZEL, s. 1197.

tarafından sürecin yürütüldüğü hukuk sistemine özgü ihlaller, sulh anlaşmasının diğer ülkelerde icra edilmesini engellemez²⁸⁰. Zira Konvansiyona göre sulh anlaşması “vatansız” bir belgedir²⁸¹.

3.2.3. Anlaşmanın Yazılı Olması

Taraflar arasında yapılan sulh anlaşmasının sahip olması gereken diğer bir nitelik de yazılı olmasıdır. Yazılı olmanın tanımı, Konvansiyon m. 2’de yapılmıştır. Bu tanıma göre; sulh anlaşması, içeriğinin herhangi bir şekilde kayıt altına alınması halinde, yazılı olarak yapılmış kabul edilecektir. Elektronik ortamda yazılı olma şartı ise içerdiği bilginin sonraki başvurular için de kullanılabilir olması durumunda karşılanmış olacaktır. Bununla yazılılık ve imza gereklilikleri açısından UNCITRAL standartları içinde uyum sağlanması amaçlanmıştır²⁸².

Burada yazılı olmakla kast edilen anlaşmanın varlığını ve üzerinde uzlaşılan hususları gösterecek şekilde yapılmasıdır²⁸³. Bu amaçla, sulh anlaşması daha sonra ulaşılabilir olmak koşuluyla e-posta teatisi²⁸⁴ gibi elektronik olarak yapılan kayıtlar da dâhil, herhangi bir şekilde kayıt altına alınmış olabilir²⁸⁵. Elektronik ortamdaki kayıtların ve elektronik imzanın da Konvansiyonda yer alması, elektronik uyuşmazlık çözümüne ve bu konudaki artan pratiğe destek anlamına gelmektedir²⁸⁶.

Taraflar, sulh anlaşmasının varlığını birden fazla yazılı belge ile ispatlayabilirler. Çalışma Grubunda bu konuda tek bir belge veya bir belgeler bütünü şeklinde bir sınırlama getirilmesi konusunda tartışılmış²⁸⁷ ancak uygulamada çok sayıda e-posta veya sulh anlaşmasına ek anlaşmalar gibi birden fazla dokümanın olabileceği fikri öne çıktığından kabul edilmemiştir²⁸⁸.

Yazılı olma şartı, sulh anlaşmasının Konvansiyon kapsamına girdiğinin tespitinin yanı sıra, 4. maddedeki sulh anlaşmasına dayanılması için gerekli şartlar ile 5. maddede

²⁸⁰ ERDOĞAN, s. 193.

²⁸¹ SILVESTRI, s.7.

²⁸² UN Doc. A/CN.9/896, p. 66.

²⁸³ SCHNABEL, s. 28; KAYA, s.965.

²⁸⁴ ERDOĞAN, s. 195; EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.62.

²⁸⁵ KAYA, s. 966.

²⁸⁶ ROSS, s. 183.

²⁸⁷ UN Doc. A/CN.9/867, p. 134; UN Doc. A/CN.9/896, p. 177-185.

²⁸⁸ SCHNABEL, s. 28-29.

yer alan hukuki yollara başvurunun reddi sebeplerinin bir kısmının ispatı için önem arz etmektedir. Ayrıca tarafların anlaşma koşulları üzerinde düşünmesini sağlar²⁸⁹.

Özel hukukta sözleşmeler resmi şekil, nitelikli yazılı şekil veya adi yazılı şekilde yapılabilmektedir²⁹⁰. Konvansiyonda sulh anlaşmalarının yazılı olmasıyla kast edilen adi yazılı şekildir. Dolayısıyla bir resmi makamın onayı veya katılımına da gerek yoktur²⁹¹. Bu anlamda Konvansiyon, çifte onaydan (*double exequatur*)²⁹² özellikle kaçınmakta²⁹³ ve sulh anlaşmalarının mahkeme veya noter onayı olmaksızın hukuki yollara başvurulmasının önünü açmaktadır²⁹⁴.

3.2.4. Anlaşmanın Ticari Bir Uyuşmazlığa İlişkin Olması

Arabuluculuk neticesinde varılan bir sulh anlaşmasının Konvansiyon kapsamında yer alması için mutlaka ticari bir uyuşmazlığı çözmüş olması gerekir. Burada ticari olmakla kast edilen tarafların kim olduğundan çok uyuşmazlığın niteliğidir. New York Sözleşmesinde olduğu gibi burada da “ticari” kavramı ile neyin kastedildiği açıklanmamıştır. Ancak benzer şekilde kavramın geniş yorumlanması gerektiği dile getirilmektedir²⁹⁵. Ticari hayatın gelişime ve değişime açık olduğu dikkate alındığında bu konunun uygulama ile şekilleneceği söylenebilir²⁹⁶.

Ayrıca Konvansiyon kapsamında ticari ilişkinin vasıflandırılması gerekmektedir. Bu durumda da vasıflandırmanın nasıl yapılacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Konvansiyonda net bir tanım yapılmaması nedeniyle sulh anlaşmasının hukuki yola

²⁸⁹ KAYA, s. 966.

²⁹⁰ EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s.288-301.

²⁹¹ KAYA, s.966.

²⁹² Çifte Onay (*Double-Exequatur*): Konvansiyonda yer almayan bir konu da hem karar yeri hem de icra yeri makamlarının çifte onayıdır. Bazı ülkeler, Konvansiyon kapsamında hukuki yollara başvurulabilmesi için öncelikle bir mahkeme veya noter tarafından onaylanması gerektiğini, aksi halde sulh anlaşmasının yalnızca yapıldığı ülkede hüküm ifade etmesi gerektiğini ileri sürdüler. Bu öneri kabul görmedi. Çalışma Grubu, New York Sözleşmesi öncesinde tahkimde de karşılaşılan, tarafların kullanmaktan imtina edeceği külfetli bir sistem oluşturmaktan kaçınmak istedi. Diğer taraftan sulh anlaşmalarının elektronik iletişim yoluyla yapıldığı bir çağda, arabuluculuk yerinden bahsetmek çok zordur. Bu nedenle kolay ve hızlı uygulanan, külfetli de olmayan bir Konvansiyon hazırlamaya gayret edildi. UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.192, p. 12; SCHNABEL, s.13-14.

²⁹³ CHONG/STEFFEK, s. 462; SUSSMAN, Edna: “The Singapore Convention Promoting the Enforcement and Recognition of International Mediated Settlement Agreements” ICC Bulletin, Fall 2018, s. 51.

²⁹⁴ ÖZEL, s. 1194.

²⁹⁵ SCHNABEL, s.22.

²⁹⁶ ERKAN, s. 113-117.

başvurulan ülke hukukuna göre (lex fori) yapılması uygun olacaktır²⁹⁷. Türk milletlerarası özel hukuk uygulamasının da bu yönde olduğu ifade edilebilir²⁹⁸.

Türk hukukunda “ticari işler” TTK m.3’te “*Bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir.*” şeklinde oldukça geniş bir şekilde düzenlenmiştir. Kanunun bu maddesine göre ticari işler, TTK’da düzenlenen hususlar ve bir ticari işletmeyi ilgilendiren tüm işlem ve fiiller olmak üzere iki gruptan oluşur. İlk olarak, bir ticari işletmeyle ilgili olmasa dahi TTK’da düzenlenen tüm hususlar ticari iş olarak kabul edilmektedir. Bir hususun hüküm ve sonuçlarına yer verilmeden sadece terim olarak kanunda yer alması ticari iş olarak nitelendirilmesi için yeterli olmadığı gibi, TTK’nın yanı sıra farklı kanunlarda da kendine yer bulması ticari iş niteliğini ortadan kaldırmaz²⁹⁹. İkinci olarak, TTK’da düzenlenmemesine karşın, bir ticari işletmeyi ilgilendiren tüm işlem ve fiiller ticari işlerden kabul edilmiştir. Buna göre; örneğin başka bir kanunda düzenlenen ve ticari işletme üzerinde kurulan taşınır rehni gibi hukuki işlemler ile ticari işletmenin faaliyeti sırasında sebep olduğu haksız fiiller ile sebepsiz zenginleşme fiilleri ticari işlerden sayılacaktır³⁰⁰.

TTK m. 19’da -tacir olmanın hükümleri arasında- ticari iş karinesi de öngörülmüştür. Bu maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesine göre, “*Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır*”. TTK m. 3’ün tamamlayıcısı olan bu cümle tacirlerin tüm borçlarının ticari olarak değerlendirildiği bir karine ortaya koymaktadır³⁰¹. Maddenin devamında yer alan “*Ancak, gerçek kişi olan bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığı takdirde borç adi sayılır.*” cümlesiyle de gerçek kişi tacir ile tüzel kişi tacir arasında bir ayırım yapılarak gerçek kişi tacirlerin borçları yönünden istisnalar getirilmiştir³⁰².

TTK m. 19(2)’de ise “*Taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır.*” hükmü

²⁹⁷ ÖZEL, s. 1198.

²⁹⁸ ERKAN, s.114.

²⁹⁹ BOZER, Ali/ GÖLE, Celal: Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 7. Bası, Ankara 2021, s. 38.

³⁰⁰ AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin/ ÖZDAMAR, Mehmet: Ticari İşletme Hukuku, 14.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 15-19

³⁰¹ AYHAN/ ÇAĞLAR/ ÖZDAMAR, s. 19.

³⁰² ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 22. Bası, Ankara 2021, s. 73-75.

yer almaktadır. Buna göre; taraflardan sadece biri için ticari olarak kabul edilen işlerin diğeri için de ticari sayılabilmesi için Kanunda bu hükmün uygulanmasına aykırı bir düzenleme bulunmaması ve bir sözleşmeden doğması gerekmektedir³⁰³.

TTK’da bir işin ticari olarak nitelendirilmesi onun adi işlerden ayrılmasına neden olmakta ve bu Kanununun hükümlerinin uygulanmasını sağlamaktadır³⁰⁴. Singapur Konvansiyonunda da -diğer koşulların yanı sıra- ticari olma koşulunun yerine getirilmesi de sulh anlaşmalarına Konvansiyon hükümlerinin uygulanmasını sağlayacaktır.

Her ne kadar Konvansiyonda tanımı yapılmamış olsa da paralel olarak hazırlanan Model Kanunun dipnotunda kavramın ticari mahiyetteki tüm ilişkilerden kaynaklanan meseleleri kapsaması gerektiği belirtilerek devamında tüketici olmayacak şekilde geniş kapsamlı bir örneklem sayılmıştır³⁰⁵: “Ticari terimi, sözleşmeden kaynaklansın ya da kaynaklanmasın ticaretin doğasından kaynaklanan tüm ilişkileri karşılayacak şekilde geniş yorumlanmalıdır. Ticaretin doğasından kaynaklanan ilişkiler bunlarla sınırlı olmamakla birlikte şu konuları içerir: mal veya hizmetlerin temini veya değişimi için herhangi bir ticari işlem; dağıtım sözleşmesi; ticari temsil ve acente; faktoring; kiralama; yapım işleri; danışmanlık; mühendislik; lisanslama; yatırım; finansman; bankacılık; sigorta; rödovans veya imtiyaz sözleşmeleri; ortak girişim ve diğer endüstriyel veya ticari işbirliği modelleri; hava, kara, deniz veya demir yoluyla yolcu veya kargo taşımacılığı.” Tahkim Model Kanunu örnek alınarak yazılan ve 2002 Model Kanununda da yer alan bu dipnot aynen korunarak iç hukukta ticari işlerin neler olduğundan kaynaklanabilecek sorunları aşmak amaçlanmıştır³⁰⁶.

Burada dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus da Konvansiyon m. 1(2)’de yer alan tüketici, aile, iş ve miras uyuşmazlıkları neticesinde yapılan sulh anlaşmalarının ticari olarak değerlendirilemeyeceğidir. Diğer bir deyişle tarafların arabuluculuk yoluna başvurmalarına neden olan uyuşmazlık konusu ile arabuluculuk neticesinde yaptıkları sulh anlaşmasının içeriğini birbirinden ayırmak gerekmektedir. Buna göre taraflar arasındaki bir

³⁰³ BOZER/ GÖLE, s. 40-41.

³⁰⁴ BOZER/ GÖLE, s. 37.

³⁰⁵ UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018 (amending the UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002), dn.1. https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/annex_ii.pdf E.T.: 18.01.2022.

³⁰⁶ UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use 2002, UNITED NATIONS, New York 2004, p. 29.

uyuşmazlık ticari ise sonrasında kaleme aldıkları sulh anlaşması, m.1(2) kapsamında yer alan konulardan birini içerse dahi, Konvansiyon kapsamında yer alacaktır³⁰⁷. Ancak sınırları bu kadar kolay çizmek her zaman mümkün olmayacak ve yorum sorunları ortaya çıkabilecektir³⁰⁸.

Tahkim ve arabuluculuk açısından önemli bir yere sahip olan yatırım uyuşmazlıklarının da ticari kavramına dâhil olduğu söylenebilir. Hem ticari kavramının geniş yorumlanması gerektiğinden hem de Model Kanunun dip notunda yer alan yatırım ifadesinden, yatırım uyuşmazlıklarının da Konvansiyon kapsamında yer aldığı kabul edilmektedir³⁰⁹. Konvansiyonun yatırım uyuşmazlıklarına uygulanacağı sonucuna, bu konunun Konvansiyonun 8. maddesinde bir çekince nedeni olarak düzenlenmesinden de ulaşabiliriz.

3.3. Kapsam Dışında Tutulan Anlaşma Belgeleri

Konvansiyonun ‘Uygulama Alanı’ başlıklı ilk maddesinde, kapsamında yer alan hususlar belirtildikten sonra kapsam dışı bırakılan konular gösterilmiştir. Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında iki farklı grup halinde bu konular sayılmıştır.

İlk olarak aile, miras, iş ve tüketici hukuku kapsamında yer alan sulh anlaşmaları Konvansiyonun uygulama alanına girmez. İkinci olarak da tahkim ve mahkeme kararlarıyla bağlantılı olarak çalışmanın ilk bölümünde değindiğimiz New York Sözleşmesi ile Lahey Konvansiyonlarının kapsamına giren sulh anlaşmaları Singapur Konvansiyonunun uygulama alanının dışındadır.

3.3.1. Tüketici, Aile, İş ve Miras Uyuşmazlıklarını Çözen Sulh Anlaşmaları

“Konvansiyonun “*Uygulama Alanı*” başlığını taşıyan 1. maddesinin ikinci fıkrasına göre;

(2) *Bu Konvansiyon*

³⁰⁷ SCHNABEL, s.23.

³⁰⁸ ERKAN, s.115.

³⁰⁹ CLAXTON, James M.: “Compelling Parties to Mediate Investor-State Disputes: No Pressure, No Diamonds?”, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol. 20, Iss. 1, 2020, s. 87-88, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3320087> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3320087> E.T.: 25.02.2022.

(a) taraflarından birinin (tüketici olarak) şahsı veya ailesi veya evi için yaptığı işlemlere ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için yapılan;

(b) Aile, miras ve iş hukukuna ilişkin olan

sulh anlaşmalarına uygulanmaz.”

Konvansiyonun sadece ticari meselelerden kaynaklanan uyuşmazlıklara uygulanacağını belirtmiştik. Konu olarak ticari olma niteliği taşımayan, tüketicinin³¹⁰ kendisi, ailesi ve evi için yaptığı işlemlerden kaynaklananlar ile aile, miras ve iş hukukuna ilişkin olan uyuşmazlıkları çözen sulh anlaşmaları açık bir şekilde kapsam dışı bırakılmıştır. Bu türden uyuşmazlıkları çözen sulh anlaşmaları için Konvansiyon kapsamında hukuki yollara başvurulamayacaktır.

Konvansiyon, bir taraftan ticari kavramının tanımını yapmaz ve kapsamını göstermezken diğer taraftan da sayma yoluyla bazı konuları kavramın ve oluşturduğu mekanizmanın dışında bırakmıştır³¹¹. Bunun nedeni, Konvansiyonun daha çok ülke tarafından kabul edilmesinin amaçlanmasıdır³¹².

Doktrinde, sulh anlaşmasının Konvansiyonun kapsamı dışında kalması için bu konuların arabuluculuğa başvuru sebebini oluşturan uyuşmazlık konusunu oluşturmaları gerektiği savunulmaktadır. Sulh anlaşmasında uyuşmazlığın çözümüne yönelik olarak bu konularda bir hükmün yer almasının, hukuki yollara başvurulmasını olumsuz yönde etkilememesi gerektiği ifade edilmektedir³¹³.

İlk olarak, Konvansiyon m. 1(2)(a) hükmü ile tarafların kendileri, aileleri ve evleri için yaptıkları işlemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümü amacıyla yapılmış sulh anlaşmaları kapsam dışında kalmışlardır. Burada, ‘tüketici’ kelimesi çok genel ve farklı hukuk sistemlerinde farklı anlaşılmaya müsait olarak değerlendirilmiş³¹⁴, CISG’de tüketicilere yapılan mal satışları için objektif bir kriter olan ‘kendileri, aileleri ve evleri

³¹⁰ Tüketici uyuşmazlıkları ile ilgili olarak BM, 1980 yılında kabul ettiği “Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması” (*United Nations Convention on Contracts for The International Sale of Goods - CISG*) 2(a) maddesine göre; satıcı, sözleşmenin akdi sırasında veya öncesinde, malların böyle bir kullanım için alındıklarını biliyor veya bilmesi gerekiyorsa kişisel veya ailevi ihtiyaç veya ev ihtiyacı için mal alınması anlaşma kapsamında yer almaz. RG. Tarih: 07.04.2010- 27545, 2021-247 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının eki.

³¹¹ DEASON, s.1153.

³¹² UN Doc. A/CN.9/WG.II/W P. 187, p. 33.

³¹³ ÖZEL, s. 1198; EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.63.

³¹⁴ UN Doc. A/CN.9/867, p.107.

için' ibaresi alınarak³¹⁵ ve -bazı ülkeler 'kişisel' terimini yeterli bulmadığından- 'tüketici' terimi taraflardan sonra parantez içinde belirtilerek bir açıklık sağlanmaya çalışılmıştır³¹⁶.

Bu başlık altında diğer husus ise aile, iş ve miras hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların da benzer şekilde Konvansiyonun uygulama alanının dışına çıkarılmasıdır. Çalışma Grubu, bu konuların ticari uyuşmazlıklardan farklı olduklarını değerlendirerek sayma suretiyle kapsam dışı bırakmıştır. Buna sebep olarak, sulh anlaşmasının iç hukuktaki kamu düzeni³¹⁷, müdahaleci normlarla çatışma olasılığı³¹⁸ ve zayıf tarafın korunması³¹⁹ gösterilmektedir. Diğer bir sebep de aile hukuku üzerine çalışan Milletlerarası Özel Hukuk Hakkında Lahey Konferansı konularıyla örtüşmesinden kaçınma çabasıdır³²⁰.

3.3.2. Yargılama ve Tahkim ile İlgili Olarak Uygulama Alanı Dışında Bırakılan Haller

Konvansiyonun 1(3) maddesinde; Konvansiyonun uygulanmayacağı diğer sulh anlaşmaları da sayılmaktadır. Bu maddeye göre;

“(a) (i) Mahkemece tasdik edilen veya mahkeme yargılaması sırasında yapılan; ve

(ii) Mahkemenin bulunduğu devlette mahkeme kararı olarak yerine getirilen sulh anlaşmaları;

(b) Hakem kararı olarak kaydedilen ve yerine getirilen sulh anlaşmaları.” kapsam dışında bırakılmışlardır.

Uyuşmazlıklarını arabuluculuk yolu ile çözmesi neticesinde, taraflar arasında imzalanan bir sulh anlaşmasının mahkeme ve hakem kararları ile kurulan ilgisi sonucunda farklı durumlar ortaya çıkabilir. Bunlardan bazıları Singapur Konvansiyonunun kapsamı açısından önem taşımakta olup m. 1(3)'te mahkemeler ve tahkim ile ilgili bir takım istisna hükümleri getirilmiştir. Bu hükme göre; mahkeme tarafından onaylanan veya yargılama sırasında yapılan ve söz konusu mahkemenin bulunduğu ülkede mahkeme kararı olarak

³¹⁵ DEASON, s.1156.

³¹⁶ SCHNABEL, s.23.

³¹⁷ SUSSMAN, s.50.

³¹⁸ EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.64.

³¹⁹ SCHNABEL, s.24.

³²⁰ SCHNABEL, s.24; CHUA, s. 197; CHONG/STEFFEK, s. 460.

icra edilebilenler ile tahkim kararı olarak kaydedilen ve hukuki yola başvuru olan ülkede icra edilebilir olan sulh anlaşmaları, Konvansiyonun kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bu hükümle Singapur Konvansiyonunun; Lahey Konvansiyonları(Yetki Anlaşmasına Dair Lahey Konvansiyonu ve Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lahey Konvansiyonu) ile New York Sözleşmesi kapsamına giren hususlarla bir örtüşme, boşluk veya çatışma oluşturmamasından kaçınmak ve benzer bir terminoloji kullanmak³²¹ amaçlanmıştır³²². *Erkan*'a göre; bu madde, sulh anlaşmasının yargılama veya tahkim sonucunda bir özel hukuk sözleşmesi olmaktan çıkarak mahkeme veya hakem kararına dönüşmesinin sonucudur³²³.

Daha önce de ifade edildiği gibi sulh anlaşmaları, Singapur Konvansiyonunun konusunu oluşturma yanı sıra hem bir yargı kararı ile bağlantılı olarak Lahey Konvansiyonları kapsamında hem de taraflar, uyuşmazlıklarını çözdükleri ve aralarında akdettikleri anlaşmayı hakem kararı haline getirebileceklerinden New York Sözleşmesi kapsamında da yer alabileceklerdir. Böyle bir örtüşme durumunda, –yani Singapur Konvansiyonunda yer alan şartlar oluştuğunda- sulh anlaşmasına Lahey Konvansiyonları veya New York Sözleşmesi uygulanacaktır. Bu kapsamda Singapur Konvansiyonunun “tamamlayıcı bir fonksiyonu” olduğu ifade edilmektedir³²⁴.

Schnabel, Singapur Konvansiyonu ile Lahey Konferansı çalışmalarının asgari hususları düzenlediği ve devletlerin daha geniş kapsamlı uygulamalar yapabilecekleri, sadece birinden hukuki yollara başvuru imkânı sağlandığı sürece örtüşmenin sorun olmayacağı fikrindedir. Bunların doğrudan birbirine karşı hükümler içermediği, örtüşmeye izin verilse bile tarafların kendileri için en avantajlı yolu kullanacağı, tüm ülkelerin her iki milletlerarası anlaşmaya da katılmayabileceğinden hareketle örtüşmenin bu ülkelerde bir grup sulh anlaşması için uygulanamayacağı ve bu nedenle örtüşmenin faydalı bile olabileceği³²⁵ düşüncelerinden hareketle bu çabayı gereksiz bulmaktadır³²⁶.

³²¹ UN Doc. A/CN.9/896, p. 52,210.

³²² UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.200, p. 7; CHUA, s.197; MORRIS-SHARMA, s. 1011.

³²³ ERKAN, s. 125.

³²⁴ ERKAN, s. 131.

³²⁵ UN Doc. A/CN. 9/901, p.64.

³²⁶ SCHNABEL, s.25.

Konvansiyonun hazırlık çalışmaları sırasında bu madde üzerinde geniş tartışmalar olmuş ve şu hususlarda uzlaşmıştır³²⁷: (i) Konvansiyonun uygulanıp uygulanmayacağına hukuki yola başvuru ülkenin yetkili makamınca karar verilecektir. (ii) Sulh anlaşmasının ilam niteliğinde olup olmadığına başvuru yetkili makamın değil, mahkemenin bulunduğu ülkenin hukukuna göre karar verilecektir. (iii) Sulh anlaşmasının icra edilebilir olup olmadığına hukuki yola başvuru ülkenin yetkili makamınca karar verilecektir. (iv) Konvansiyonun 7. maddesinde yer alan “daha lehe olan hüküm” (*more favorable right*) sayesinde ülkeler, mahkeme tarafından onaylanan veya ilam niteliğinde olan sulh anlaşmasına Konvansiyon hükümlerini uygulayabileceklerdir. (v) Yetkili makam, hakem kararının New York Sözleşmesinin kapsamı dışında kalıp kalmadığına ve başvuru ülkenin hukukuna uygun olarak icra edilebilirliğine karar verecektir.

3.3.2.1. Mahkeme Tarafından Onaylanan veya Yargılama Sırasında Yapılan ve Kararı Veren Mahkemenin Bulunduğu Ülkede Mahkeme Kararı Gibi İcra Edilebilen Sulh Anlaşmaları

Bir sulh anlaşmasının 1(3)(a) maddesi kapsamında Konvansiyonun uygulama alanı dışında kalması için iki şartın kümülatif olarak bulunması gerekir. Bunlardan ilki, sulh anlaşmasının mahkeme tarafından onaylanması ya da sulhün yargılama sırasında yapılmasıdır. İkinci olarak da sulh anlaşması, söz konusu mahkemenin olduğu ülkede mahkeme kararı gibi³²⁸ icra edilebilir³²⁹ olmalıdır. Bu iki şartın birlikte bulunması gerekir³³⁰.

Bu konu, pratikte çok fazla karşılaşılmamasına karşın Çalışma Grubunun görüşmeleri sırasında ön plana çıkan ve Avrupa Birliği açısından önemli tartışma noktalarından biriydi. Çalışmaların tamamlanmasından kısa süre önce çözüme kavuşturularak Konvansiyona eklenmiştir³³¹.

³²⁷ UN Doc. A/CN. 9/901, p.71.

³²⁸ Erkan ülkelerin sulh anlaşmalarının icrasına yönelik farklı uygulamaları nedeniyle, “mahkeme kararı olarak” ibaresinin yerine “mahkeme kararı gibi” ibaresinin kullanılmasının daha doğru olacağını belirtmektedir. ERKAN, s.130. Şit Köşgeroğlu da bu bölümü “mahkeme kararları gibi icra edilebilir” olarak açıklamıştır. ŞİT KÖŞGEROĞLU, s. 54.

³²⁹ Konvansiyonun İngilizce metninde yer alan “enforceable” kelimesi, Resmi Gazete’de yayınlanan Türkçe metninde “icra edilen” olarak çevrilmiştir. Bu bölümün “icra edilebilir olan” veya “icra edilebilen” olarak okunması yerinde olacaktır. Aynı yönde; ERKAN, s. 130-141; KAYA, s. 968.

³³⁰ ERKAN, s.131.

³³¹ SCHNABEL, s.24.

Mahkeme kararı olarak icra edilebilen sulh anlaşmalarının uygulama alanı dışında bırakılması farklı nitelikteki Lahey Konferansı çalışmaları ile örtüşmeden kaçınmak³³² ve bu sayede tarafların tek bir sulh anlaşması ile iki farklı hukuki yola birden başvurmasını engellemek amaçlanmıştır³³³.

Mahkeme tarafından onaylanan veya yargılama sırasında yapılan sulh anlaşmaları, Konvansiyonun uygulama alanı dışındadır. Mahkemeden alınacak “icra edilebilirlik şerhi” de bu bağlamda değerlendirilmeli ve Konvansiyon kapsamının dışında olduğu kabul edilmelidir³³⁴. Ancak bir sulh anlaşmasının bu kapsamda değerlendirilebilmesi için, hâkimin -tarafları arabulucuya yönlendirmek gibi³³⁵- arabuluculuk sürecinde sınırlı derecede yer alması yeterli olmaz³³⁶.

Bu maddenin Konvansiyonda yer almasının temel nedeni La Haye Konvansiyonları ile de benzer bir hususun düzenlenmiş olmasıdır. La Haye Konvansiyonları kapsamında yer alan³³⁷ (i) görülmekte olan bir dava olmadığı halde mahkeme tarafından onaylanan ve (ii) mahkemece görülmekte olan bir dava süreci içinde yapılan ve mahkeme tarafından onaylanan sulh anlaşmaları Singapur Konvansiyonunun uygulama alanının dışında kalır³³⁸. Bir sulh anlaşmasının mahkeme tarafından onaylandığına veya yargılama sırasında yapıldığına ise mahkemenin bulunduğu ülkenin hukukuna göre karar verilecektir³³⁹.

³³² KAYA, s.968.

³³³ SCHNABEL, s.25; ÖZEL, s.1198.

³³⁴ ERKAN, s. 132.

³³⁵ CHUA, s.197; KAYA, s.968.

³³⁶ UN Doc. A/CN. 9/867, p.131; SCHNABEL, s.25; CHUA, s. 197.

³³⁷ Convention on Choice of Court Agreements, Article 12 Judicial settlements (transactions judiciaires): “Judicial settlements (transactions judiciaires) which a court of a Contracting State designated in an exclusive choice of court agreement has approved, or which have been concluded before that court in the course of proceedings, and which are enforceable in the same manner as a judgment in the State of origin, shall be enforced under this Convention in the same manner as a judgment.”

“Münhasır yetki sözleşmesi ile yetkili kılınan bir taraf devlet mahkemesi tarafından onaylanan veya görülmekte olan bir dava sırasında yapılan ve menşe devletinde olduğu gibi mahkeme kararı niteliğinde icra edilebilir olan “judicial settlements”, bu Konvansiyona göre mahkeme kararı niteliğinde tenfiz edilir.” ŞİT KÖŞGEROĞLU, s.50.

Convention on The Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters, Article 11 Judicial settlements (transactions judiciaires): “Judicial settlements (transactions judiciaires) which a court of a Contracting State has approved, or which have been concluded in the course of proceedings before a court of a Contracting State, and which are enforceable in the same manner as a judgment in the State of origin, shall be enforced under this Convention in the same manner as a judgment.”

“Taraf devlet mahkemesi tarafından onaylanan veya taraf devlet mahkemesinde görülmekte olan bir dava sırasında yapılan ve bu devlet mahkemesinde olduğu gibi mahkeme kararı niteliğinde icra edilebilir olan bir “judicial settlement”, bu Konvansiyona göre mahkeme kararı gibi tenfiz edilir.” ŞİT KÖŞGEROĞLU, s.52.

³³⁸ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.202, p. 15; ŞİT KÖŞGEROĞLU, s. 54.

³³⁹ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.202, p. 16.

Bu konuda Çalışma Grubunda şöyle bir örnek verilmiştir: Bir A ülkesi mahkemesi tarafından onaylanan veya yargılama sırasında yapılan sulh anlaşmasının icrası için taraflardan birinin B ülkesinde hukuki yola başvurusu halinde, yetkili makam sulh anlaşmasının A ülkesinde mahkeme kararı olarak icra edilebilir olup olmadığını inceleyecektir. Cevap olumlu olduğunda Singapur Konvansiyonunun kapsamı dışında kalması nedeniyle talebi reddedilecektir. Cevap olumsuz olduğunda ise kapsam içinde olduğundan talebi kabul edilecektir. Bu hususta söz konusu sulh anlaşmasının kendi ülkesinde mahkeme kararı olarak icra edilebilir olup olmadığını inceleyemeyecektir³⁴⁰.

Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, Konvansiyon kapsamında yer alan sulh anlaşmalarının birden fazla ülkede icra edilecek hükümler içermesidir. Bu durumda, bu ülkelerin birinde Konvansiyon hükümlerine uygun olarak hukuki yollara başvuru anlamında -yani yetkili makam olarak- bir mahkeme tarafından onaylanan sulh anlaşması, diğer ülkelerde ‘mahkeme tarafından onaylanmış’ olarak değerlendirilemez. Mahkeme tarafından onaylanacak sulh anlaşmaları, tarafların üzerinde uzlaştığı ve hukuki bir çözüm yolu aramadıkları durumu ifade eder. Konvansiyon kapsamındaki sulh anlaşmaları için yetkili makama başvuran tarafın amacı ise onaylanma değil, anlaşma kapsamında yer alan hükümlerin gerçekleştirilmesidir³⁴¹.

Türk hukukunda “sulh”, HMK m.313-315, İİK m.38, Avukatlık Kanunu m. 35/A, Borçlar Kanunu ve HUAK m.18 çerçevesinde değerlendirilebilir: HMK’nın ilgili maddelerine göre sulh (mahkeme içi sulh), görülmekte olan bir davada tarafların hüküm kesinleşinceye kadar aralarındaki uyuşmazlığı dava dışı hususları da kapsayabilecek şekilde kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir. Sulh, ilgili bulunduğu davayı sona erdirir ve kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. Mahkeme, taraflar sulhe göre karar verilmesini isterlerse, sulh sözleşmesine göre; sulhe göre karar verilmesini istemezlerse, karar verilmesine yer olmadığına karar verir. Bu durumda (i) mahkeme kararına işlenen sulh ile (ii) mahkeme kararına işlenmeyerek karar verilmesine yer olmadığı kararı verilen iki farklı sulh durumu ortaya çıkmaktadır. İİK m.38’de ise mahkeme huzurunda yapılan sulhün ilamların icrası hakkındaki hükümlere tabi olduğu belirtilmiştir. Buradaki tartışmalı husus ise mahkeme huzurunda yapılan sulhün karara işlenmesi veya işlenmemesi hallerinden her ikisini de

³⁴⁰ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.202, p. 16.

³⁴¹ SCHNABEL, s.25.

kapsayıp kapsamadığı konusundadır. HMK m. 301(2)'ye göre "Taraflardan her birine verilen hüküm nüshası ilamdır." Bu durumda mahkeme kararına işlenen sulh zaten ilamın kapsamında yer alır. O halde İİK. m.38 kapsamında yer alan mahkeme kararına işlenmeyen sulhtür. Mahkeme dışı sulh de farklı şekillerde gerçekleştirilebilir. Öncelikle sulh anlaşması, isimsiz bir borçlar hukuku sözleşmesidir. Taraflar böyle bir sözleşmeyi kendi aralarında şekil şartına tabi olmadan yapabilirler. Avukatlık Kanunu m. 35/A hükmüne uygun olarak da taraflar ve avukatları uzlaşma tutanağı düzenleyebilirler. Bu tutanak ilam niteliğindedir. Ayrıca HUAK m. 18'e göre de iki farklı arabuluculuk anlaşma belgesi vardır. İlki taraflar, avukatları ve arabulucu tarafından imzalanan ilam niteliğinde belge, ikincisi ise taraflar ve arabulucu tarafından imzalanıp mahkemece icra edilebilirlik şerhi verilen ilam niteliğindeki belgedir³⁴².

Türk hukukunda tarafların uyuşmazlıklarını bir mahkeme önünde sulh olarak çözmesi (HMK m.313) Konvansiyonun uygulama alanı dışında kalacaktır³⁴³. HUAK m. 18(2)'ye göre taraflar ve arabulucu tarafından imzalandıktan sonra mahkemeden alınan icra edilebilirlik şerhi de sulh anlaşmasını Konvansiyonun kapsamı dışına taşıyacaktı³⁴⁴. Diğer taraftan *Erkan*, yargılama esnasında sulh olunmuş ve hâkimin karar verilmesine yer olmadığı kararı verdiği sulh anlaşmaları³⁴⁵ ile HUAK m. 18(4)'e uygun olarak taraflar, avukatları ve arabulucu tarafından imzalanan ve icra edilebilirlik şerhi alınmayan sulh anlaşmalarına Singapur Konvansiyonu hükümlerinin uygulanabileceğini ifade etmektedir³⁴⁶.

3.3.2.2. Hakem Kararı Olarak Kaydedilen ve İcra Edilebilir Olan Sulh Anlaşmaları

Konvansiyon uygulama alanı dışında bırakılan diğer bir grup da tahkim kararı olarak kaydedilen ve icra edilebilir olan sulh anlaşmalarıdır. Bunun amacı da New York Sözleşmesi ile Konvansiyon kapsamında yer alan sulh anlaşmaları arasında bir örtüşme ve boşluk olmasına engel olmaktır. Her iki Konvansiyonun da uygulamada devletlerin asgari yükümlülüklerini belirlediği düşünüldüğünde bu hükmün gereksiz olduğu düşünülebilir³⁴⁷.

³⁴² ŞİT KÖŞGEROĞLU, s.14-15; ARSLAN / YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 376-377; EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2015, s.938-947.

³⁴³ ŞİT KÖŞGEROĞLU, s. 55; EMİNOĞLU, Cafer / ERDOĞAN Ersin: Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı Arabuluculuk, Adalet Yayınevi, Ağustos 2020, s. 93.

³⁴⁴ ERKAN, s. 133.

³⁴⁵ ERKAN, s. 137.

³⁴⁶ ERKAN, s. 140.

³⁴⁷ KAYA, s. 968.

Mahkeme kararı olarak icra edilebilen sulh anlaşmalarından farklı olarak, hakem kararı olarak kaydedilen ve icra edilebilir olan sulh anlaşmaları, tahkim yeri açısından değil, hukuki yollara başvuru yeri açısından değerlendirilmelidir. Bu gereklilik Konvansiyonun New York Sözleşmesi ile sadece bir örtüşmeden kaçınmak için değil aynı zamanda bir boşluk oluşmasını önlemek amacıyla da gereklidir. Devletler, New York Sözleşmesinin uygulanması ile ilgili olarak sulh anlaşmasının tahkim sürecinden önce yapılmış olması durumunda farklı yollar belirlemiş olabilirler. Tahkim yeri açısından bakıldığında, hakem kararı olarak kayıtlara giren bir sulh anlaşması, icra edileceği yer hukuku açısından hakem kararı olarak değerlendirilmiyorsa Singapur Konvansiyonunun uygulama alanı içinde kalacaktır. Burada önemli olan, sulh anlaşmasının hakem kararı olarak kaydedilmiş ve icra edilebilir olmasıdır³⁴⁸. Böylece hakem kararı olarak kaydedilen ancak icra edilemeyen sulh anlaşmaları bu gibi ülkelerde Singapur Konvansiyonunun istisnası kapsamına girmeyecektir³⁴⁹.

3.4. Sulh Anlaşmasına Dayanılması İçin Gerekli Şartlar

Konvansiyon m. 4 “Sulh Anlaşmasına Dayanılması İçin Gerekli Şartlar” başlığını taşımakta olup bu maddeye göre;

“(1) Bu Konvansiyon uyarınca sulh anlaşmasına dayanmak isteyen taraf, hukuki yollara başvurduğu diğer Âkit Devletin yetkili makamına aşağıdaki belgeleri ibraz edecektir.

(a) Taraflarca imzalanmış sulh anlaşmasını;

(b) Sulh anlaşmasının arabuluculuk sonucu yapıldığını gösteren delilleri, örneğin;

(i) Sulh anlaşması üzerindeki arabulucunun imzasını;

(ii) Arabuluculuğun yapıldığına ilişkin arabulucu tarafından imzalanan belgeyi;

(iii) Arabuluculuğun bünyesinde yapıldığı kurum tarafından düzenlenen belgeyi;
veya

(iv) (i), (ii) veya (iii) bentlerindeki belgelerin yokluğu halinde, yetkili makamca kabul edilebilir herhangi bir delili.

³⁴⁸ SCHNABEL, s. 27.

³⁴⁹ ŞİT KÖŞGEROĞLU, s. 58.

(2) Elektronik iletişim açısından sulh anlaşmasının taraflarca veya uygulanabilir olduğu durumlarda, arabulucu tarafından imzalanması şartı, eğer aşağıdaki koşullar gerçekleşmişse yerine gelmiş olur.

(a) Tarafların veya arabulucunun teşhis edilmesi ve tarafların veya arabulucunun elektronik iletişimde yer alan bilgiye ilişkin niyetlerinin anlaşılmasını sağlayan bir yöntem kullanılmışsa; ve

(b) Kullanılan yöntem aşağıdaki yöntemlerden biri olabilir:

(i) İlgili herhangi bir anlaşma da dâhil olmak üzere tüm koşullar göz önünde alındığında elektronik haberleşmenin meydana gelme veya yapılma amacının uygun olduğu kadar güvenli olmasını sağlayan; veya

(ii) Bizzat veya diğer delillerle birlikte yukarıda (a) bendinde belirtilen işlevleri yerine getirdiğini ispatlayan yöntem.

(3) Eğer sulh anlaşması, ülkesinde hukuki yollara başvuru için Âkit Devletin resmi dilinde değilse, söz konusu Âkit Devletin yetkili makamı, sulh anlaşmasının kendi diline tercüme edilmesini isteyebilir.

(4) Yetkili makam, Konvansiyon'da öngörülen şartların yerine getirildiğini teyit eden gerekli herhangi bir belgeyi talep edebilir.

(5) Başvurulan hukuki yolu inceleyen yetkili makam, ivedi hareket eder.”

Singapur Konvansiyonunun 4. maddesinin ‘sulh anlaşmasına dayanılması için gerekli şartlar’ başlığı altında, hukuki yollara başvuruda bulunan tarafın sunması gereken belgeler, elektronik ortamda gerçekleştirilen sulh anlaşmaları için gerekli usûlî şartlar ve başvuru ile ilgili diğer bazı hususlar düzenlenmiştir. Çalışma Grubu tarafından, bu şartların mümkün olduğunca belirliliği sağlayacak kadar az³⁵⁰, ancak Konvansiyonun amacına uygun olarak hizmet etmesini engellemeyecek kadar yeterli sayıda düzenlenmesine gayret edilmiştir³⁵¹.

³⁵⁰ CHUA, s. 198.

³⁵¹ SCHNABEL, s. 27-28; CHUA, s. 198-199.

Hakem kararları için böyle bir özellik aramayan New York Sözleşmesinden farklı olarak, sulh anlaşmaları kesin tanımı yapılmayan bir süreç sonunda oluştuğundan Singapur Konvansiyonunda bir takım şartların belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur³⁵².

Çalışma Grubunun görüşmeleri sırasında bu başlık altında yer alanların dışında da şartlar ileri sürülmüş ancak hukuki yollara başvurunun önündeki engellerin arttırılmaması, farklı ülkelerdeki arabuluculuk süreçlerinin birbiriyle farklılıklar göstermesi ve gereksiz yargı sorunları ortaya çıkarmaktan kaçınmak gibi nedenlerle kabul edilmemiştir³⁵³. Ayrıca taraf ülkelere bu konuda bir çekince koyma imkânı da tanınmamıştır³⁵⁴.

3.4.1. Tarafların İmzası

Sulh anlaşmasında tarafların imzasının olması gerekir. Tarafların imzası da fiziksel ya da elektronik ortamda yazılı olarak yapılmış bir sulh anlaşmanın olmasını gerektirir. Yazılı olarak yapılmış bir sulh anlaşması ise -yukarıda belirttiğimiz gibi- Konvansiyonun uygulama alanında yer alması için gerekli hususlardan birisidir. Tarafların imzasının tespit edileceği yer de sulh anlaşmasıdır. Bu anlamda, yazılı olarak yapılma ve taraflarca imzalanmış olma kriterleri birbirinden ayrı düşünülmemelidir.

Hukuki yollara başvuran tarafın, ilk olarak tarafların imzası bulunan sulh anlaşmasını yetkili makama sunması gerekir. Bu sayede tarafların kimliği tespit edilecek ve sulh anlaşmasının tarafları belirlenecektir³⁵⁵.

Sulh anlaşmasının taraflarının ticari niteliğe sahip oldukları düşünüldüğünde, imza sahiplerinin şirketi temsile yetkili kişiler veya avukatları olacağı açıktır. Konvansiyonun uygulanmasını gereksiz yere sınırlamamak, karışıklık ve tutarsızlık oluşturmamak ve farklı anlamlara gelebileceğinin yanı sıra bunun Konvansiyon metninde zımnen yer aldığı gerekçesiyle “yetkili temsilcileri” ibaresi metinde kullanılmamıştır³⁵⁶. Bu kişilerin temsile yetkili kişiler olup olmadıkları âkit devletlerin hukukuna göre değerlendirilecektir.

Ayrıca sulh anlaşmasının elektronik ortamda da yapılabileceği dikkate alındığında, tarafların güvenli elektronik imza ile imzalama imkânları da vardır³⁵⁷. Konvansiyonun 4(2)

³⁵² CHUA, s. 199.

³⁵³ SCHNABEL, s. 32.

³⁵⁴ ERDOĞAN, s. 197.

³⁵⁵ KAYA, s. 969.

³⁵⁶ Un Doc. A/CN.9/929, p. 49-50.

³⁵⁷ SCHNABEL, s. 29.

maddesine göre, elektronik iletişimde kullanılan yöntemden tarafların kimlikleri ve uzlaşmaya ilişkin niyetleri anlaşılıyorsa imza şartı yerine getirilmiş olacaktır. Taraflara ait olduğu bilinen veya resmi olarak kayıtlı olan e-posta adresleri vasıtasıyla gerçekleştirilen sulh anlaşması bu kapsamda değerlendirilebilecektir³⁵⁸.

3.4.2. Anlaşmanın Arabuluculuk Süreci Sonucunda Oluştuğuna Dair Kanıtlar

Hukuki yollara başvuran tarafın yetkili makama sunması gereken ikinci husus, sulh anlaşmasının arabuluculuk süreci sonunda oluştuğuna dair kanıtlardır. Konvansiyonun uygulama alanını gösteren uluslararası ve ticari olma şartlarından farklı olarak başvuruda bulunan taraf bu konuda kanıt sunmak zorundadır. Bunun nedeni, tarafların ortada bir uyuşmazlık yokken, sadece kolay icra edebilmek amacıyla bir takım yükümlülükleri sulh anlaşmalarına yazarak³⁵⁹ süreci kötüye kullanmasına³⁶⁰ karşı yetkili makamın sulh anlaşmasının arabuluculuk sonucunda oluştuğundan emin olunması için bir tedbir geliştirilmesidir³⁶¹.

Konvansiyonun 4(1)(b) maddesinde arabuluculuk sürecine ilişkin kanıtlar sınırlı sayıda değil, örnek olarak sayılmıştır. Bunlardan ilki süreci yürüten arabulucunun imzasıdır. Arabulucu, sulh anlaşması üzerine ıslak imzasını atabileceği gibi, elektronik olarak da imzalayabilir. Hatta tarafların imzalarında olduğu gibi, elektronik iletişimde kullanılan yöntemden arabulucunun kimliği anlaşılıyorsa imza şartı yerine getirilmiş olacaktır (m. 4(2)).

Arabulucunun sulh anlaşmasını imzalaması ilk seçenek olsa da bazı ülkelerde arabuluculara, sulh anlaşmasının taraflara ait olduğu ve arabulucunun taraf gibi görünmesinden kaçınmak için imza atmamaları tavsiye edilmektedir³⁶². Hatta arabulucular sulh anlaşmasını okumamakta ve görmemektedirler. Çünkü sulh anlaşmasının hazırlanması taraf bağımsızlığının bir parçasıdır ve bu tarafların ve avukatların görevidir. Anlaşma şartlarının bilgisine sahip olmak da bir takım yasal ve etik yükümlülükler getirebilir³⁶³.

³⁵⁸ ERDOĞAN, s.196.

³⁵⁹ CLAXTON, James: “The Singapore Convention for Mediation: From Promotion to Workable Standards by Way of New York”, The Comparative Law Yearbook of International Business, Kluwer Law International, 2020, s. 35, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3612380> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3612380> E.T.: 31.03.2022.

³⁶⁰ ABRAMSON, s. 1050.

³⁶¹ SCHNABEL, s. 30.

³⁶² UN Doc. A/CN.9/896, p. 71.

³⁶³ UN Doc. A/CN.9/896, p. 71; ROSS, s. 183.

Ayrıca arabulucular, anlaşma hükümlerinin yorumlanmasında mahkemeye çağrılmak ve şahitlik yapmak istemezler³⁶⁴.

Bu nedenle sulh anlaşmasının arabuluculuk yoluyla gerçekleştiği, hem bir gerekliliği yerine getirmek hem de esnekliği korumak amacıyla, arabulucunun imzasının olduğu farklı bir belgeyle ortaya konabilir. Bu belge, uyuşmazlık ile ilgili bilgileri içermeyebilir ve hatta sonradan da düzenlenmiş olabilir. Diğer taraftan, görüşmeler sırasında, arabulucunun imzasının olduğu belgenin Konvansiyona ek standart bir form olmasına ilişkin teklif ise kabul görmemiştir³⁶⁵.

Konvansiyon metninde bu konuda sunulan üçüncü örnek, arabuluculuk bir kurumun bünyesinde gerçekleştirildiyse söz konusu kurumun onayının da kabul edileceği yönündedir. Bu örneğe Konvansiyonda yer verilmesinin sebebi ise arabulucunun imzasının alınamadığı veya bundan imtina ettiği durumlar olabileceği düşüncesidir³⁶⁶. Ayrıca dünyada sayıları gittikçe artan arabuluculuk hizmeti sunan kurumlara destek mahiyetindedir³⁶⁷.

Sulh anlaşmasının arabuluculuk neticesinde yapıldığına ilişkin şartlar, Konvansiyonda tahdidi olarak sayılmamıştır³⁶⁸. Bu kapsamda taraflar, arabulucunun imzasının olduğu sulh anlaşmasının veya uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözüldüğüne dair ayrı bir belgenin ya da arabuluculuk bir kurum bünyesinde gerçekleştiyse ilgili kurumun onayının mümkün olmadığı durumlarda dördüncü bir seçenek olarak hukuki yollara başvuru ülkenin yetkili makamı tarafından kabul edilebilecek herhangi bir delili sunabilir. Her ne kadar bu seçenek, ilk üç alternatiften biri mümkün olmadığı takdirde kullanılacak gibi ifade edilmişse de karşı tarafın aksine bir delil ortaya koyması pek mantıklı olmadığından diğerleri ile eş değerde tutulabilir³⁶⁹. Bu tipteki kanıtlara örnek olarak arabulucuya veya arabuluculuk kurumuna yapılan ödeme belgesi gösterilebilir³⁷⁰.

Türk hukukunda arabuluculuk süreci sonucunda iki farklı belge hazırlanır. Bunlardan biri son tutanaktır. Arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaştıkları,

³⁶⁴ SCHNABEL, s. 31.

³⁶⁵ UN Doc. A/CN.9/896, p. 74-75.

³⁶⁶ SCHNABEL, s. 31.

³⁶⁷ CHUA, s. 199.

³⁶⁸ CHUA, s.199; EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s. 71.

³⁶⁹ SCHNABEL, s. 32.

³⁷⁰ ERDOĞAN, s. 196.

anlaşamadıkları veya arabuluculuk faaliyetinin nasıl sonuçlandığı son tutanak ile belgelendirilir. Arabulucu tarafından düzenlenecek bu tutanak; arabulucu, taraflar, kanuni temsilcileri veya avukatlarınca imzalanır. Tutanak; taraflar, kanuni temsilcileri veya avukatlarınca imzalanmazsa, sebebi belirtilmek sureti ile sadece arabulucu tarafından imzalanır. (HUAK. m.17(2)) İkincisi ise anlaşma belgesidir. Arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın kapsamı taraflarca belirlenir, anlaşma belgesi düzenlenmesi hâlinde, bu belge taraflar ve arabulucu tarafından imzalanır.(HUAK. m.18(1)) Görüldüğü gibi her iki belgede de arabulucunun imzası yer almaktadır.

3.4.3. Sulh Anlaşmasının Tercümesi

Konvansiyonun 4(3) maddesine göre, sulh anlaşması hukuki yollara başvuru ülkenin resmi dilinde değilse yetkili makam anlaşmanın tercümesini talep edebilir. Bu şart, hukuki yola başvurulmasının ön koşulu olmayıp sonradan yetkili makam talep ederse yerine getirilecektir³⁷¹.

Burada karşılaşılabilecek bir sorun, yetkili makamın sulh anlaşmalarının tercümesini noter veya konsolosluk onaylı olarak talep edip edemeyeceğidir. *Kaya*, HMK m. 223-224 ve hakem kararları ile benzerlik kurarak tercümelerin Türkiye’de noter onaylı, Türkiye dışında konsolosluk onaylı olarak sunulması gerektiğini belirtmektedir³⁷².

3.4.4. Yetkili Makam Tarafından Talep Edilecek Diğer Belgeler

Singapur Konvansiyonunun 4(4) maddesinde, yetkili makama, Konvansiyonda yer alan şartların yerine getirildiğini gösteren belgeleri isteme yetkisi verilmiştir. Bu hükmün amacı, sulh anlaşmasının Konvansiyonun uygulama alanı, tanımlar, ret sebepleri ve ilgili ülkenin beyan ettiği çekinceler gibi koşullarını taşıyıp taşımadığının teyidi³⁷³ olup sınırlı sayıda tutmaya çalıştığı usul işlemlerini dolanmak ve 3. madde kapsamında yapılan başvuruları yavaşlatmak³⁷⁴ amacıyla kullanılmamalıdır³⁷⁵. Örneğin, sulh anlaşmasının noter onaylı veya arabulucu tarafından imzalanmış bir kopyasının talep edilmesi, bu madde

³⁷¹ KAYA, s. 970.

³⁷² KAYA, s. 970-971.

³⁷³ KAYA, s. 971.

³⁷⁴ SILVESTRI, s. 8.

³⁷⁵ SCHNABEL, s. 34.

kapsamında uygun olmayacaktır³⁷⁶. Benzer şekilde, Konvansiyon ‘arabuluculuk yeri’ belirlemediğinden sulh anlaşmaları için apostil şerhi³⁷⁷ de aranmayacaktır³⁷⁸.

Hukuki yola başvuru yapan taraf devlet yeni bir şart ihdas edemez, yetkili makamı da bunlar dışında bir şart arayamaz. Örnek olarak, -bir sicile kayıtlı olmak gibi- belirli niteliklere sahip bir arabulucu tarafından sürecin yürütülmüş olması veya arabuluculuğun her aşamasında arabulucunun yer almış olması istenemez. Konvansiyonun çizdiği bu temel çerçevenin amacı, sulh anlaşmasının tarafları açısından öngörülemez olacak şartlar oluşturulmasına engel olmak ve anlaşmaların farklı ülkelerde de icrasını kolaylaştırmaktır³⁷⁹.

³⁷⁶ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.203, p.5; SCHNABEL, s. 34.

³⁷⁷ Apostil şerhi, yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesinin 3. maddesi gereğince “imzanın doğruluğunun, belgeyi imzalayan kişinin sıfatının ve gerektiğinde, bu belge üzerindeki mühür veya damganın aslı ile aynı olduğunun teyidi için” verilen, sözleşmede “tanımlanan tasdik şerhinin belgenin verildiği Devlet yetkili makamınca bu belgeye konulmasından ibarettir.”

³⁷⁸ KAYA, s. 971.

³⁷⁹ CHUA, s. 201; SCHNABEL, s. 33.

4. HUKUKİ YOLLARA BAŞVURUNUN REDDİ

Konvansiyon m. 5 “*Hukuki Yollara Başvurunun Reddi Sebepleri*” başlığını taşımakta olup bu maddeye göre;

“(1) Konvansiyona taraf bir devletin yetkili makamı, 4. madde uyarınca hukuki yola başvurulması halinde aleyhine hukuki yola başvurulmuş tarafın istemi üzerine ve aşağıdaki hususları ispatlaması kaydıyla, talebi reddedebilir:

(a) Sulh anlaşmasının taraflarından birinin ehliyetsiz olması;

(b) Dayanılan sulh anlaşmasının:

(i) taraflarca tabi kılındığı hukuka veya taraflarca tabi kılınan bir hukuk yoksa 4. madde uyarınca talebin yapıldığı yetkili makamın ait olduğu devletin hukukuna göre sulh anlaşmasının geçersiz ve hükümsüz olması veya işlerlik kazanmamış olması veya ifa edilebilir olmaması;

(ii) hükümlerine göre bağlayıcı veya nihai olmaması; veya

(iii) sonradan tadil edilmesi.

(c) Sulh anlaşmasına konu borcun:

(i) ifa edilmiş olması; veya

(ii) açık veya anlaşılabilir olmaması;

(d) Talebin kabul edilmesinin sulh anlaşmasının hükümlerine aykırı olması;

(e) Arabulucuya veya arabuluculuğa uygulanabilir standartların arabulucu tarafından ciddi şekilde ihlal edilmesi ve bu ihlal olmasaydı söz konusu tarafın sulh anlaşmasını yapmayacak olması; veya

(f) Arabulucunun tarafsızlığına veya bağımsızlığına ilişkin haklı şüphe uyandıracak durumları arabulucunun, taraflara ifşa etmemesi ve bu ifşayı yapmamasının taraf üzerinde

önemli veya haksız bir etki oluşturmaması öyle ki, bu kusur olmasaydı söz konusu tarafın sulh anlaşmasını yapmayacak olması.

(2) 4. madde uyarınca hukuki yola başvurunun yapıldığı bir Âkit Devletin yetkili makamı aynı zamanda aşağıdaki hususlardan birini tespit ederse talebi reddedebilir.

(a) Talebin, başvurulmuş devletin kamu düzenine aykırı olması; veya

(b) Uyuşmazlığın konusunun başvurulmuş devletin hukukuna göre arabuluculuk yoluyla çözümüne elverişli olmaması.”

4.1. Genel Olarak Ret Sebepleri

Singapur Konvansiyonu, sulh anlaşmasının tanınmasına veya icra edilmesinin reddine sebep olabilecek hususları, 5. maddesinde tahdidi³⁸⁰ olarak saymıştır. Çalışma Grubu tarafından hızlı ve etkili bir usul oluşturmak amacıyla tarafların ileri sürebileceği ve yetkili makamın kendiliğinden dikkate alabileceği şekilde iki gruba ayrılan ret sebepleri asgari sayıda tutulmaya çalışılmıştır³⁸¹. Bu anlamda, mümkün olduğunca, New York Konvansiyonu ile aynı yaklaşım benimsenmiş, arabuluculuğa uygun değişiklikler yapılmıştır³⁸². Ayrıca çok detaylı veya belirsiz ret sebepleri oluşturarak icra sürecini zorlaştırmak ile sulh anlaşması taraflarının aradığı etkili bir icra mekanizması kurmak arasında dengeli bir yapı oluşturmaya çalışılmıştır³⁸³.

Maddenin içeriğinde yer alan şartların büyük bir kısmının bunları iddia eden tarafça ispat edilmesi³⁸⁴, bir kısmının da ilgili devletin yetkili makamınca re'sen incelenmesi kabul edilmiştir³⁸⁵.

³⁸⁰ VANISOVA, Veronika: “Current Issues in International Commercial Mediation: Short Note on the Nature of Agreement Resulting from Mediation in the Light of the Singapore Convention”, Charles University in Prague Faculty of Law Research Paper No. 2019/II/5, 2019, s. 9, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3413560> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3413560> E.T.: 25.02.2022; EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.72.

³⁸¹ SCHNABEL, s. 41; CHUA, s.201.

³⁸² 5(1)(d) maddesi gibi. CHUA, s. 201; MORRIS-SHARMA, s. 1019.

³⁸³ UN Doc. A/CN.9/929, p. 81.

³⁸⁴ TAKAHASHI, Koji: “Enforcement of Mediated Settlement Agreements under the Singapore Convention and the UNCITRAL Model Law: An Argument for the Opt-In Model” International Mediation: The Comparative Law Yearbook of International Business, Special Issue 2020, s. 70, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3565241> E.T.: 10.04.2022.

³⁸⁵ SCHNABEL, s. 42; ANDERSON/ BEAUMONT/ VERBIST, s. 52-53.

Burada dikkat çekilmesi gereken önemli bir nokta, Konvansiyonun kapsamını belirten sulh anlaşmasının yazılı, ticari veya milletlerarası olmaması, arabuluculuk sonucunda yapılmaması hususlarının da bu madde kapsamında ileri sürülebileceği ancak tekrara yol açmamak adına yeniden zikredilmediğidir³⁸⁶. Bu nedenle Konvansiyonun kapsamı belirten ilk maddesinde bu dört özellik de sayılarak parantez içinde ‘sulh anlaşması’ yazılmış ve metnin tamamında bu kavram kullanılmıştır³⁸⁷.

Madde metninde sayılan ret sebeplerinin varlığı, yetkili makamın kararı üzerinde zorlayıcı değil ihtiyari etkiye sahiptir³⁸⁸. Diğer bir deyişle yetkili makam, söz konusu koşulların varlığı halinde hukuki yollara başvuru talebini kabul edebilir³⁸⁹.

Ret sebeplerinin 6. maddeyle³⁹⁰ olan bağlantısına da değinmek gerekir. Çalışma Grubu, sulh anlaşmasının bir yargı kararı ile uyumsuz olmasının da ret sebepleri arasında yer almasını değerlendirmiştir. Ancak bu teklif, tarafların farklı ülkelerde yargı yoluna başvurarak sulh anlaşmasını engelleyebilecek bir yargı kararı elde etmeye çalışacağı endişesi yaratmıştır. Bu maddeye bir ret sebebi eklemek yerine, 6. maddede yetkili makama, devam eden davaya dayanarak hukuki yollara başvuruya ilişkin kararı erteleme yetkisi sözleşmeye dâhil edilmiştir³⁹¹.

Konvansiyonda ret sebepleri oldukça geniş kapsamlı olarak belirtilmiştir. Bu durum hukuka aykırı sözleşmelerin icrasını engellemek anlamında olumlu bir etki gösterirken yetkili makamın daha derinlemesine bir analiz yapmasına neden olacaktır. Diğer taraftan maddede gösterilen ret sebeplerinin bir kısmının örtüştüğü ve tekrar niteliğinde olduğu da söylenebilir. Bunun sebebiyse farklı hukuk sistemlerinden kaynaklanan endişelerin karşılanamaması nedeniyle Çalışma Grubu içinde bir fikir birliği oluşturulamamasıdır³⁹².

³⁸⁶ SCHNABEL, s. 42.

³⁸⁷ UN Doc. A/CN.9/896, p. 117-146.

³⁸⁸ SCHNABEL, s. 42; TAKAHASHI, s.73.

³⁸⁹ ERDOĞAN, s. 198.

³⁹⁰ “Eğer 4. madde uyarınca yapılan talebi etkileyebilecek şekilde sulh anlaşmasına ilişkin bir iddia veya talep mahkemeye, hakem heyetine veya yetkili diğer bir makama yapılmışsa, başvurunun yapıldığı Âkit Devletin yetkili makamı, uygun görürse, karar vermeyi erteleyebilir ve talep üzerine diğer tarafın uygun bir teminat yatırmasına da karar verebilir.”

³⁹¹ SCHNABEL, s. 43.

³⁹² Un Doc. A/CN.9/934, p.64-65.

4.2. Taraflardan Birinin Ehliyetsiz Olması

Konvansiyonda düzenlenen ilk ret sebebi, sulh anlaşmasının taraflarından birinin ehliyetsiz olmasıdır. New York Sözleşmesinden farklı olarak ehliyetsizliğin hangi hukuka göre belirleneceği tespit edilmemiştir³⁹³. Her ne kadar Konvansiyonda böyle bir hüküm yer almasa da ehliyetsizliğe uygulanacak hukuk, 3. madde ile birlikte değerlendirildiğinde hukuki yola başvuru devlet kanunlar ihtilafı kurallarına göre belirlenecektir³⁹⁴.

Sulh anlaşmasının ticari özelliği dikkate alındığında ve tarafların çok büyük olasılıkla avukatları tarafından temsil edileceği değerlendirildiğinde ehliyetsizlik konusunun çok sık meydana gelmeyeceği söylenebilir³⁹⁵. Ticaret şirketleri açısından ehliyetsizlik içeren durumlara örnek olarak, ultra vires teşkil eden bir işlemin yapılması, yetkili olmayan kişi tarafından temsil gösterilebilir³⁹⁶.

Türk kanunlar ihtilafı kurallarına göre ehliyeteye uygulanacak hukuk, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun (MÖHUK) 9. maddesinde³⁹⁷ düzenlenmiştir. Buna göre ehliyeteye uygulanacak hukuk, gerçek kişiler için milli hukukları; tüzel kişiler ve organları içinse statülerindeki idare merkezi hukukudur. Ayrıca tüzel kişiliği olan şirketlerin avukatları veya üçüncü kişilerin olacağı düşünüldüğünde temsil yetkisini düzenleyen kanunlar ihtilafı kuralı olan MÖHUK m. 30'un³⁹⁸ göz önünde bulundurulması gerekir.

³⁹³ KAYA, s. 972.

³⁹⁴ EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.74.

³⁹⁵ SCHNABEL, s. 43.

³⁹⁶ EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.74.

³⁹⁷ “MADDE 9 – (1) Hak ve fiil ehliyeti ilgilinin millî hukukuna tâbidir.

(2) Millî hukukuna göre ehliyetsiz olan bir kişi, işlemin yapıldığı ülke hukukuna göre ehil ise yaptığı hukukî işlemle bağlıdır. Aile ve miras hukuku ile başka bir ülkedeki taşınmazlar üzerindeki aynî haklara ilişkin işlemler bu hükmün dışındadır.

(3) Kişinin millî hukukuna göre kazandığı erginlik, vatandaşlığının değişmesi ile sona ermez.

(4) Tüzel kişilerin veya kişi veya mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetleri, statülerindeki idare merkezi hukukuna tâbidir. Ancak fiilî idare merkezinin Türkiye’de olması hâlinde Türk hukuku uygulanabilir.

(5) Statüsü bulunmayan tüzel kişiler ile tüzel kişiliği bulunmayan kişi veya mal topluluklarının ehliyeti, fiilî idare merkezi hukukuna tâbidir.”

³⁹⁸ “MADDE 30 – (1) Temsilci ile temsil olunan arasındaki hukukî ilişkiden doğan temsil yetkisi, aralarındaki sözleşmeden doğan ilişkiye uygulanan hukuka tâbidir.

(2) Temsilcinin bir fiilinin, temsil olunanı üçüncü kişiye karşı taahhüt altına sokabilmesi için aranan şartlara temsilcinin işyeri hukuku uygulanır. Temsilcinin işyeri bulunmadığı veya üçüncü kişi tarafından bilinemediği veya yetkinin işyeri dışında kullanıldığı durumlarda temsil yetkisi, yetkinin fiilen kullanıldığı ülke hukukuna tâbidir. Yetkisiz temsilde, temsilci ile üçüncü kişi arasındaki ilişkiye de bu fıkra hükmü uygulanır.

(3) Temsilci ile temsil olunan arasında hizmet ilişkisi varsa ve temsilcinin bağımsız bir işyeri yoksa temsil yetkisi, temsil olunanın işyerinin bulunduğu ülke hukukuna tâbidir.”

Bir başvuru üzerine yetkili makamca ilk olarak değerlendirilecek hususlar şöyledir: (i) Sulh anlaşmasında imzası olanların ehliyetli olup olmadığı, (ii) Tüzel kişinin organı kişilerin imza yetkisine sahip olup olmadığı ve (iii) Avukatları tarafından temsil edilen tüzel kişilerin arasındaki iradi temsil ilişkisinin geçerli olup olmadığıdır. İlk ikisi ehliyete uygulanacak hukuk, üçüncüsü ise temsil ilişkisine uygulanacak hukuka göre çözümlenecektir³⁹⁹.

Bu kapsamda Türk hukuku açısından dikkat edilmesi gereken bir husus da davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren halleri düzenleyen HMK m. 74 ile vekâletin kapsamını düzenleyen TBK m. 504'te yer alan özel yetki meselesidir. Buna göre, uyuşmazlığa Türk hukukunun uygulanacağını tespit edildiği durumlarda, vekilin arabuluculuk sözleşmesi yapabilmesi için özel olarak yetkilendirilmiş olması gerekir⁴⁰⁰.

4.3. Sulh Anlaşmasının Geçersiz ve Hükümsüz veya İşlerlik Kazanmamış ya da İcra Edilemez Olması

Singapur Konvansiyonu 5(1)(b)(i) maddesinde, arabuluculuk neticesinde varılan sulh anlaşmasının geçersiz ve hükümsüz olması, işlerlik kazanmamış olması ve icra edilemez olması durumlarında yapılan hukuki yollara ilişkin başvuruların reddedileceği düzenlenmiştir. Bu hüküm, New York Konvansiyonunun 2(3) maddesi⁴⁰¹ ile paralellik göstermektedir⁴⁰².

Konvansiyon metninde aynı maddede bu belirlemenin yapılacağı hukuka da değinilmiştir: Sulh anlaşmasının tarafları geçerli bir hukuk seçimi yapmışlarsa buna göre, yapmamışlarsa başvuruda bulunulan yetkili makamın bulunduğu ülkenin hukukuna göre yapılacaktır. Açık olarak belirtilmemiş olsa da hukuk seçiminin geçerliliği de yine aynı ülke hukukuna göre değerlendirilecektir⁴⁰³. Burada özellikle belirtmek gerekir ki bu madde

³⁹⁹ ŞANLI / ESEN / ATAMAN-FİGENMEŞE, 264-266.

⁴⁰⁰ ERKAN, s.199.

⁴⁰¹ “Bir Âkit Devlet mahkemesi, tarafların, işbu maddenin anladığı manada anlaşma akdettikleri bir konu ile ilgili uyuşmazlıklarına el koyduğu takdirde, anlaşmanın hükümden düşmüş, tesirsiz veya tatbiki imkânsız bir halde olduğunu tespit etmedikçe, bunları, birinin talebi üzerine, hakemliğe sevkeder.”

⁴⁰² SCHNABEL, s. 44; KAYA, s.972.

⁴⁰³ Konvansiyon metninin Resmi Gazete’de yayınlanan Türkçe çevirisinde hukuk seçiminin “geçerli bir şekilde” yapılmasını vurgulayacak ifadeye yer verilmemiştir. Çalışma Grubunda bu husus özellikle ifade edilmiş ve “geçerli bir şekilde” ibaresinin başvuru yetkili makam tarafından kamu düzeni ve sözleşmeye tatbik edilecek hukuk kuralları ile uyumlu olarak sulh anlaşmasında taraflarca yapılacak hukuk seçiminin değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Bu nedenle 5(1)(b)(i) maddesinin “taraflarca geçerli bir şekilde tabi kılındığı hukuka ...” şeklinde başladığı kabul edilmelidir. UN Doc. A/CN.9/929, p. 94.

kapsamında yer alan yetkili makamın bulunduğu ülke hukuku ile kastedilen söz konusu ülkenin maddi hukuk kuralları değil, kanunlar ihtilafı kurallarıdır⁴⁰⁴.

Madde metninde açık olarak belirtilmese de bu ret sebebi, sözleşme hukukunda yer alan hata ve hile gibi başvuran tarafın tek taraflı olarak sözleşmeyi iptal edilebilirlik⁴⁰⁵ yaptırımına tabi olduğu halleri de kapsar⁴⁰⁶. Ancak sulh anlaşmasının, belirli bir sicile kayıtlı olmak gibi arabulucuyla veya belirli usul kurallarına uygun olarak yürütülme gibi arabuluculukla ilgili iç hukuk kurallarına aykırı olması, bu anlamda geçersiz sayılmasına neden olamaz⁴⁰⁷.

4.4. Sulh Anlaşmasının Kendi Hükümlerine Göre Bağlayıcı veya Nihai Olmaması

Konvansiyonun düzenlediği diğer bir ret sebebi, 5(1)(b)(ii) maddesinde yer alan sulh anlaşmasının kendi hükümleri uyarınca bağlayıcı veya nihai olmamasıdır. Yetkili makam tarafından sulh anlaşmasının bağlayıcılığı veya nihailiğinin değerlendirilmesi, başka bir metin üzerinden değil⁴⁰⁸, yalnızca ‘kendi hükümlerine göre’ yapılabilecektir⁴⁰⁹. Bu kapsamda yetkili makamın sulh anlaşmasında bulunabilecek “elinden gelenin en iyisini yapmak”, “sözleşme yapmak konusunda anlaşmak” gibi hükümler ile belli olasılıklara bağlı şartlı taahhütleri nasıl yorumlayacağı önem arz etmektedir⁴¹⁰.

Konvansiyonun buradaki amacı, tarafların uzlaşmaya vardıkları ve imzalarının olduğu sulh anlaşmasının onların bağlanma niyetlerini gösterdiği ancak aksinin ispatının da mümkün olduğunu belirtmektir.⁴¹¹ Sulh anlaşmasının nihai olmaması durumu devamında yer alan “sulh anlaşmasının sonradan değiştirilmiş olması” ret sebebi ile birlikte değerlendirildiğinde, bu kısmın gereksiz olduğu söylenebilir⁴¹². Ancak bazı ülkelerin ısrarlı talepleri üzerine metne eklenmiştir⁴¹³.

Bu konuda *Kaya* şöyle bir örnek vermektedir: Taraflar, sulh anlaşmasında, uğranılan zararın karşılığı olarak tazminat ödenmesi üzerinde anlaşmalarına rağmen

⁴⁰⁴ SCHNABEL, s. 45; KAYA, s.973; ÖZEL, s.1201.

⁴⁰⁵ Türk hukukunda gabin hali ile yanıltma, aldatma ve korkutma ile yapılan sözleşmeler bu kapsamda yer alır: EREN, s.362.

⁴⁰⁶ SCHNABEL, s. 43.

⁴⁰⁷ SCHNABEL, s. 45; KAYA, s.973.

⁴⁰⁸ ERDOĞAN, s. 199.

⁴⁰⁹ SCHNABEL, s. 46.

⁴¹⁰ TAKAHASHI, s.67.

⁴¹¹ SCHNABEL, s. 46; KAYA, s. 973.

⁴¹² UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.203, p.3.

⁴¹³ SCHNABEL, s. 45.

miktarın belirlenmesi işini bilirkişiye bırakmışlarsa ortada bağlayıcı ancak nihai olmayan bir anlaşma vardır⁴¹⁴.

Ayrıca taraflar, sulh anlaşmasının uyumsuzluğun bir kısmını içermesi nedeniyle nihai olmadığı itirazında bulunamazlar. Bu durumdaki sulh anlaşmaları da Konvansiyonun uygulama alanında yer alır⁴¹⁵.

4.5. Sulh Anlaşmasının Sonradan Değiştirilmiş Olması

Konvansiyonun 5(1)(b)(iii) maddesine göre, sonradan değişikliğe uğramış sulh anlaşmaları da yetkili makamlarca reddedilebilecektir. Anlaşmanın sonradan değiştirilmiş olması onun nihai olmadığı anlamına da gelir. Bir önceki ret sebebi olan ‘nihai olmama’ halinin bu durumu da kapsadığı gayet açıktır. Ancak bazı ülke temsilcilerinin ısrarları sonucu Konvansiyon metnine dâhil edilmiştir⁴¹⁶.

Bu hüküm, yetkili makama tüm değişiklikleri kapsayacak şekilde nihai sulh anlaşmasının sunulmasını amaçlamaktadır. Diğer bir deyişle Konvansiyon, arabuluculuk süreci sonucunda varılan sulh anlaşmasının taraf iradelerini eksiksiz bir şekilde yansıtmayı aramakta olup, bu nitelikten yoksun bir anlaşmanın icrasının mümkün olmadığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır⁴¹⁷.

4.6. Sulh Anlaşmasına Konu Borcun İfa Edilmiş Olması

Konvansiyonun 5(1)(c)(i) maddesine göre, taraflardan biri sulh anlaşmasında yer alan borcunu önceden ifa etmişse diğer tarafın Konvansiyon kapsamında yapacağı hukuki yollara başvuru talebi reddedilecektir. Borcun kısmen ifa edilmiş olması durumunda ise sadece ifa edilmiş bölümü için reddedilecek, ifa edilmemiş kısım için yapılan başvuru kabul edilecektir⁴¹⁸. Bu durum, kısmi ödemelerin mümkün olduğu sigorta işlemlerinde, sigorta tarafından karşılanan zararların borçludan ayrıca talep edilmesi halinde uygulama

⁴¹⁴ KAYA, s. 973.

⁴¹⁵ SCHNABEL, s. 47.

⁴¹⁶ SCHNABEL, s. 47.

⁴¹⁷ CHONG/STEFFEK, s. 472.

⁴¹⁸ ÖZEL, s. 1202; ERKAN, s.215.

alanı bulabilir⁴¹⁹. Borcun ifa edildiğinin tartışmalı olduğu durumlarda ise bunu iddia eden taraf, sözleşmenin tabi olduğu hukuka göre bunu ispat etmelidir⁴²⁰.

Aslında Konvansiyon metninde yer almasa bile bu hükmün uygulanması gerekir. Ancak bazı ülkelerin ısrarlı talepleri sonucu metne eklenmiştir⁴²¹.

4.7. Sulh Anlaşmasına Konu Borcun Açık veya Anlaşılabilir Olmaması

Konvansiyonun 5(1)(c)(ii) maddesinde çok dar kapsamlı ve başvurulması pek mümkün görülmeyen bir husus ret sebebi olarak düzenlenmiştir⁴²². Buna göre, sulh anlaşmasında yer alan borcun ne olduğu tam olarak belirlenemiyor veya anlaşılıyor ise başvuru reddedilecektir.

Bu hüküm, borcun yetkili makamın kendinden emin bir şekilde karar veremeyeceği kadar belirsiz olduğunda uygulanabilir. Aksi halde anlaşmanın kötü bir şekilde kaleme alınmış olması ret kararının verilmesi için yeterli olmayacaktır⁴²³.

Burada yer alan açık veya anlaşılabilir olma koşulları, herkes için geçerli olacak şekilde, objektif olarak değerlendirilmeli, hükmün anlamını genişletecek⁴²⁴ niteliğe bürünmesine yol açmamalıdır. Yetkili makamın, anlaşmanın içeriğini ve yükümlülüğün kapsamını tespit edebildiği hallerde bu ret sebebine başvurulmamalıdır⁴²⁵.

4.8. Hukuki Yollara Başvurunun Sulh Anlaşmasının Kendi Hükümlerine Aykırı Olması

Konvansiyonun 5(1)(d) maddesinde, sulh anlaşmasının kendi hükümlerine aykırı olarak hukuki yollara başvurulması halinde, yetkili makamın bunu bir ret sebebi olarak kabul edebileceği düzenlenmiştir. Bu hüküm, sadece sulh anlaşmasında tarafların üzerinde uzlaştıkları hususlara doğrudan aykırı olan taleplerde uygulama alanı bulacaktır. Ayrıca arabuluculukta irade serbestisi ilkesinin bir yansımasıdır. Bu nedenle tarafların üzerinde

⁴¹⁹ KAYA, s. 974; ERKAN, 215.

⁴²⁰ CHONG/STEFFEK, s. 472.

⁴²¹ SCHNABEL, s. 47.

⁴²² SCHNABEL, s. 48.

⁴²³ SCHNABEL, s. 48.

⁴²⁴ KAYA, s. 974.

⁴²⁵ SCHNABEL, s. 48.

anlaştığı sulh anlaşmasının kendi hükümleriyle uyumsuz bir şekilde icra edilmesi aynı zamanda arabuluculuğun amacına da aykırı düşecektir⁴²⁶.

Taraflar, sulh anlaşmasının icrası bakımından sınırlamalar getirmişlerse bu sınırlamalara uyulmalıdır. Arabuluculuk yoluyla yapılan bir sulh anlaşması, içeriğinde uyuşmazlık çözümüne ilişkin hususlar bulundurabileceği gibi söz konusu anlaşmadan kaynaklanan uyuşmazlıkların nasıl çözüleceğini de düzenlemiş olabilir. Bu amaçla içinde yetki anlaşması veya tahkim şartı içeren bir hüküm bulunabilir. Bu anlamda, sulh anlaşmasından çıkacak uyuşmazlıkları sadece tahkim yoluyla çözeceklerini belirtebilecekleri gibi, yetki anlaşması ve hukuk seçimi de yapabilirler⁴²⁷. Her ne kadar Singapur Konvansiyonunda doğrudan düzenlenmemiş olsa da bu durumdaki sulh anlaşmaları da Konvansiyonun kapsamı dışında kalacaktır⁴²⁸. Zira tarafların iradelerinin bu yönde olduğu değerlendirilerek Konvansiyonun 5(1)(d) maddesi gereğince “*Talebin kabul edilmesinin sulh anlaşmasının hükümlerine aykırı olduğu*” yönünde karar verilmesi uygun olacaktır. Ayrıca sulh anlaşmasının taraflarının hariç tutma (*opt-out*) iradesinde oldukları şeklinde yorumlanabilir⁴²⁹.

Diğer taraftan taraflar, anlaşmanın sınırlı bir coğrafyada icra edilebileceğini kararlaştırabilirler⁴³⁰. Bu durumda, Konvansiyon kapsamında yapılacak bir başvuru, tarafların sulh anlaşmasındaki iradelerine aykırı olacağından yetkili makamca reddedilmelidir⁴³¹.

Bu hususta değinilmesi gereken en önemli nokta, taraflar, sulh anlaşmasında açık bir şekilde, Singapur Konvansiyonunu uygulamak istemediklerini belirtebilecekler⁴³² ve aralarındaki sulh anlaşmasını Konvansiyonun kapsamı dışında (*opt-out*) tutmuş

⁴²⁶ SCHNABEL, s. 48.

⁴²⁷ *Hioureas*, bu konuda hem endişesini hem de tavsiyesini dile getirmektedir: “Sulh anlaşmalarında bu tipte klozların yer alması pratikte Konvansiyonun kapsamını sınırlayabilir. Müzakerelere katılan ve sözleşmeleri kaleme alan avukatlar, sulh anlaşmasından kaynaklanacak uyuşmazlıkların hangi yolla çözüleceğini belirlemek ve bundan mütevellit paralel süreçlerin yürütülmesini engellemek için müvekkillerine tahkim veya yargılama ile ilgili klozların sulh anlaşmalarında yer almasını tavsiye etmelidir. Ancak standart bir tahkim klozunun eklenmesi durumunda sulh anlaşması, Singapur Konvansiyonunun kapsamı dışında kalacaktır. Özenle yazılmış bir klop ise hem Singapur Konvansiyonunu hem de New York Sözleşmesini içerebilir: “Bu sulh anlaşmasından kaynaklanan uyuşmazlıklar, ilgili borcun ifa edileceği ülke Singapur Konvansiyonuna taraf değilse, tahkim yoluyla çözülecektir.” Singapur Konvansiyonundan verimli bir şekilde faydalanabilmek için bu tür klozların kaleme alınmasında dikkatli olmak gerekir.”: *HIOUREAS*, s. 221.

⁴²⁸ CHAHİNE/LOMBARDİ/LUTRAN/PEULVÉ, s. 793

⁴²⁹ UN Doc. A/CN.9/WG.II/W P.195, p. 36-38.

⁴³⁰ KAYA, s. 974.

⁴³¹ SCHNABEL, s. 49.

⁴³² SCHNABEL, s. 49; ERDOĞAN, s. 200.

olacaklardır⁴³³. Aksi halde, Konvansiyon kapsamında yapılacak başvurular, sulh anlaşmasının hükümlerine aykırı olacaktır⁴³⁴.

4.9. Arabulucudan Kaynaklanan Sebepler⁴³⁵

Taraflarca ileri sürülebilecek ve ispatlanacak olan ret sebeplerinden son ikisi diğerlerinden biraz daha farklı bir mahiyet arz etmektedir. Bunlar sulh anlaşması ve taraflardan çok arabuluculuk sürecini yürüten tarafsız üçüncü kişi konumundaki arabulucunun yönetimi ve davranışları ile ilgilidir.

Konvansiyon çalışmaları esnasında arabulucunun seçimi ve süreci yönetimi hususunda da tartışmalar yaşanmıştır. Bir grup, bu hükmün arabulucunun taraflara eşit davranmaması gibi daha geniş kapsamlı olarak düzenlenmesini talep etmiştir. Karşı görüştekilerse bu hususun diğer ret sebeplerinde yer aldığı düşüncesiyle ve arabulucunun tahkim hakemi gibi tarafsız olması gerekmediği, tali tartışmalara yol açarak Konvansiyonun kullanılmasına engel oluşturacağı savunuyla karşı çıktılar⁴³⁶. Bunların yanı sıra, uyuşmazlıklarını arabuluculuk yoluyla çözmek isteyenlerin, konu hakkında önceden detaylı bilgiye sahip olması veya taraflara yakın olması nedeniyle onları uzlaşmaya daha kolay ikna etmesi gibi taraflı bir arabulucu seçmek için de geçerli nedenleri olabilecektir⁴³⁷. Benzer şekilde, arabulucunun özel oturumlarda farklı süre ayırması gibi, taraflara eşit görünmeyen ancak haklı olabilecek nedenleri de olabilir. En önemlisi de gönüllülüğe dayalı bir süreç olan arabuluculukta, taraflara bir çözüm dayatma yetkisi olmayan arabulucunun yönetiminden rahatsız olan veya adil olmadığını düşünen taraf her zaman masadan kalkabilir⁴³⁸.

Ayrıca taraflar arabulucunun yönetiminden bu derece etkilenmişlerse zaten sözleşme kurulmasının şartları gerçekleşmemiş ve sulh anlaşması geçersiz olacaktır. Arabulucunun bir yargıç veya hakem olmadığından taraflara bir çözüm dayatma imkânı olmadığı göz önüne alındığında bu ret sebebine ihtiyacın çok sınırlı olduğu söylenebilir. Tüm bunlara rağmen kendisine haksızlık yapıldığını düşünen taraf, arabuluculuk

⁴³³ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.200, p. 43; TAKAHASHI, s. 64.

⁴³⁴ ÖZEL, s.1203.

⁴³⁵ ABD’de yapılan bir çalışmada, sulh anlaşmalarında arabulucudan kaynaklanan bir sebeple 1999-2003 arasında 17, 2013-2017 arasında 16 dava görülmüş ve hiçbirisi başarılı olamamıştır. Bu konu “bir bardak suda koparılan fırtına” olarak değerlendirilmektedir. COBEN, s. 1099.

⁴³⁶ UN Doc. A/CN.9/901, p. 46-47; SCHNABEL, s. 50.

⁴³⁷ SCHNABEL, s. 50.

⁴³⁸ CHUA, s. 201.

görüşmelerini istediği zaman terk etmek imkânı varken yükümlülüklerinden kaçmak ve süreci yavaşlatmak veya engellemek için de bu ret sebeplerini kullanabilir⁴³⁹.

Tüm bunlara karşın, Konvansiyon metnine, tarafları arabulucunun hatalı davranışlarından korumak amacıyla, dar kapsamlı iki ret sebebini ekleme gereği duyulmuştur⁴⁴⁰. İyi tarafından bakılırsa da bu ret sebepleri, arabuluculuğun etik kurallara uygun olarak yönetilmesinin önemini artıracaktır⁴⁴¹.

4.9.1. Arabuluculuk Standartlarının Önemli Derecede İhlal Edilmesi

Konvansiyonun 5(1)(e) maddesine göre, arabulucunun kendisine veya sürece uygulanabilir standartları önemli derecede ihlal etmesi ve bu ihlalin gerçekleşmemiş olması durumunda, bu hususu ileri süren tarafın sulh anlaşmasını imzalamayacak olması gerekir. Görüldüğü gibi madde metninde kümülatif olarak aranacak birden fazla şart bir arada düzenlenmiştir.

İlk olarak, arabulucu ve/veya arabuluculuk sürecine uygulanabilecek standartların olması gerekir. Bu standartlar, arabulucunun sicile kayıtlı olduğu yere, varsa arabuluculuğun gerçekleştiği yere⁴⁴² göre veya taraflarla arabulucunun yapacağı bir anlaşmayla belirlenebileceği gibi, sürecin bünyesinde yürütüldüğü kuruluşun standartlarına da tabi olunabilir⁴⁴³. Ancak arabuluculuk süreci esnasında uygulanabilir bir standart bulunmadığı veya belirlenmediği takdirde başvuruda bulunulan yetkili makam, sonradan belirlediği standartları sürece uygulayamaz⁴⁴⁴. Diğer bir deyişle, uygulanacak standartlar, arabuluculuk süreci esnasında fiilen geçerli olmalıdır⁴⁴⁵.

⁴³⁹ ZUKAUSKAITE, s.213.

⁴⁴⁰ ABRAMSON, s.1054; TAKAHASHI, s. 72.

⁴⁴¹ UN Doc. A/CN.9/901, p. 42; Bu hükümler kapsamında, ulusal ve uluslararası arabuluculuk standartlarının gelecekte oynayacağı roller ve yorumlanmasıyla ilgili olarak çıkabilecek sorunlar için bkz. QUEK ANDERSON, Dorcas: “A Matter of Interpretation? Understanding and Applying Mediation Standards for the Cross-border Enforcement of Mediated Settlement Agreements”, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 38, S. 1-2, 2020, s. 27-45, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/crq.21285> E.T.: 02.02.2022.

⁴⁴² Dünyadaki bazı arabuluculuk kuralları: “European Code of Conduct for Mediators”, “Australia National Mediator Accreditation Standards”; “Hong Kong Mediation Code”; “Singapore International Mediation Institute-Code of Professional Conduct for SIMI Mediators”.

⁴⁴³ SCHNABEL, s. 51.

⁴⁴⁴ SCHNABEL, s. 51.

⁴⁴⁵ KAYA, s.975.

İkinci olarak, standartların ciddi şekilde ihlali gerekir⁴⁴⁶, tartışmaya açık veya küçük ihlaller yeterli değildir⁴⁴⁷. Standartların öznel ve farklı yorumlanmaya müsait olduğu durumlar yeni tartışmaların kapısını açabilir⁴⁴⁸.

Son olarak da standartların ihlali iddiasında bulunan tarafın, bu ihlal gerçekleşmeseydi sulh anlaşmasını imzalamayacağını ispatlaması gerekir. Bu noktada söz konusu ihlal ile sulh anlaşmasının imzalanması arasında illiyet bağı bulunmalıdır⁴⁴⁹. Arabulucunun standartlara aykırı davranışı veya yönetimi, bunu ileri süren tarafın rızasının oluşmasını aksi yönde etkilemiş olmalıdır⁴⁵⁰. Taraflardan birinin sulh anlaşmasını imzalamayacağını söylemesi yeterli olmayıp bu sonuca objektif olarak ulaşılmalıdır⁴⁵¹. Nadiren gerçekleşebilecek böyle bir durumun ispat edilmesi oldukça zordur⁴⁵² ve Konvansiyon böyle küçük bir risk için yargı yolunu açmaktadır⁴⁵³.

Hangi standartların uygulanacağı, bu standartların nasıl yorumlanacağı⁴⁵⁴ ve standartların ihlali ile tarafların sulh anlaşmasını kabul etme kararı arasında illiyet bağının nasıl kurulacağı bu hükmün uygulanmasında büyük bir belirsizlik yaratacaktır⁴⁵⁵. Çalışma Grubu tarafından hazırlık çalışmaları sırasında Konvansiyona standartların tanımı ile örnek bir listesini gösteren metin eklenmesi tartışılmış ancak bu gerçekleşmemiştir⁴⁵⁶.

4.9.2. Arabulucunun Tarafsızlığı ve Bağımsızlığına Dair Haklı Şüphe Uyandıracak Durumları Taraflara Bildirmemesi

Konvansiyonun 5(1)(f) maddesinde de yine arabulucudan kaynaklanan bir ret sebebi düzenlenmiştir. Bu hükme göre; arabulucunun, tarafsızlığı ve bağımsızlığına dair haklı şüphe doğuran durumları taraflara bildirmemesi, bu durumun taraflardan en az biri üzerinde önemli veya haksız bir etki oluşturması, bu durumu bilseydi sulh anlaşmasını yapmayacak olması halinde hukuki yollara başvuru talebi reddedilebilecektir. Bir önceki ret sebebinden farklı olarak bağımsız bir standart belirlenmiş, buna bağlı olarak “haklı

⁴⁴⁶ ÖZEL, s.1203.

⁴⁴⁷ SCHNABEL, s. 51.

⁴⁴⁸ UN Doc. A/CN.9/901, p. 50; CHUA, s.202.

⁴⁴⁹ SCHNABEL, s. 51; ERDOĞAN, s. 200.

⁴⁵⁰ SILVESTRI, s.9.

⁴⁵¹ SCHNABEL, s. 51.

⁴⁵² SILVESTRI, s.10.

⁴⁵³ BUTLIEN, s. 209.

⁴⁵⁴ UN Doc. A/CN.9/901, p. 50.

⁴⁵⁵ Bu konudaki eleştiriler için, TAKAHASHI, s.73-79.

⁴⁵⁶ UN Doc. A/CN.9/929, p. 96.

şüphe” ifadesi kullanılmıştır⁴⁵⁷. Böyle bir ret sebebine ayrıca yer verilmesinin nedeni, tüm arabuluculuk standartlarının arabulucunun tarafsızlık ve/veya bağımsızlığına ilişkin bilgileri taraflarla paylaşmasına dair bir yükümlülük içermeyebileceğidir⁴⁵⁸.

Bu ret sebebi de içerisinde kümülatif olarak aranacak şartlar barındırmaktadır⁴⁵⁹. İlk olarak arabulucunun tarafsızlığı ve bağımsızlığına dair haklı şüphe oluşturan durumlar olmalıdır. Bunlar, arabulucunun taraflardan birinden ücret alıyor olması, vekilliğini yapıyor olması⁴⁶⁰ gibi önemli durumlar olmalı, geçmişteki bir iş ilişkisi gibi zayıf bağlar olmamalıdır⁴⁶¹. Haklı şüphe ifadesiyle de sübjektif olarak bir şüphenin varlığı değil, objektif bir standardın oluşturulması amaçlanmıştır⁴⁶².

İkinci olarak, arabulucu tarafsızlığı ve bağımsızlığını etkileyen durumları taraflara bildirmemiş olmalıdır. Taraflar, söz konusu durumları zaten biliyorlarsa bu şart gerçekleşmiş olmaz⁴⁶³.

Üçüncü olarak, bu durum, taraflardan birinin sulh anlaşmasını imzalamasına dair olan iradesini önemli derecede etkilemiş olmalıdır. İradesi sakatlanan taraf, söz konusu durumu önceden bilseydi iradesini anlaşmayı imzalamamak yönünde kullanacak olmalıdır⁴⁶⁴.

Son olarak, arabulucunun bağımsızlığı veya tarafsızlığını etkileyen hususlarla sulh anlaşmasına varılması arasında illiyet bağı olmalıdır. İradesi sakatlanan taraf da bu bağı ispat etmelidir. Bu noktada varsayımlardan hareket edilmemeli, makul üçüncü kişinin böyle davranacağına dair objektif bir değerlendirme yapılabilmelidir⁴⁶⁵.

⁴⁵⁷ SCHNABEL, s. 53.

⁴⁵⁸ QUEK ANDERSON, Dorcas: “Supporting party autonomy in the enforcement of cross-border mediated settlement agreements: A brave new world or uncharted territory?”, Research Collection School Of Law, Privatizing dispute resolution: Trends and limits. 18, 2019, s. 378, Available at: https://ink.library.smu.edu.sg/sol_research/2909/ E.T.: 12.03.2022.

⁴⁵⁹ KAYA, s.975.

⁴⁶⁰ KAYA, s. 975.

⁴⁶¹ SCHNABEL, s. 53.

⁴⁶² SCHNABEL, s. 53.

⁴⁶³ SCHNABEL, s. 53; SILVESTRI, s. 196.

⁴⁶⁴ SCHNABEL, s. 53.

⁴⁶⁵ SCHNABEL, s. 54.

4.10. Anlaşmanın İcrasının Kamu Düzenine Aykırı Olması

Konvansiyonun 5(2) maddesinde yetkili makamın re'sen⁴⁶⁶ arayacağı iki ayrı ret sebebi, New York Konvansiyonunun 5(2) maddesi⁴⁶⁷ ile neredeyse aynı kelimelerle ifade edilmiştir⁴⁶⁸. Bunlardan ilki sulh anlaşmasının kamu düzenine aykırı olmasıdır. Bu hükme göre, Singapur Konvansiyonu kapsamında icrası için bir devletin yetkili makamına yapılan sulh anlaşmasının icrasına veya tanınmasına ilişkin başvuru, bu devletin kamu düzenine aykırı olduğu değerlendirildiği takdirde reddedilecektir.

Konvansiyonda kamu düzeninin bir tanımı yapılmamıştır. Kamu düzeni, içeriği zamana, yere ve yönetim anlayışına göre değişebilen oldukça bulanık bir kavramdır⁴⁶⁹. Bu kavrama başvurulmasının temel nedeni ülkeler arasında bir hukuk birliğinin mevcut olmamasıdır⁴⁷⁰.

Bir ret sebebi olarak kamu düzeni kavramının, istisnai olarak dikkate alınması ve dar yorumlanması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁷¹. Kamu düzeni bahanesiyle ret sebeplerinin kapsamı genişletilmemelidir⁴⁷², hukuk sistemlerinden kaynaklanan farklılıklar bu kapsamda değerlendirilmemelidir⁴⁷³, Konvansiyon hükümleriyle çelişen kararlar verilmemelidir⁴⁷⁴ ve Konvansiyona olan güven zedelenmemelidir⁴⁷⁵. Konvansiyonun hazırlık çalışmaları sırasında yapılan tartışmalarda, lisanslı arabulucular tarafından yürütülmeyen sürecin kamu düzenine aykırı olmadığı, mili çıkarlar ve ulusal güvenlik meselelerininse bu şartı sağlayabileceği ifade edilmiştir⁴⁷⁶.

⁴⁶⁶ SILVESTRI, s.9.

⁴⁶⁷ New York Sözleşmesi m.5/2: "Hakem kararının tanınması ve icrası istenen memleketin selâhiyetli makamı tarafından aşağıdaki hallerin mevcudiyeti müşahade edilecek olursa, tanıma ve icra talebi keza lik reddolunabilir.

a) Tanıma ve icra talebinin öne sürüldüğü memleketin kanununa göre ihtilâf mevzuunun hakemlik yolu ile halle elverişli bulunmaması; veya

b) Hakem kararının tanıma ve icrasının mezkûr memleketin âmme intizamı kaidelerine aykırı olması."

⁴⁶⁸ UN Doc. A/CN.9/929, p. 100.

⁴⁶⁹ ANDERSON/ BEAUMONT/ VERBIST, s. 55.

⁴⁷⁰ DAYINLARLI, Kemal; Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni ve Tahkime Etkileri, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara 1994, s. 12.

⁴⁷¹ ÖZEL, s. 1204.

⁴⁷² EKŞİ (Singapur Konvansiyonu), s.77.

⁴⁷³ ERKAN, s. 238.

⁴⁷⁴ ERDOĞAN, s. 201.

⁴⁷⁵ ENER, Mustafa Alper: "Singapur Konvansiyonu: Arabuluculuk Anlaşmalarının New York Konvansiyonu", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXIII, S. 4, 2019, s.240.

⁴⁷⁶ UN Doc. A/CN.9/929, p. 100; SCHNABEL, s. 54; ÖZEL, s. 1204.

Diğer yandan Konvansiyonun uygulama alanının uluslararası ticari uyuşmazlıklarla sınırlı olması nedeniyle çok daha istisnai bir anlam kazanacağı söylenebilir⁴⁷⁷. Bu kapsamda, sulh anlaşmasında yer alan kaçakçılık, rüşvet ve kumar borcu gibi ahlaka aykırı borçların kamu düzenine aykırı olmaları nedeniyle yapılan başvurular reddedilebilir⁴⁷⁸.

Arabuluculuk süreci esnasında yapılan görüşmelerin gizli olması, sulh anlaşmalarının uyuşmazlık ile ilgili sınırlı hükümler içermesi nedeniyle yargılama ve tahkime kıyasla kamu düzeninin çok daha sınırlı bir rol oynayacağı da öngörülebilir⁴⁷⁹.

Türk milletlerarası özel hukukunda kamu düzeni, MÖHUK m. 5, 54 ve 62’de, milletlerarası tahkim ile ilgili olarak da MTK m. 15’te yer almaktadır. Singapur Konvansiyonu ile birlikte bunlara milletlerarası ticari arabuluculuk da eklenmiştir. Bu kapsamda yetkili makam tarafından biri sulh anlaşmasına neden olan uyuşmazlık konusunun kamu düzenine aykırı olması, diğeri ise sulh anlaşmasının icrası neticesinde ortaya çıkacak sonuçların kamu düzenine aykırılığı şeklinde iki farklı değerlendirme yapılmalıdır⁴⁸⁰.

4.11. Uyuşmazlık Konusunun Arabuluculuğa Elverişli Olmaması

Konvansiyonun 5(2)(b) maddesi, sulh anlaşmasının taraflarını arabuluculuğa sevk eden uyuşmazlık konusunun, hukuki yollara başvuru olan ülkede, arabuluculuk yoluyla çözümünün mümkün olmaması durumunda, yetkili makam tarafından başvurunun re’sen reddedilebileceğini düzenlemektedir. Zira ülkeler, kendi hukuk sistemlerine uygun olarak, bazı uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözümünün mümkün olduğunu kabul edebildikleri gibi, bir takım uyuşmazlıkların ancak yargı veya tahkim yoluyla çözülebileceğini de kararlaştırabilirler. Ülkelerin iç hukukları arasında arabuluculuk yoluyla çözümü mümkün olan konularda bir uyum bulunmamaktadır⁴⁸¹.

Yetkili makam, uyuşmazlık konusunun arabuluculuğa elverişliliğini değerlendirirken sulh anlaşmasının imzalanmasından sonra, taraflardan birinin yetkili makama başvurmaya sebep olan değil, daha öncesinde arabulucuya başvurmasına neden

⁴⁷⁷ KAYA, s.977; KOO, s.93.

⁴⁷⁸ ÖZEL, s. 1204; ERKAN, s. 243

⁴⁷⁹ ÖZEL, s. 1204.

⁴⁸⁰ ERKAN, s. 243-244.

⁴⁸¹ ÖZTÜRK, Necla: “Arabuluculuğun Milletlerarası Özel Hukuk Boyutu: Genel Bakış”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Haziran 2015, C. 31, S. 2, s. 230.

olan temel uyuşmazlığı⁴⁸² dikkate almalıdır⁴⁸³. Bu hüküm de kamu düzenine aykırılık gibi dar yorumlanmalı, ilgili ülkenin kanunlarında açıkça yasaklanmamışsa uyuşmazlık konusu bu kapsamda değerlendirilmemelidir⁴⁸⁴.

Türkiye’de icra edilecek bir sulh anlaşması da Türk hukukuna göre değerlendirilecektir. Türk hukukunda arabuluculuğa elverişli olan konular, HUAK m. 1(2)’de düzenlenmiştir. Buna göre, “yabancılik unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıkları” bu kapsamda yer alırken “aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir.” Konvansiyon, aile, iş ve miras hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkları zaten kapsam dışında bırakmıştır. Bunların yanı sıra -ticari meselelere ilişkin olarak- rekabet hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar, iflas davaları, anonim şirket genel kurul kararlarının iptaline ilişkin uyuşmazlıklar arabuluculuk yoluyla çözümlenemez⁴⁸⁵.

Burada değinilmesi gereken önemli bir konu da -ülkelerin hassasiyetle üzerinde durduğu- taşınmazların aynına dair işlemlerdir. Bu husus, öncelikle uyuşmazlık konusunun taşınmazla ilgili olması ve sulh anlaşmasının bir taşınmazın aynına ilişkin bir husus içermesi açısından değerlendirilmelidir. Ardından da taşınmazlar üzerinde yapılacak borçlandırıcı ve tasarruf işlemlerinin arabuluculuğa elverişliliği ile bu konuda sulh anlaşmasının Türk hukukundaki sınırlayıcı hükümler kapsamında incelenmesi gerekir.

Konvansiyon, arabuluculuğa elverişlilik bakımından uyuşmazlık konusuna dikkat çekmektedir. Sulh anlaşmasının içeriğinde taşınmazların aynına ilişkin bir hüküm bulunması Singapur Konvansiyonunun kapsamında bir ret nedeni olarak düzenlenmemiştir. Bu bakımdan uyuşmazlık konusu arabuluculuğa elverişli ise bu maddeye dayanılarak ret kararı verilemez. Diğer taraftan, taşınmazların aynına ilişkin uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığına dair bir sınırlama HUAK’ta da yer almamaktadır. Bu konuda özel hukuk kapsamında yapılacak işlemlerin arabuluculuğa uygun olduğu belirtilmektedir. Ancak bu işlemlerin resmi şekilde yapılma zorunluluğu olduğundan sulh anlaşması ile tapuda tescil işlemi gerçekleştirilemeyecektir. Diğer bir

⁴⁸² ÖZEL, s. 1204

⁴⁸³ SCHNABEL, s. 54

⁴⁸⁴ SCHNABEL, s. 55

⁴⁸⁵ ÖZEL, s. 1205.

deyişle uyuşmazlık arabuluculuk yoluyla çözümlenebilirken cebri icrası mümkün olamayacaktır⁴⁸⁶.

Sulh anlaşmasının taraflarından biri yabancı gerçek veya tüzel kişiye ve Türkiye’de bir taşınmaz üzerinde aynı hak elde etmişse anlaşma öncelikle Türk hukukundaki yabancılar açısından oluşturulmuş bazı sınırlamalara göre değerlendirilecektir. Bu kapsamda sulh anlaşmasının Tapu Kanunu, Vakıflar Kanunu ve Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu hükümlerine uygun olması gerekmektedir⁴⁸⁷.

4.12. Paralel Başvurular veya Talepler

Konvansiyon m. 6 “*Paralel Başvurular veya İddialar*” başlığını taşımakta olup bu maddeye göre;

“Eğer 4. madde uyarınca yapılan talebi etkileyebilecek şekilde sulh anlaşmasına ilişkin bir iddia veya talep mahkemeye, hakem heyetine veya yetkili diğer bir makama yapılmışsa, başvurunun yapıldığı Âkit Devletin yetkili makamı, uygun görürse, karar vermeyi erteleyebilir ve talep üzerine diğer tarafın uygun bir teminat yatırmasına da karar verebilir.”

Konvansiyonun 6. maddesi, sulh anlaşması için yetkili makama yapılmış bir başvuruya paralel olarak yargılama veya tahkim gibi yollarla başka bir yetkili mercie yapılmış başvurunun bulunması durumunda Konvansiyon kapsamında bir karar verilmesinin ertelenebileceğini belirtmektedir. Başvuruyu yapanın talebi ve yetkili makamın uygun görmesi durumunda karşı tarafın uygun bir teminat yatırmasına da karar verilebilecektir.

Bu madde açık olarak, yetkili makamca uygun görülmesi durumunda bir karar verilmesinin ertelemesini ve anlaşmaya konu borcun teminat altına alınmasını amaçlamaktadır. Yetkili makamca ülkenin milletlerarası özel hukuku ve usul hukukuna uygun olarak karar verilecektir⁴⁸⁸.

⁴⁸⁶ ÖZEL, s. 1206.

⁴⁸⁷ ÖZEL, s. 1207.

⁴⁸⁸ CHONG, Shou Yu / ALEXANDER, Nadja Marie: “An Implied Ground for Refusal to Enforce IMSAs under the Singapore Convention on Mediation: The Effect of Article 6” Kluwer Mediation Blog 2019, p.7,

Söz konusu madde, New York Sözleşmesinin 6. maddesine⁴⁸⁹ benzer şekilde kaleme alınmıştır. New York Sözleşmesinin 6. maddesi, V(1)(e) maddesinin⁴⁹⁰ uygulanmasını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Buna göre, hakem kararı henüz taraflar için bağlayıcı olmamış veya yetkili makam tarafından iptal edilmiş veya icrası geri bırakılmışsa yabancı hakem kararının icrası ileriye bırakılabilecek ve icrasını isteyen tarafın talebi halinde karşı tarafın uygun bir teminat yatırmasına karar verilebilecektir. Tahkim yerinde yapılan iptal başvurusu başarılı olursa da erteleme kararı veren makam başvuruyu reddedecektir.

Singapur Konvansiyonu açısından baktığımızda, bir uluslararası ticari uyuşmazlık neticesinde akdedilen sulh anlaşmasının en az iki tarafı olacaktır. Sulh anlaşması da birden fazla ülkede icra edilecek hükümler içerebilir. Taraflar sulh anlaşmasının icrası için Konvansiyon kapsamında ülkenin yetkili makamına başvurabilecekleri gibi icrasını olumsuz etkileyebilecek (iptali veya geçersizliğinin tespiti gibi) nedenlerle mahkemeye veya tahkime de başvurabilirler. Diğer bir deyişle aynı anda birden fazla ülkede farklı yollarla sulh anlaşması ile ilgili başvurular yapılabilir.

New York Sözleşmesinden farklı olarak, Singapur Konvansiyonu, diğer başvurunun başarılı olması durumunda yetkili makamca ne karar verileceğini düzenlememiştir. Konvansiyon kapsamında yetkili bir makama başvurulması durumunda, diğer taraf söz konusu sulh anlaşması ile ilgili olarak mahkemeye, tahkime veya diğer yetkili bir makama aynı ülkede veya başka bir ülkede alınmış bir karar varsa bunu sunacaktır. Yetkili makam, farklı durumlarla karşılaşabilir. Başka ülkede alınmış kamu düzeni ve arabuluculuğa elverişlilik ile ilgili kararlarla bağlı değilken bu konularda kendi ülkesinde alınmış kararları dikkate alacaktır. Konvansiyonun diğer maddeleri (uygulama alanı, ret sebepleri, sulh anlaşmasının sahip olması gereken nitelikler gibi) ile ilgili kendi ülkesinde alınmış kararlar kesin hüküm etkisine sahip olduğundan yetkili makamı bağlayacaktır. Başka bir ülkede bu konularda alınmış kararlar ise tanıma şartlarını yerine

Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3748454> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3748454>
E.T.:07.05.2022.

⁴⁸⁹ New York Sözleşmesi m. VI: “V maddenin I (e) bendinde derpiş edilen selâhiyetli makamdan hakem kararının iptali veya icrasının taliki talep edilmiş olması halinde, huzurunda hakem kararı dermeyan edilen otorite, muvafık görürse, bunun icrası hükmünün verilmesini ileriye bırakabilir ve kezalik, kararın icrasını isteyen tarafın talebi üzerine, karşı tarafı münasip teminat itası ile mükellef kılabilir.”

⁴⁹⁰ New York Sözleşmesi V/1/e maddesi: “Hakem kararı taraflar için henüz vacibürriaye olmamış olur veya, bunun, verildiği memleket kanunu yahut tâbi olduğu kanun bakımından selâhiyetli bir makam tarafından iptal veya hükmünün icrası geri bırakılmış bulunursa”

getirdiği takdirde kesin delil etkisine sahip olacaktır⁴⁹¹. Bu nedenle Konvansiyonun 5. maddesine ek olarak 6. maddenin de zımni bir ret sebebi olduğu ileri sürülmektedir⁴⁹².

Türk hukukunda, “bir davadaki asıl sorun hakkında karar verilebilmesi için çözülmesi gereken sorunlara ön sorun”, “hüküm verilebilmesi, görülmekte olan başka bir davanın sonuçlanmasına bağlı ise bekletici sorun” denir⁴⁹³. Bekletici sorun, zorunlu ve ihtiyari olmak üzere ikiye ayrılır. Anayasa ve uyuşmazlık mahkemelerinin kararlarının beklenmesi ile icra mahkemesinin bekletici sorun yapması zorunlu bekletici sorun iken görülmekte olan bir dava ile yeni açılacak bir davanın bekletici sorun yapılması ihtiyari bekletici sorunları oluşturur⁴⁹⁴. Konvansiyonda yetkili makamın, yapılan talebi etkileyebilecek şekilde sulh anlaşmasına ilişkin bir iddia veya talep mahkemeye, hakem heyetine veya yetkili diğer bir makama yapılmışsa karar vermeyi erteleyebileceği belirtilmiştir. Metinde yer alan “yapılan talebi etkileyebilecek şekilde” ifadesi iki başvuru arasında bağlantı olduğu, “uygun görürse karar vermeyi erteleyebileceği” ifadesinden de erteleme kararının, yetkili makamın takdir yetkisinde olduğu ve diğer başvurunun ihtiyari bekletici sorun oluşturduğu söylenebilir.

⁴⁹¹ ERKAN, s.263.

⁴⁹² CHONG / ALEXANDER, p.10.

⁴⁹³ KURU, s.365.

⁴⁹⁴ ARSLAN/ YILMAZ / TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 496-500.

5. KONVANSİYONDA DÜZENLENEN DİĞER HUSUSLAR

5.1. Konvansiyona Çekince Konulması

Konvansiyon m. 8 “Çekinceler” başlığını taşımakta ve taraf devletlerin koyabilecekleri çekincelerin kapsamını, yürürlük şartlarını, tevdi edilmesini ve geri alınmasını düzenlemekte olup bu maddeye göre;

“(1) Konvansiyona taraf olan bir devlet:

(a) Konvansiyonu, kendisinin veya çekincede belirttiği devlet kurumlarının veya bir devlet kurumu adına hareket eden kişilerin taraf olduğu sulh anlaşmalarına uygulanmayacağını beyan edebilir;

(b) Konvansiyonu, yalnızca sulh anlaşmasının taraflarının Konvansiyonun uygulanmasını kararlaştırdıkları hallerde uygulayacağını beyan edebilir.

(2) Bu maddede açıkça belirtilenler hariç başka çekincelere izin verilmez.

(3) Bir Âkit Devlet tarafından çekince her zaman konulabilir. İmza sırasında konulan çekince, onay, kabul, tasdik aşamasında teyide tabidir. Çekinceler, çekince koyan devlette Konvansiyon’un yürürlüğe girmesiyle aynı anda işlerlik kazanır. Konvansiyon’un kabulü, onayı veya tasdiki anında veya Konvansiyona katılım veya 13. madde uyarınca beyanların yapıldığı esnada konulan çekinceler söz konusu devlette Konvansiyon’un yürürlüğe girmesiyle aynı anda geçerli olur. Konvansiyon’un yürürlüğe girmesinden sonra bir Âkit Devlet tarafından konulan çekinceler, çekincenin depozitere teslim edilmesinden altı ay sonra yürürlüğe girer.

(4) Çekinceler ve tasdikleri depozitere tevdi edilmelidir.

(5) Konvansiyona çekince koyan her Âkit Devlet koyduğu çekinceleri her zaman geri alabilir. Geri almanın depozitere tevdi edilmesi gerekir ve tevdiinden altı ay sonra sonuç doğurmaya başlar.”

Bu maddede ilk olarak çekince konulabilecek konular gösterilmiştir. Bu kapsamda Konvansiyonun bütünlüğünü sağlamak amacıyla⁴⁹⁵ Konvansiyona taraf olan/olmuş devletler sadece iki konuda çekince beyanında bulunabilirler. Her iki çekince de bazı tartışmalı konularda Çalışma Grubu içinde oluşan uzlaşmayı yansıtmaktadır⁴⁹⁶. Ancak Konvansiyona çekince beyanı ile katılacak devlet sayısı arttıkça, Konvansiyonun -amacına aykırı olarak- uygulama alanı da o derece daralacaktır⁴⁹⁷.

New York Sözleşmesinden farklı olarak Singapur Konvansiyonunda -arabuluculuk yerinin olmamasının da bir sonucu olarak⁴⁹⁸- “karşılıklılık” çekince beyanına izin verilmemiştir⁴⁹⁹. New York Sözleşmesinde yer alan ve birçok ülke tarafından kullanılan karşılıklılık çekince beyanının Singapur Konvansiyonunda olmaması, arabuluculuğun geliştirilmesini amaçlayan iyi niyete dayanmaktadır⁵⁰⁰.

5.1.1. Bir Tarafı Devlet veya Kamu Kurumu Olan Sulh Anlaşmaları

Her ne kadar Singapur Konvansiyonunun ticari uyuşmazlıklara uygulanacağı özellikle vurgulansa da oluşturduğu mekanizmanın büyük altyapı, enerji ve inşaat gibi yatırım uyuşmazlıklarını da kapsamına aldığı söylenebilir⁵⁰¹. Bu noktada taraf devletlere, Konvansiyonun; kendisinin, kamu kurumlarının ve kamu kurumları adına hareket eden kişilerin taraf olduğu sulh anlaşmalarına uygulanmayacağını beyan etme imkânı tanınmıştır⁵⁰².

Bazı ülkelerde kamu kurumlarına sulh anlaşması yapma izni verilmediğinden ve ulusal güvenlik ve dış politika gibi hassas konular⁵⁰³ dolayısıyla bu çekince ile daha çok ülkenin Konvansiyona katılması amaçlanmıştır⁵⁰⁴. Ancak kamu iktisadi teşebbüsleri çekince ile Konvansiyonun kapsamı dışında bırakılamayacaktır⁵⁰⁵.

⁴⁹⁵ CHUA, s.202.

⁴⁹⁶ CHUA, s.202.

⁴⁹⁷ ANDERSON/ BEAUMONT/ VERBIST, s. 57.

⁴⁹⁸ ERKAN, 101.

⁴⁹⁹ UN Doc. A/CN.9/934, p. 81.

⁵⁰⁰ TAKAHASHI, s. 64.

⁵⁰¹ FAN, Kun; “Mediation of Investor-State Disputes: A Treaty Survey (March 6, 2020)” Journal of Dispute Resolution, 2020, volume 2, 328, <https://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1866&context=jdr> E.T.: 23.01.2022.

⁵⁰² Konvansiyon metninin 8/1/a maddesinin çevirisinde yer alan cümlede ifade bozukluğu bulunmaktadır. İlk kelimenin “Konvansiyonun” veya sonda yer alan fiilin “uygulamayacağını” olması gerekirdi.

⁵⁰³ CHAHİNE/LOMBARDİ/LUTRAN/PEULVÉ, s. 791.

⁵⁰⁴ SCHNABEL, s. 55.

⁵⁰⁵ SCHNABEL, s. 56.

Bu çekince beyanı, belirli kişi veya kurumlarla sınırlı olarak da verilebilir. Taraf devletler, hükümet adına sulh anlaşması yapma yetkisi verilen bazı kişi ve kurumlar olduğunda, bunlar dışında kalanların yapacakları sulh anlaşmalarının sonuçlarından kaçınmak maksadıyla çekince koyabilirler. Bunun yanı sıra kamu kurumlarının yaptığı belirli türdeki sulh anlaşmalarının etkilerini sınırlamak ve kendi amaçlarına uygun olarak çekincenin kısmen uygulanmasını isteyebilirler. Çekince beyanında bu husus mutlaka belirtilmelidir⁵⁰⁶. Bunun sonucu olarak çekince koyacak ülkeler, Konvansiyonun kapsama alanının sınırlanması ile devlet veya kamu kurumlarının çıkarları arasında uygun bir denge kurmalıdırlar⁵⁰⁷.

Bu çekince, içeriğinde sınırlı da olsa mütekabiliyet barındırmaktadır. İlgili devlet, çekinceye yer alan devlet adına hareket eden kişi veya kurumlarla yapılan sulh anlaşmalarına Konvansiyon kapsamında hukuki yollara başvuru imkânı tanımadığı gibi, aynı kişi ve kurumlar diğer taraf ülkelerde de bu imkânı kullanamayacaklardır⁵⁰⁸.

5.1.2. Dâhil Etme (*Opt-in*) Beyanı

Konvansiyona taraf olan ülkelerde, sulh anlaşmalarına Konvansiyon hükümlerinin doğrudan uygulanacağı varsayılır⁵⁰⁹. Ancak taraf ülkeler, sulh anlaşmasının taraflarının kararlaştırmaları halinde, Konvansiyonu sadece bu hükmü içeren sözleşmelere uygulayabilirler. Bunu sağlamak için de Konvansiyonun 8(1)(b) maddesinde yer alan çekince beyanında bulunmaları yeterli olacaktır. Bu ikinci tür çekinceye taraf devletler, Konvansiyonun sadece sulh anlaşmasının taraflarının anlaşmalarında Konvansiyonun uygulanmasını kararlaştırdıkları hallerde uygulayacaklarını belirtebilirler.

Bu çekince beyanında bulunulmasının, şirketlerin ve dolayısıyla ülkelerin çıkarına uygun olacağı düşünülebilir. Zira ülkeler, kendi şirketlerine farkında olmadan Konvansiyon hükümlerinin uygulanmasını istemeyebilirler. Ancak devletlerin bu beyanda bulunarak katılmaya başlaması ve bunun bir “domino etkisi” yaratması da istenmeyen bir husustur⁵¹⁰.

⁵⁰⁶ CHONG/STEFFEK, s. 460.

⁵⁰⁷ CHAHİNE/LOMBARDİ/LUTRAN/PEULVÉ, s. 791.

⁵⁰⁸ SCHNABEL, s. 55-56.

⁵⁰⁹ CHUA, s.202.

⁵¹⁰ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.205, p.31.

Dâhil etme mekanizmasının doğrudan uygulanmasının, arabuluculuk sürecinin gönüllülük özelliğini vurgulaması, icra sürecine yönelik tarafların farkındalığını artırması gibi faydalarının yanı sıra Konvansiyonun kapsamını daraltması ve karmaşıklştırması ile pratik olmaması gibi olumsuz yanları da bulunmaktadır⁵¹¹. Ayrıca birden fazla ülkede icra edilecek bir sulh anlaşması için bir ülkede hukuki yollara başvurulması mümkünken diğerinde olmayabilecek ve taraflar arasında dengesizlik yaratabilecektir⁵¹².

Konvansiyona taraf olan ülkelerde yapılan sulh anlaşmalarına Konvansiyonun uygulanmaması iki yolla mümkün olabilir. İlk olarak taraflar sulh anlaşmasında Konvansiyonun uygulanmayacağını (*opt-out*) kararlaştırabilirler ve yetkili makama yapılan başvurular da Konvansiyonun 5(1)(d) maddesi kapsamında talebin sulh anlaşmasının hükümlerine aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilir⁵¹³. İkinci olarak da ilgili ülkenin bu konuda çekince beyanında bulunması yeterli olacak ve taraflar isterlerse (*opt-in*) aralarındaki sulh anlaşmasına Konvansiyon hükümleri uygulanacaktır⁵¹⁴.

Bu çekince beyanının mütekabiliyet etkisi de yoktur. Sulh anlaşmaları bir yere bağlı olarak yapılmadığından ve tarafların mutad meskeninin sadece anlaşmanın milletlerarası niteliğinin belirlenmesi açısından bir önemi olduğundan başvurunun yapıldığı yetkili makam tarafından böyle bir değerlendirme yapma ihtiyacı ortaya çıkmayacaktır⁵¹⁵.

Sonuç olarak; âkit devlet tarafından depozitere yapılacak çekince beyanı kapsamında dört farklı durum ortaya çıkabilir:

(i) Taraflar, sulh anlaşmasında Konvansiyonun uygulanacağını belirttikleri takdirde, hukuki yola başvuru alan âkit ülkenin çekince beyanı fark etmeksizin Konvansiyon hükümleri uygulanır.

(ii) Taraflar, sulh anlaşmasında Konvansiyonun uygulanmayacağını belirttikleri takdirde, hukuki yola başvuru alan âkit ülkenin çekince beyanı fark etmeksizin Konvansiyon hükümleri uygulanmaz.

⁵¹¹ UN Doc. A/CN.9/867, p. 181; UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.200, p. 9-11.

⁵¹² UN Doc. A/CN.9/901, p. 40.

⁵¹³ UN Doc. A/CN.9/934, p. 78; SCHNABEL, s. 56.

⁵¹⁴ SCHNABEL, s. 56.

⁵¹⁵ SCHNABEL, s. 58.

(iii) Taraflar, bu konuda sulh anlaşmasında bir beyanda bulunmamışlarsa ve âkit devletin de çekince beyanı yoksa Konvansiyon hükümleri uygulanır.

(iv) Taraflar bu konuda sulh anlaşmasında bir beyanda bulunmamışlarsa ve âkit devletin de çekince beyanı varsa Konvansiyon hükümleri uygulanmaz.

5.1.3. Çekincenin Yürürlüğe Girmesi

Konvansiyonda çekince konulması ve yürürlük zamanı da düzenlenmiştir. Buna göre; devletler Konvansiyona katılırken çekince beyanında bulunurlarsa ilgili ülkede Konvansiyon yürürlüğe girerken çekince beyanı da onunla beraber işlerlik kazanacaktır. Âkit devletlerden biri çekince beyanında bulunursa çekincenin depozitere tevdiinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir. Konulan çekinceler sonradan geri alınabilecek ve bu da altı ay sonra sonuç doğurmaya başlayacaktır.

5.1.4. Konvansiyona Konulan Çekince Beyanları

Suudi Arabistan ve Belarus koydukları çekinceyle Konvansiyonun, hükümet, kamu kurumları ve kamu kurumları adına hareket eden kişilerin taraf olduğu sulh anlaşmalarına uygulanmayacağını kayıt altına almışlardır. İran, henüz imza aşamasında geniş bir açıklamayla her iki çekinceyi de beyanında belirtmiştir. Bunlara ek olarak onayla ilgili çekince koyma, Konvansiyonun ilgili hükümleriyle uyumlu olarak diğer devletlerle işbirliği yapmak amacıyla kanun koyma ve düzenlemeler yapma hakkını da saklı tutmuştur. Gürcistan ise her iki çekince beyanıyla birlikte onay belgesini depozitere sunmuştur ⁵¹⁶.

Devletler, katılırken imza aşamasında çekince beyanında bulunabilecekleri gibi onay, kabul, tasdik veya katılım belgesini depozitere tevdi ederken de çekincelerini beyan edebilirler⁵¹⁷. Nitekim İran, henüz taraf olmadığı halde imza aşamasında beyanda bulunmuşken Suudi Arabistan, onay belgesini tevdi ederken çekince koymuştur. Belarus

⁵¹⁶ https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements/status E.T.: 23.03.2022.

⁵¹⁷ ENER, s. 241.

ise önce imza aşamasında çekince koymuş, onay belgesini tevdi ederken de bunu teyit etmiştir⁵¹⁸.

Özsunay, ülkemizin Konvansiyona -madde metninde yer alan- (i) kendisinin veya çekincede belirttiği devlet kurumlarının taraf olduğu sulh anlaşmaları ile (ii) yalnızca sulh anlaşmasının taraflarının Konvansiyonun uygulanmasını kararlaştırdıkları hallerde uygulayacağına dair çekincelerle katılmasının uygun olacağını değerlendirmektedir⁵¹⁹. Ancak katılım belgesini 11.10.2021 günü tevdi eden Türkiye hiçbir çekince beyanında bulunmamıştır⁵²⁰.

5.2. Konvansiyonun Diğer Uluslararası Anlaşmalar ve Yasal Düzenlemelerle İlişkisi (“*more-favorable-right*” Hükümü)

Singapur Konvansiyonu kapsamında yer alan diğer bir konu da devletlerin iç hukuk düzenlemeleri ve diğer milletlerarası anlaşmalarla Konvansiyon hükümlerinin ilişkisidir. Konvansiyon m. 7 “*Diğer yasal Düzenlemeler veya Antlaşmalar*” başlığını taşımakta olup söz konusu maddeye göre; “*Bu Konvansiyon, ilgili taraflardan hiçbirini, sulh anlaşmasının ülkesinde sonuç doğurmasının talep edildiği Âkit Devletin hukukunun veya bu devletin taraf olduğu diğer milletlerarası anlaşmaların izin verdiği şekilde ve ölçüde sulh anlaşması uyarınca sahip olduğu hakları kullanmasından yoksun bırakmaz.*”

Buna göre, sulh anlaşmasının taraflarına, hukuki yola başvuru olan ülkenin iç hukuku ve/veya milletlerarası anlaşmalarca tanıdığı haklar varsa Konvansiyon bu hakların kullanılmasına engel olmaz.

New York Sözleşmesinin m. 7(1)’de yer alan “İşbu sözleşme hükümleri âkit devletler arasında mün’akit hakem kararlarının tanınması veya icrasına dair, iki yahut çok taraflı anlaşmaların muteberliğine hâlel getirmez ve alâkadar taraflardan hiçbirini bir hakem hükmünden, bunun dermeyan edildiği memleketin mevzuat ve muahedeleri ahkâmı dairesinde faydalanabilmek imkânını haiz olma hakkından mahrum etmez.” hükmü, doktrinde “daha lehe olan hakkın uygulanması” olarak adlandırılmıştır. Buna göre, hakkın

⁵¹⁸ https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=en E.T.: 09.04.2022.

⁵¹⁹ ÖZSUNAY, Ergun: Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Sulh Anlaşmalarının İcrası Hakkında Singapur Sözleşmesi ve UNCITRAL Model Kanunu, Aristo Yayınevi, Kasım 2020, s. 37.

⁵²⁰ https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements/status ve https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=en E.T. 23.04.2022.

icrası için iç hukuk hükümleri daha lehe bir imkân sunuyorsa iç hukuk, New York Sözleşmesinin yerini alabilecektir⁵²¹.

Her iki düzenlemede de yer alan bu hükmün ilk amacı, âkit devletin yapmış olduğu diğer uluslararası anlaşmaları etkilememektir (*compatibility provision* - uyum hükmü). İkinci amacı ise tanıma ve tenfiz / hukuki yola başvuru konusunda Singapur Konvansiyonu veya New York Sözleşmesi dışında âkit devletin iç hukukunun izin verdiği diğer yolları da kullanabilmesine imkân sunmasıdır (*more-favorable-right provision* - daha lehe olan hüküm)⁵²².

New York Sözleşmesinde hakem kararlarının tanıma ve tenfizinin kolaylaştırılması amaçlanmış ve iç hukuk daha uygun bir yöntem öngörmüş ise bu da Sözleşmenin amacına uygundur⁵²³. Benzer bir hükme Singapur Konvansiyonunda da yer verilerek benzer bir etkinin sağlanmasına çalışılmıştır.

5.3. Konvansiyonun Zaman Bakımından Uygulanması

Konvansiyon m. 9 “*Sulh Anlaşmalarına Etki*” başlığını taşımakta olup bu madde uyarınca; “*Her Âkit Devlet, Konvansiyonu ve Konvansiyona koyduğu veya geri aldığı çekinceleri, Konvansiyon’un, çekincelerin veya çekincelerin geri alınımının yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılan sulh anlaşmalarına uygulayacaktır.*”

Konvansiyonun ‘sulh anlaşmalarına etki’ başlığını taşıyan 9. maddesi, zaman itibarıyla hangi sulh anlaşmalarının Konvansiyon kapsamında değerlendirileceğini düzenlemektedir. Bu madde, Konvansiyonun çekinceleri düzenleyen 8. maddesi ve yürürlüğe girmeyi düzenleyen 14. maddesi ile de bağlantılıdır.

Buna göre, bir sulh anlaşmasının Konvansiyon kapsamında değerlendirilebilmesi için hukuki yollara başvurulduğu ülkede Konvansiyonun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılmış olması gerekir. Aynı şekilde Konvansiyona konulan çekincelerde de çekincenin yürürlüğe girdiği ve kalktığı tarih dikkate alınacaktır.

⁵²¹ BUTLIEN, s.195.

⁵²² van den BERG, Albert Jan: “The New York Convention of 1958: An Overview”, s. 20. https://cdn.arbitration-icca.org/s3fs-public/document/media_document/media012125884227980new_york_convention_of_1958_overview.pdf E.T. 08.05.2022

⁵²³ van den BERG , s. 21.

5.4. Devletlerin Konvansiyona Taraf Olmaları

Konvansiyonun 11. maddesi ‘imza, onay, tasdik, katılım’ başlığını taşımakta ve devletlerin Konvansiyona taraf olmalarını düzenlemektedir. Bu maddeye göre; “(1) *Bu Konvansiyon 7 Ağustos 2019 tarihinde Singapur’da ve ardından Birleşmiş Milletlerin New York’taki Genel Merkezi’nde bütün devletlerin imzasına açılacaktır.*

(2) Bu Konvansiyon, imzacı devletlerin onayına, kabulüne veya tasdikine tabidir.

(3) Bu Konvansiyon, imzaya açıldığı tarihte Konvansiyonu imzalamamış olan bütün devletlerin katılımına açıktır.

(4) Onay, kabul, tasdik veya katılım belgeleri depozitere tevdi edilecektir.”

İlk olarak Konvansiyona taraf olmak isteyen devletler, imza işlemini gerçekleştirmelidir. Bu sayede ‘imzacı devlet’ haline geleceklerdir. Konvansiyon, 7 Ağustos 2019’da Singapur’da yapılan toplantıda imzaya açılmış ve 46 ülke tarafından imzalanmıştır. Bu tarihten itibaren de New York’taki BM Genel Merkezinde taraf olmak isteyen devletlerin imzasına açıktır.

İkinci aşamada imzacı devletler, Konvansiyonu onay, tasdik veya kabul etmelidir. Çünkü imza atmakla Konvansiyon bağlayıcı hale gelmez, ilgili devletin iç hukukuna göre onaylanması, tasdik edilmesi veya kabul edilmesi gerekir⁵²⁴. Singapur Konvansiyonunda yer alan onay, kabul veya tasdik işlemleri de bu kapsamda devletlerin iç hukukuna tabidir.

Kendi iç hukukuna uygun olarak süreci tamamlayan ülkeler katılım belgelerini depoziter olarak belirlenen BM Genel Sekreterine tevdi ederek Konvansiyona taraf olurlar.

Türkiye, Singapur Konvansiyonunun ilk imzacılarından biri olmuştur. Anayasanın 90. maddesi ve 9 sayılı “Milletlerarası Anlaşmaların Onaylanmasına İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”⁵²⁵ gereğince Konvansiyon, önce TBMM’ye sunulmuş⁵²⁶

⁵²⁴ SUR, Melda: Uluslararası Hukukun Esasları, 9. Baskı, Beta, İstanbul 2015, s. 34.

⁵²⁵ RG, Tarih: 15.07.2018 – 30479.

⁵²⁶ Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2981) ve Dışişleri Komisyonu Raporu, TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, Yasama Dönemi: 27, Yasama Yılı:4, Sıra Sayısı:234.

ve uygun bulma kanunu⁵²⁷ çıkarılarak 11 Mart 2021 tarihli Resmi Gazete’de, sonra da Cumhurbaşkanı kararı⁵²⁸ ile onaylanarak kararın ekinde Konvansiyon metninin Türkçe çevirisi ile birlikte 22 Nisan 2021 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. 11.10.2021 tarihinde ise katılım belgesi tevdi edilerek Konvansiyonun 11.04.2022’de Türkiye’de de yürürlüğe girmesine ilişkin son adım⁵²⁹ atılmıştır⁵³⁰.

5.5. Konvansiyonun Yürürlüğe Girmesi

Konvansiyon m. 14 “Yürürlüğe Giriş” başlığını taşımaktadır: Söz konusu maddeye göre; “(1) Bu Konvansiyon, üçüncü onay, kabul, tasdik veya katılım belgesinin tevdi edilmesinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

(2) Üçüncü onay, kabul, tasdik veya katılım belgesinin tevdiinden sonra bir devlet Konvansiyonu onaylar, kabul eder, tasdik eder veya katılırsa işbu Konvansiyon katılan devlet açısından onay, kabul, tasdik veya katılım belgesinin tevdi edilmesinden 6 ay sonra yürürlüğe girer. Konvansiyon, 13. madde uyarınca işbu Konvansiyon’un teşmil edildiği

⁵²⁷ 25.2.2021 Tarih ve 7282 sayılı “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun”, RG, Tarih: 11.03.2021 – 31420.

⁵²⁸ RG, Tarih: 22 Nisan 2021 – 31462.

⁵²⁹ https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements/status E.T. 09.05.2022.

⁵³⁰ İngiltere, henüz Konvansiyonu imzalamamış ancak katılımcı bir anlayışla örnek olabilecek bir çalışma başlatmıştır. Konvansiyona katılma konusunda bir karar vermek amacıyla Adalet Bakanlığı tarafından Şubat 2022’de bir istişare belgesi yayınlamak 2 Şubat -1 Nisan tarihleri arasında tüm paydaşların görüşüne açmıştır. Belgede Konvansiyon ile ilgili bir takım açıklamaların yanı sıra konuyu analiz edecek, paydaş fikirlerini alacak şekilde 23 soru yer almaktadır. Sonuçların aynı yılın yaz aylarında yayınlanması planlanmaktadır.

Belgede yer alan sorulardan bazıları şöyledir: 1. Konvansiyona katılmak için doğru bir zaman mı? 2. Konvansiyona taraf olunmasının İngiltere’de arabuluculuğu ve arabulucuları nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz? 3. Konvansiyona taraf olunmasının diğer uyuşmazlık çözüm yöntemlerini nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz? 4. Konvansiyona taraf olunmasının olumsuz etkileri neler olabilir? 5. Sulh anlaşmasının arabuluculuk yoluyla yapıldığına ilişkin diğer kanıtlar neler olabilir? 6. Konvansiyonun 5/1/e maddesi kapsamında uygulanabilecek standartlar neler olabilir? 7. Sulh anlaşmalarında icra edilmek üzere genellikle ne tür hükümler yer almaktadır? Yetkili makamın bunları yerine getirmek için özel bir yetkiye ihtiyacı var mıdır? 8. İngiltere Konvansiyona katılmazsa yine de sulh anlaşmaları diğer ülkelerde icra edilebilir mi? 9. Hükümet çekince koyup koymamayı değerlendirecektir. Konvansiyonda yer alan çekincelerle ilgili görüşünüz nedir? 10. Konvansiyona katılan devletler arasındaki arabuluculuk süreci ve standartlarına ilişkin farklılıklar ve düzenleme eksiklikleri Konvansiyonun İngiltere’de uygulanması açısından bir tehdit oluşturur mu? 11. Yetkili makam neresi olmalı? 12. Konvansiyonun etkili bir şekilde uygulanması için usul hukukuna ilişkin değişiklikler yapılmalı mı? 13. Hükümet, ülkede arabuluculuk yasaları ve uygulaması yerleşmiş olduğundan Konvansiyonu uygulamak için Model Kanun hükümlerini kullanmayı düşünmemektedir. Bunun aksine bir düşünceniz var mı?

“Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (New York, 2018) (the “Singapore Convention on Mediation”)”, Ministry of Justice, February 2022.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1051713/singapore-convention-on-mediation.pdf E.T.: 28.02.2022.

bölgesel birimlerde bu maddede belirtilen beyanın bildiriminden altı ay sonra yürürlüğe girer.”

Singapur Konvansiyonunun ‘yürürlüğe giriş’ başlıklı 14. maddesinde, ilk olarak Konvansiyonun uluslararası alanda yürürlüğe girişi⁵³¹ düzenlenmiştir. Buna göre Konvansiyon, depoziter olarak belirlenen BM Genel Sekreterine tevdi edilecek üçüncü onay, kabul, tasdik veya katılım belgesinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir. (m. 14(1)) Söz konusu tarih, aynı zamanda, bu üç devlet için kendi iç hukuklarında da yürürlüğe giriş tarihleri olacaktır.

Daha sonra katılacak ülkeler için Konvansiyonun kendi iç hukuklarında yürürlüğe girmesi, her biri için onay, kabul, tasdik veya katılım belgesini depozitere tevdi ettiği tarihin altı ay sonrası olacaktır. Federal hukuk sistemlerinde de aynı durum geçerli olacak ve Konvansiyon, teşmil edilen her bölge için teşmil bildiriminden altı ay sonra yürürlüğe girecektir. (m. 14(2))

Bu konuda çekince beyanı ile bağlantılı bir hususa da değinmek gerekir. Konvansiyona katılan ülkeler, mütekabiliyet esasına dayanan farklı bir çekince koyamazlar. Diğer bir deyişle, taraf devletler, sulh anlaşmasının yapıldığı veya taraflarının yerleşik olduğu ülkelerin de Konvansiyonun tarafı olması şartını ileri süremezler⁵³².

Çalışma Grubunda daha çok sayıda (mesela on) ülkenin katılmasıyla Konvansiyonun yürürlüğe girmesi teklif edilmiştir. Bunun nedeni olarak da Konvansiyonun acil olarak yürürlüğe girmesine ihtiyaç duyulmadığı, Konvansiyonda öngörülen hukuki rejime daha çok güven duyulacağı ve daha geniş bir tabanda yürürlüğe girmesi için Konvansiyonu desteklemek adına devletleri cesaretlendireceği gösterilmiştir. Ancak milletlerarası özel hukuk sözleşmelerinde genel uygulamayı yansıttığı ve bunu arttırmak için geçerli bir gerekçe olmadığı, daha erken yürürlüğe girerek katılmak isteyen diğer ülkelere örnek uygulamalar sağlayacağı ve arabuluculuktan istifade edenlere sulh anlaşmalarının uluslararası hukuk çerçevesinde icra edilebileceği hususunda olumlu bir mesaj göndereceği gerekçeleriyle üç devletin katılımı yeterli görülmüştür⁵³³.

⁵³¹ Milletlerarası anlaşmaların uluslararası alanda yürürlüğe girmesi ile iç hukukta yürürlüğe girmesi birbirinden farklı durumlara tekabül eder: SUR, s. 45-46.

⁵³² KAYA, s.978.

⁵³³ UN Doc. A/CN.9/934, p. 105-106.

Üç devletin kabulü ile Konvansiyonun yürürlük kazanması, uluslararası ticari sözleşmelerin mümkün olduğunca çabuk yürürlüğe girmesini destekleyen modern yaklaşımı temsil etmektedir. Onay, kabul, tasdik veya katılım belgesinin depozitere sunulmasından sonra devletlere tanınan altı aylık süreyle de ilgili ülkede yakında yürürlüğe girecek olan Konvansiyondan etkilenecek kuruluşlar ile özel ve tüzel kişilere bu kapsamda gerekli hazırlığı yapmalarını sağlamak amaçlanmaktadır⁵³⁴.

Onay belgeleri, 25.02.2020 tarihinde Singapur ve Fiji, 12.03.2020 tarihinde ise Katar tarafından depozitere sunulmuş bulunmaktadır. Bu durumda, üçüncü devlet olan Katar'ın onay belgesini sunuş tarihinden altı ay sonrası olan 12.09.2020 günü, sözleşme sadece bu üç devlet için yürürlüğe girmiştir. Suudi Arabistan (05.05.2020), Ekvator (09.09.2020), Honduras (02.09.2021), Gürcistan (29.12.2021) ve Kazakistan (23.05.2022) 'onay' belgesini, Belarus (15.07.2020) da 'tasdik' belgesini depozitere sunmuşlar ve bu tarihleri takip eden altıncı ayın bitiminde Konvansiyonun iç hukuklarının bir parçası olmasını kabul etmişlerdir⁵³⁵.

Türkiye için de Cumhurbaşkanı kararı ile onaylanmış bulunan Konvansiyon, onay belgesinin depoziter BM Genel Sekreterine 11.10.2021 tarihinde sunulmasını takip eden altıncı ayın bitimi olan 11.04.2022'de yürürlüğe girmiş bulunmaktadır⁵³⁶. Bu tarihten sonra yapılacak milletlerarası ticari sulh anlaşmaları Konvansiyon kapsamında değerlendirilebilecektir.

5.6. Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütlerinin Sözleşmeye Katılması

Singapur Konvansiyonunun 12. maddesiyle bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerine de Konvansiyona katılma imkanı tanınmıştır. Bunun için örgütün, egemen devletler tarafından kurulmuş olması ve Konvansiyonda düzenlenen hususlarda görevli olması gerekir.

Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütleri kavramı, iki temel hususu içinde barındırır. Bunlardan biri, belirli amaçları gerçekleştirmek için belirli bir bölgede

⁵³⁴ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.205, p. 36.

⁵³⁵ https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements/status E.T.: 25.05.2022.

⁵³⁶ https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements/status E.T.: 25.05.2022.

devletlerin bir araya gelmesidir. İkincisi ise örgütün üyelerinden örgüt yönetimine bu belirli amaçlarla ilgili olarak yetkilerin devredilmesidir⁵³⁷.

Örgütün Konvansiyona taraf olması durumunda, Konvansiyon kapsamındaki konularda yetkisi olduğu ölçüde, Konvansiyona taraf olan devletlerin hak ve yetkilerine de sahip olacaktır. Ancak bölgesel ekonomik entegrasyon örgütleri, -Konvansiyonda değişiklik yapılması (m.15) gibi- taraf ülkeler üzerinden yapılacak sayısal hesaplamalarda hesaba katılmayacaktır. (m.12(1))

Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütleri, Konvansiyona taraf olma aşamasında üyesi olan devletler tarafından görevlendirilmiş olduğu Konvansiyon kapsamında yer alan konuları ve sonrasında bu konularda meydana gelecek değişiklikleri depozitere bildirebilir. (m. 12(2)) Konvansiyonda devletlerle ilgili olarak belirtilen hususlar bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerine de gerektiğinde ve eşit olarak uygulanır. (m. 12(3))

Konvansiyonun 12(4) maddesinde⁵³⁸, Konvansiyon ve örgütün kurallar ihtilafı arasındaki ilişki düzenlenmiştir. Bu maddede, iki ayrı durumda bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerinin kuralları karşısında, Konvansiyon hükümlerine üstünlük tanınmayacağı belirtilmiştir.

İlk olarak, sulh anlaşmasına dayanılması için gerekli şartları taşıyan bir başvurunun yapıldığı devlet, sulh anlaşmasının taraflarının işyerlerinin bulunduğu devlet/devletler, anlaşmadaki borcun esaslı bir kısmının ifa edileceği devlet ve sulh anlaşmasının konusunun en sıkı ilişkili olduğu devletlerin tamamı söz konusu bölgesel ekonomik entegrasyon örgütünün üyesi ise Konvansiyon hükümlerine üstünlük tanınmayacaktır.

İkinci olarak da sulh anlaşması, örgütün üyesi olan devletler arasında mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi ile ilgili hale geldiyse yine Konvansiyon hükümlerine

⁵³⁷ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.205, p.34.

⁵³⁸ Resmi Gazete’de yayınlanan konvansiyon metninde “This Convention shall not prevail over conflicting rules of a regional economic integration organization” ibaresi “İşbu Konvansiyon, ..., bölgesel ekonomik entegrasyon kuruluşlarının kuralları ile çatışma halinde ise, ..., Konvansiyon hükümlerine üstünlük tanınmayacaktır.” şeklinde çevrilmiştir. Bir öneri olarak “Bu Konvansiyon , ..., bölgesel ekonomik entegrasyon kuruluşlarının kurallar ihtilafından, ..., üstün tutulmayacaktır.” şeklinde okunabilir.

Bu hususta Ekşi’nin çevirisi şu şekildedir: “... bölgesel ekonomik entegrasyon kuruluşlarının kanunlar ihtilafı kurallarından üstün değildir.”: EKŞİ (Tercüme), s. 213.

Özsunay ise bu bölümü “...bölgesel ekonomik bütünleşme örgütünün üyesi olan devletler” arasında kararların tanınması veya icrasına ilişkin bir husus söz konusu ise, işbu sözleşme, “bölgesel bir ekonomik bütünleşme örgütü”nün çatışan kurallarından (conflicting rules) üstün tutulmayacaktır.” şeklinde açıklamıştır: ÖZSUNAY (Sözleşme ve Model Kanun), s. 29.

üstünlük tanınmayacaktır. Diğer bir deyişle, örgüte üye olan bir ülkede hukuki yollara başvurulmuş ve bu ülkede yetkili makam olan mahkemeden bir karar verilmişse diğer üye ülkeler de Konvansiyon kapsamında yeniden bir değerlendirme yapmadan söz konusu mahkeme kararını tanımak zorundadır⁵³⁹. Bu nedenle sulh anlaşmasını icra edileceği birden fazla bölgesel ekonomik entegrasyon örgütünün üyesi ülke varsa başvuru yapılacak olan ülke iyi seçilmelidir⁵⁴⁰.

Avrupa Birliği, ekonomik büyüklüğü ve ticari ilişkiler açısından bir merkez oluşturması nedeniyle Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütleri arasında önemli bir konumda yer almaktadır. Henüz hiçbir Avrupa ülkesi ve bir bütün olarak Avrupa Birliği, Konvansiyonu imzalamamıştır.

5.7. Federal Hukuk Sistemleri ile İlgili Hususlar

Singapur Konvansiyonu m. 13 “*Birleştirilmemiş Hukuk Sistemleri*” başlığını taşımakta olup federal hukuk sistemlerine sahip olan devletlerin Konvansiyona katılımı ile ilgili hususları düzenlemektedir. Bu maddeye, merkezi federal hükümetin federe devletler nezdinde tek tip bir kanun oluşturma yetkisinin olmaması nedeniyle “federal hüküm” denmektedir⁵⁴¹.

Bu tipteki devletlerin bir bütün olarak Konvansiyona katılmak istememeleri durumunda, sınırlı olarak katılımlarını sağlamak ve Konvansiyona taraf olan devlet sayısını arttırmak hedeflenmiştir.

Konvansiyona taraf olan bir devlet, farklı hukuk sisteminin uygulandığı birden fazla bölgeye sahipse Konvansiyonun kapsamında yer alacak bölgeleri açık bir şekilde katılma aşamasında depozitere beyan edebilir ve bu beyanında her zaman değişiklik yapabilir (m. 13(1)-(2)). Beyanda bulunmadığı takdirde Konvansiyon ülkenin tamamında uygulanacaktır (m. 13(4)).

Konvansiyona taraf olan bir devlet, Konvansiyonun kapsamında yer alan konularda farklı hukuk sisteminin uygulandığı birden fazla bölgeye sahipse; devletin hukukuna veya usul kurallarına, ülkedeki iş yerine ve yetkili makama yapılan atıflar, uygun düştüğü

⁵³⁹ SCHNABEL, s. 59.

⁵⁴⁰ ERKAN, s.284.

⁵⁴¹ UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.205, p. 35.

ölçüde bölgesel birimin hukukuna veya usul kurallarına, iş yerine ve yetkili makama yapılmış sayılacaktır (m. 13(3)).

Bu kapsamda, taraf devletlerden biri bazı bölgelerinde Konvansiyonun uygulanmayacağını beyan etse bile iş yeri bu bölgede olan tarafın yapacağı sulh anlaşması uluslararası olarak nitelendirildiği sürece Konvansiyonun uygulama alanında yer alacak ve paratikte bir olumsuzluk yaşanmayacaktır. Bir bölgesel birimin kapsam dışında bırakılması bu bölgede Konvansiyon kapsamında hukuki yollara başvurulamayacağı anlamına gelir⁵⁴².

5.8. Konvansiyonda Değişiklik Yapılması

Konvansiyon m. 13 “Değişiklik” başlığını taşımakta ve metinde değişiklik yapılmasının esaslarını düzenlemektedir. Buna göre Konvansiyonda değişiklik yapılmasını ancak âkit devletler teklif edebilir. Teklif, BM Genel Sekreterine yapılır. Genel Sekreter tarafından teklif, tüm taraf devletlere iletilerek konu ile ilgili bir konferans düzenlenmesini ve bu konferansta teklifin oylanmasını isteyip istemediklerini sorar. Bildirimin yapılmasını takip eden 4 ay içinde taraf devletlerin en az üçte biri olumlu görüş bildirirse Genel Sekreter tarafından teklifle ilgili konferans düzenlenir (m. 15(1)).

Konferansta öncelikle fikir birliğinin oluşturulması amaçlanır. Tüm çabalara rağmen fikir birliği sağlanamazsa oylama yapılır. Değişiklik teklifi, konferansa katılan ve oy kullanan taraf devletlerin üçte iki çoğunluğunca kabul edilmelidir (m. 15(2)). Burada devletlerin hem konferansa katılma hem de oy kullanmaları durumunda hesaplama katıldıkları görülmektedir. Bu durumda çekimser kalan taraflar hesaplama sırasında dikkate alınmayacaktır.

Konferansta kabul edilen değişiklik, BM Genel Sekreteri tarafından onay, kabul veya tasdik için Konvansiyona taraf olan tüm devletlere gönderilir. Yürürlük bahsinde olduğu gibi onay, kabul veya tasdik belgesini depozitere tevdi eden üçüncü devletin tevdi tarihinden altı ay sonra değişiklik yürürlüğe girer. Üçüncü devletten sonra teslim edenler için de her birinin teslim tarihinin altı ay sonrası kendi yürürlük tarihleri olacaktır (m. 15(3)-(4)-(5)).

⁵⁴² SCHNABEL, s. 59.

5.9. Konvansiyondan Çekilme

Konvansiyonun son maddesi de olan 16. maddesinde âkit devletlerin Konvansiyondan çekilmeleri düzenlenmiştir. Çekilme BM Genel Sekreterine yazılı bir bildirimde bulunularak yapılır. Konvansiyonun tarafı olan devlet, tamamen çekilebileceği gibi, federal bir hukuk sistemine sahipse belirli bölgesini/bölgelerini de çekme beyanında bulunabilir (16(1)).

Çekilme, depozitere yapılan beyandan 12 ay sonra etkili olur. Ancak âkit devlet tarafından daha uzun bir süre belirlenebilir. Çekilmenin etkili olacağı tarihten önce yapılmış olan sulh anlaşmalarına Konvansiyon hükümleri uygulanır (16(2)).

SONUÇ

Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu için çalışmalara üç önemli hedefle başlanmıştır: Arabuluculuğun uluslararası ticari uyuşmazlıklarda kullanımını teşvik etmek/artırmak, arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarının daha kolay icra edilmesini sağlamak ve uluslararası ticareti kolaylaştırmak. Bunlardan arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmalarının daha kolay icra edilmesini sağlamanın Konvansiyonun doğrudan diğer ikisinin ise dolaylı hedefleri olduğunu ifade edebiliriz.

Ticari uyuşmazlıklarını daha az maliyetli ve daha kısa sürede arabuluculuk yoluyla çözen taraflar, aralarında akdettikleri sulh anlaşmasının mahkeme ve hakem kararlarından daha kolay bir şekilde icra edilebildiğini gördüklerinde dostane bir yol olan arabuluculuk usulünü daha çok kullanacaklar ve uluslararası ticareti daha etkili, verimli ve ekonomik hale getireceklerdir.

Singapur Konvansiyonu da bu amaçları gerçekleştirecek bir araç olarak hazırlanmış ve arabuluculuk açısından yeni bir dönem başlamıştır. Bundan böyle arabuluculuk yoluyla yapılan sulh anlaşmaları da Konvansiyonun yürürlüğe girdiği ülkelerde daha kolay icra edilebilecektir. Bunun için sulh anlaşmasının Konvansiyonda yer alan şartları sağlaması yeterli olacaktır. Ancak sadece Konvansiyonun yürürlüğe girmesinin uluslararası ticarete arabuluculuğu daha çok kullanılan bir uyuşmazlık çözüm yöntemi haline getirmesini beklemek mümkün değildir.

Konvansiyonun başarısı açısından mümkün olduğunca çok sayıda ülke tarafından onaylanması ve yürürlüğe girmesi önemlidir. New York Sözleşmesi, 1958 yılında ilk imzaya açıldığında 24 ülke tarafından imzalanmış ve 1961 yılı sonuna kadar 15 ülkede yürürlüğe girmişti. Singapur Konvansiyonu ise 2018 yılında ilk imzaya açıldığında 46 ülke tarafından imzalanmış ve 2022 yılı Mayıs ayına kadar 9 ülkede yürürlüğe girmiştir.

Ancak başarıyı sadece Konvansiye katılan ülke sayılarının artması ile açıklamak doğru olmayacaktır. Zira ekonomi, ticari büyüklüklerle ifade edilebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Konvansiyonun hedeflerini gerçekleştirerek başarılı olabilmesi için öncelikle büyük ekonomik güce sahip ülkelerin katılımı gerekmektedir. Dünya ticaretinde önemli

bir yere sahip olan ABD, Çin ve Hindistan Konvansiyonu imzalamış ancak henüz katılım sürecini tamamlamamışlardır. Avrupa ülkeleri, Japonya ve Rusya gibi ülkeler ise henüz Konvansiyeona imza koymamışlardır. Bu açıdan kat edilecek daha çok yol olduğu görülmektedir. New York Sözleşmesine de katılım, iki büyük ekonomi olan ABD (1970) ve İngiltere'nin (1975) Sözleşmeyi onaylamalarının ardından önemli bir ivme yakalamıştı.

Diğer taraftan, Konvansiyonun yürürlüğe girdiği ülkelerdeki uygulamalar da büyük öneme sahip olacaktır. Yetkili makamların kendilerine yapılan başvuruları Konvansiyonda yer alan ret sebepleri ile sınırlı olarak hızlı bir şekilde incelemeleri, kamu düzeni kavramını duruma göre esnetmeden olaya uygulamaları, arabuluculara ilişkin kararlarda illiyet bağıını aramaları, kamu kurumlarının dâhil olduğu uyuşmazlıklara yönelik yaklaşımları ve kararlarının istikrarlı olması önem arz etmektedir.

Arabulucular ve avukatlar da Konvansiyonun başarıyla uygulanmasında kritik öneme sahiptir. Arabulucuların uyuşmazlıkları, bulundukları ülkenin, çalıştıkları kurumun veya tabi oldukları hukukun arabuluculuk mevzuatı, standartları ve etik kurallarına uyarak çözmeleri gerekir. Avukatlar açısından da müvekkillerini doğru bilgilendirerek arabuluculuk sürecine hazırlamaları ve uygulanabilir sulh anlaşmalarını kaleme almaları uygun olacaktır.

Ancak bu sayede Konvansiyonun başarısı ortaya çıkacak, arabuluculuk, milletlerarası ticarete çok kullanılan bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olacak ve Konvansiyonun kullanılmasına değil varlığına ihtiyaç duyulacaktır. Zira esas amaç, sulh anlaşmalarının icrası için Konvansiyonun kullanılması değil varlığına güven duyulmasıdır.

KAYNAKÇA

- ABRAMSON, Hal: “The New Singapore Mediation Convention: The Process And Key Choices” in Singapore Mediation Convention Refference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1037-1062.
- ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 27. Bası, Ankara 2021.
- ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder / TAŞPINAR AYVAZ, Sema: İcra ve İflas Hukuku, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, ANKARA 2016.
- ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder / TAŞPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel: Medeni Usul Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, ANKARA 2020.
- AKINCI Ziya: Milletlerarası Tahkim, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2016.
- AKINCI, Ziya: “Prag Kuralları ve Milletlerarası Tahkim”, Prof. Dr. Cemal Şanlı’ya Armağan - Public and Private International Law Bulletin, 40(1): 481–495 (Prag Kuralları).
- ALEXANDER, Nadja Marie /SHOUYU, Chong: “An Introduction to the Singapore Convention on Mediation – Perspectives from Singepore”, Nederlands-Vlaams tijdschrift voor Mediation en conflictmanagement 2018 (22) 4, 37-56, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3756911> E.T.:28.02.2022.
- ANDERSON, Alan / BEAUMONT, Ben / VERBIST, Herman: “The United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation: Its Genesis, Negotiation and Future”, Comparative Law Yearbook of International Business, Kluwer Law Center for International Legal Studies, 2020, s. 35-62.
- APTER, Itai / MUCHNIK, Coral Henig: “Reservations in the Singapore Convention – Helping to Maket he “New York Dream” Come True” in Singapore Mediation Convention Refference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1267-1281.

- AYDEMİR, Dilek: “Multi-Tiered Dispute Resolution Clauses after UML on Mediation 2018 and the Singapore Convention”, Public and Private International Law Bulletin, C.41, S.1, 2021, s. 191-229.
- AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin/ ÖZDAMAR, Mehmet: Ticari İşletme Hukuku, 14.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.
- van den BERG, Albert Jan: “The New York Convention of 1958: An Overview”, s. 20.
https://cdn.arbitration-icca.org/s3fs-public/document/media_document/media012125884227980new_york_convention_of_1958_overview.pdf E.T.: 30.04.2022.
- BOZER, Ali/ GÖLE, Celal: Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 7. Bası, Ankara 2021.
- BUTLIEN, Robert: “The Singapore Convention on Mediation: A Brave New World for International Commercial Arbitration”, Brooklyn Journal of International Law, Vol. 46, Issue 1, 2020, s. 183-213.
- CHAHİNE, Joséphine Hage / LOMBARDİ, Ettore M./ LUTRAN, David / PEULVÉ, Catherine: “The Acceleration of the Development of International Business Mediation after the Singapore Convention”, European Business Law Review, Volume 32, Issue 4, 2021, s. 769 – 800.
- CHONG, Shou Yu / ALEXANDER, Nadja Marie: “An Implied Ground for Refusal to Enforce iMSAa under the Singapore Convention on Mediation: The Effect of Article 6” Kluwer Mediation Blog 2019, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3748454> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3748454> E.T.: 10.05.2022.
- CHONG Shou Yu / STEFFEK Felix: “Enforcement of International Settlement Agreements Resulting From Mediation Under The Singapore Convention – Private International Law Issues in Perspective”, Singapore Academy of Law Journal. 31, (Special Issue), 2019.

CHUA, Eunice: “The Singapore Convention on Mediation - A Brighter Future for Asian Dispute Resolution”, Asian Journal of International Law, Research Collection School Of Law, 2018, s. 1-11.

CLAXTON, James M.: “Compelling Parties to Mediate Investor-State Disputes: No Pressure, No Diamonds?”, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol. 20, Iss. 1, 2020, s. 78-100, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3320087> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3320087> E.T.: 25.02.2022.

CLAXTON, James: “The Singapore Convention for Mediation: From Promotion to Workable Standards by Way of New York”, The Comparative Law Yearbook of International Business, Kluwer Law International, 2020, s. 29-65, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3612380> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3612380> E.T.: 31.03.2022.

COBEN, James: “Evaluating the Singapore Convention Through a US-Centric Litigation Lens: Lessons Learned from Nearly Two Decades of Mediation Disputes in American Federal and State Courts”, in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1063-1101.

ÇALIŞKAN, Yusuf / ÇALIŞKAN, Zeynep: “2 Temmuz 2019 Tarihli Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lahey Anlaşmasının Değerlendirilmesi” Public and Private International Law Bulletin, Prof. Dr. Cemal Şanlı’ya Armağan, C. 40, S. 1, 2020, s. 231–245.

ÇELİKEL, Aysel / ERDEM, Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta, İstanbul 2020.

DAYINLARLI, Kemal: Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni ve Tahkime Etkileri, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara 1994.

DEASON, Ellen: “What’s in a Name? The Terms “Commercial” and “Mediation” in the Singapore Convention on Mediation” in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s.1149-1172.

DOĞAN, Vahit: Milletlerarası Ticaret Hukuku, Savaş Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2020.

- EKŞİ, Nuray: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Beta, 2. Baskı, İstanbul 2020.
- EKŞİ, Nuray: “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (Singapur Konvansiyonu)”, Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, C. 9, S. 1, 2020, s. 27-92 (Singapur Konvansiyonu).
- EKŞİ, Nuray: “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler (Singapur) Konvansiyonu’nun Türkçe Tercümesi”, UTDER, Yıl 2020, Cilt 9, S.1, s.203-216 (Tercüme).
- EMİNOĞLU, Cafer / ERDOĞAN Ersin: Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı Arabuluculuk, Adalet Yayınevi, Ağustos 2020.
- ENER, Mustafa Alper: “Singapur Konvansiyonu: Arabuluculuk Anlaşmalarının New York Konvansiyonu”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXIII, S. 4, 2019, s. 227-248.
- ERDOĞAN, Ersin: “Milletlerarası Arabuluculuk Anlaşma Belgelerinin İcrasına ilişkin BM Sözleşmesinin (Singapur Sözleşmesi) Değerlendirilmesi”, (Ed. Ersin Erdoğan) Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, 6-7 Aralık 2018, s. 189-202.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2015.
- ERKAN, Mustafa: Arabuluculuk ve Singapur Sözleşmesi, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.
- ERSEN PERÇİN, Gizem: “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinden Arabuluculuğun Hukuksal Düzenlemelerdeki Yeri”, Public and Private International Law Bulletin, Volume: 31, Issue: 2, 177-201.
- ERTEN, Rifat: "Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararları Hakkında Tenfiz Kararı Almak Her Zaman Zorunlu Mudur?". Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Haziran 2011, C. 25, S 1-2, s. 195-212.

- FAN, Kun; “Mediation of Investor-State Disputes: A Treaty Survey (March 6, 2020)”
Journal of Dispute Resolution, 2020, volume 2, 327-342,
<https://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1866&context=jdr>
E.T.: 23.01.2022.
- GAULTIER, Thomas: “Cross-Border Mediation: A New Solution For International Commercial Dispute Settlement?”, NYSBA International Law Practicum, Vol:26, No:1, Spring 2013, s. 38-58.
- GODDARD, David: “The Judgments Convention—The Current state of Play”, 29 Duke Journal of Comparative & International Law, 473-490 (2019), s. 473-490.
Available at: <https://scholarship.law.duke.edu/djcil/vol29/iss3/6>. E.T.: 24.02.2022.
- GÜL, Mehmet Akif: New York Sözleşmesi Bağlamında Usûlî Tenfiz Engelleri, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.
- HIOUREAS, Christina G.: “The Singapore Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation: A New Way Forward?”, Berkeley Journal of International Law 37, 2019, s. 215-224.
- KARADAŞ, İzzet: 6100 Sayılı HMK’nda Düzenlenen Ulusal (İç) Tahkim, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.
- KAYA, Talat: “Singapur Sözleşmesi ve Uluslararası Ticari Arabuluculuk Sonucunda Ortaya Çıkan Sulh Anlaşmalarının Tanınması ve İcrası Meselesi” Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Aralık 2019, s. 953-982.
- KOO, Anna: “Enforcing International Mediated Settlement Agreements”, In book: Harmonising Trade Law to Enable Private Sector Regional Development, Publisher: New Zealand: UNCITRAL Regional Centre for Asia and the Pacific and New Zealand Association for Comparative Law, Editors: MP Ramaswamy, J Ribeiro, September 2017, s. 81-97.
- KURU, Baki: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Legal Yayıncılık, İstanbul 2015.

- MASUCCI, Deborah: “From Skepticism to Reality – The Path to the Convention for the Enforcement of Mediated Settlements”, in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s.1123-1132.
- MEIDANIS, Haris: “Enforcement of Mediation Settlement Agreements in the EU and the Need for Reform”, Journal of Private International Law, 16:2, 2020, 275-299, <https://doi.org/10.1080/17441048.2020.1796226> E.T. 26.02.2021.
- MNOOKIN, Robert: "Alternative Dispute Resolution" Harvard Law School John M. Olin Center for Law, Economics and Business Discussion Paper Series, 1998, Paper 232, http://lsr.nellco.org/harvard_olin/232, E.T. 10.12.2021.
- MONTINERI, Corinne: “The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) and the Significance of the Singapore Convention”, in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1023-1036.
- MORRIS-SHARMA, Natalie: “The Singapore Convention is Live, and Multilateralism, Alive!”, in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1009-1021.
- ÖZBAY, İbrahim / KORUCU Yavuz: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- ÖZBEK, Mustafa Serdar: Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu, 2 Cilt, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.
- ÖZEL, Sibel: “Arbuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Singapur Konvansiyonu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Aralık 2019, s. 1190-1210.
- ÖZSUNAY, Ergun: Arbuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Sulh Anlaşmalarının İcrası Hakkında Singapur Sözleşmesi ve UNCITRAL Model Kanunu, Aristo Yayınevi, Kasım 2020. (Sözleşme ve Model Kanun).

- ÖZTÜRK, Necla: “Arabuluculuğun Milletlerarası Özel Hukuk Boyutu: Genel Bakış”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Haziran 2015, C. 31, S. 2, s. 203-252.
- POLAT, Malike: Milletlerarası Usul Hukukunda Arabuluculuk, Yetkin Yayınları, Ankara 2010.
- PÜRSELİM, Hatice Selin: “Yabancılık İçeren Arabuluculuk Usulü ve Bağlayıcılığı Hakkında Düşünceler”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20 S. 2, s.3-21.
- QUEK ANDERSON, Dorcas: “The Singapore Convention on Mediation: Supplying the Missing Piece of the Puzzle for Dispute Resolution”, Journal of the Malaysian Judiciary, July 2020, s. 194-220.
- QUEK ANDERSON, Dorcas: “Supporting party autonomy in the enforcement of cross-border mediated settlement agreements: A brave new world or uncharted territory?”, Research Collection School Of Law, Privatizing dispute resolution: Trends and limits. 18, 2019, s. 351-392. Available at: https://ink.library.smu.edu.sg/sol_research/2909/ E.T.: 12.03.2022.
- QUEK ANDERSON, Dorcas: “A Matter of Interpretation? Understanding and Applying Mediation Standards for the Cross-border Enforcement of Mediated Settlement Agreements”, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 38, S. 1-2, 2020, s. 27-45, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/crq.21285> E.T.: 02.02.2022.
- REED, Lucy: “Ultima Thule: Prospects for International Commercial Mediation”, NUS Centre for International Law Working Paper, January 2019, s. 1-23. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3339788> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.333978> E.T.: 12.03.2022.
- REIF, Linda C.: “Conciliation as a Mechanism for the Resolution of International Economic and Business Disputes”, Fordham International Law Journal, 1990, Vol. 14. S.3, s. 578-638.
- ROSS, Donna: “The Singapore Convention: From a Blizzard, a Convention Blooms”, Resolution Institute Journal, March 2020, s. 174-190.

SCHNABEL, Timothy: "The Singapore Convention on Mediation: A Framework for the Cross-border Recognition and Enforcement of Mediated Settlement" 19 *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal* 1, 2019, s.1-60.

SCHNABEL, Timothy: "Implementation of the Singapore Convention: Federalism, Self-Execution, and Private Law Treaties" (January 22, 2019). 30 *Am. Rev. Int'l Arb.*, 265 (2020), s.265-289. (Implementation) Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3320823> E.T.: 26.02.2022.

SCHNABEL, Timothy: "Recognition by Any Other Name: Article 3 of the Singapore Convention on Mediation", in *Singapore Mediation Convention Reference Book*, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1181-1195. (Recognition).

SILVESTRI, Elisabetta: "The Singapore Convention on Mediated Settlement Agreements: A New String to the Bow of International Mediation?", *Access to Justice in Eastern Europe (AJEE)*, No. 3 (4), 2019, s. 5-11.

STEELE, Brette: "Enforcing International Commercial Mediation Agreements as Arbitral Awards Under the New York Convention", 54 *UCLA Law Review*, 2007, s. 1385-1412.

STITT, Alan: "The Singapore Convention: When Has a Mediation Taken Place (Article 4)", in *Singapore Mediation Convention Reference Book*, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s. 1173-1179.

STRONG, Stacie: "Use and Perception of International Commercial Mediation and Conciliation: A Preliminary Report on Issues Relating to the Proposed UNCITRAL Convention on International Commercial Mediation and Conciliation", (November 17, 2014). University of Missouri School of Law Legal Studies Research Paper No. 2014-28, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2526302> E.T.: 10.02.2022.

STRONG, Stacie: "Beyond International Commercial Arbitration? The Promise of International Commercial Mediation", 45 *Washington University Journal of Law and Policy* 11 (2014), University of Missouri School of Law Legal Studies Research Paper Series No. 2013-21, s.11-39 Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2363149> E.T.: 10.01.2022. (Commercial Mediation).

SUSSMAN, Edna: “The Singapore Convention Promoting the Enforcement and Recognition of International Mediated Settlement Agreements” ICC Bulletin, Fall 2018, s. 42-54.

SUR, Melda: Uluslararası Hukukun Esasları, 9. Baskı, Beta, İstanbul 2015, s. 34.

ŞANLI, Cemal / ESEN, Emre / ATAMAN-FİĞENMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, Beta, 7. Bası, İstanbul 2019.

ŞANLI, Cemal: Uluslararası Ticari Âkitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 7. Baskı, Beta, İstanbul 2019 (Çözüm Yolları).

ŞANLI Cemal: "Uluslararası Ticari ve Ekonomik Uyuşmazlıkların Arabuluculuk (ADR) Yöntemi İle Çözümlemesi ve MTO'nun ADR Kuralları", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Haziran 2011, C. 22, S. 1, s. 57-68. (Arabuluculuk).

ŞİT KÖŞGEROĞLU, Banu: Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Sonunda Varılan Anlaşmaların Singapur Konvansiyonu Çerçevesinde Taraf Devletlerde İcra Edilebilirliği, Adalet Yayınevi, Ankara Nisan 2020.

TAKAHASHI, Koji: “Enforcement of Mediated Settlement Agreements under the Singapore Convention and the UNCITRAL Model Law: An Argument for the Opt-In Model” International Mediation: The Comparative Law Yearbook of International Business, Special Issue 2020, s. 63-83, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3565241> E.T.: 10.04.2022.

TANRIBİLİR, Feriha Bilge: “30 Haziran 2005 Tarihli Yetki Anlaşmasına Dair Lahey Sözleşmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XI, Sa.1-2, Y.2007, s. 321-354.

TANRIVER, Süha: Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.

TANRIVER, Süha: “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, TBB Dergisi, 2006, Sayı 64, s. 151-177. (Arabuluculuk).

TARMAN, Zeynep Derya: “Mediation as an Option for International Commercial Disputes”, Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul, Aralık 2016, C. 48, S. 65, s. 229-244.

VANIŠOVA, Veronika: “Current Issues in International Commercial Mediation: Short Note on the Nature of Agreement Resulting from Mediation in the Light of the Singapore Convention”, Charles University in Prague Faculty of Law Research Paper No. 2019/II/5, 2019, s.1-12, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3413560> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3413560> E.T.: 25.02.2022.

WEISS, David / GRIFFITH Michael: “Report on Empirical Study of Business Users Regarding International Mediation and Enforcement Mechanisms”, in Singapore Mediation Convention Reference Book, 2019, Touro Law Center, Scholarly Works 653, s.1133-1148.

YARAR, Güven: Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2019.

YEŞİLOVA, Bilgehan: Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardım ve Denetimi, Güncel Yayınevi, İzmir 2008.

ZUKAUSKAITE, Migle: “Enforcement of Mediated Settlement Agreements” Vilnius university Press, Teisė, vol. 111, 2019, s.205-217.

Kamu ve Uluslararası Kuruluşların Doküman ve Tutanakları

A Guide to UNCITRAL Basic Facts About the United Nations Commission on International Trade Law, UNITED NATIONS, Vienna 2013
<https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/12-57491-Guide-to-UNCITRAL-e.pdf> E.T.: 08.01.2022.

Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun

Teklifi (2/2981) ve Dışışleri Komisyonu Raporu, TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, Yasama Dönemi: 27, Yasama Yılı:4, Sıra Sayısı:234.

Consultation on the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (New York, 2018) (the “Singapore Convention on Mediation”)), Ministry of Justice, February 2022, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1051713/singapore-convention-on-mediation.pdf E.T.:28.02.2022.

Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. <https://assets.hcch.net/docs/510bc238-7318-47ed-9ed5-e0972510d98b.pdf> E.T.: 09.01.2022.

Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=137> E.T.: 10.01.2022.

Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, Official Journal of the European Union, 24 May 2008, Volume 51, L 136/3-8. (Directive) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008L0052> E.T.: 15.01.2022.

İstanbul Tahkim Merkezi Arabuluculuk Kuralları, <https://istac.org.tr/ISTAC-ARABULUCULUK-KURALLARI-20151026.pdf> E.T.: 19.03.2022.

Queen Mary University of London /White and Case; 2015 International Arbitration Survey:Improvements and Innovations in International Arbitration, s. 31. http://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2015_International_Arbitration_Survey.pdf E.T. 28.02.2022.

RG. Tarih: 06.12.1988 - 20011.

RG. Tarih: 25 Eylül 1991 - 21002.

R.G. Tarih: 05.07.2001 – 24453.

RG. Tarih: 12.12.2007 - 26728.

RG. Tarih: 07.04.2010 - 27545.

R.G. Tarih: 14.02.2011 - 27846.

RG. Tarih: 22.06.2012 - 28331.

RG. Tarih: 02.06.2018 - 30439.

RG, Tarih: 15.07.2018 - 30479.

RG, Tarih: 22.04.2021 - 31462.

UNCITRAL Conciliation Rules (1980),

<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/conc-rules-e.pdf> E.T. 15.02.2022.

UNCITRAL Mediation Rules (2021),

https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/22-01369_mediation_rules_ebook_1.pdf E.T.: 23.02.2022.

UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 With amendments as adopted in 2006 [https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-](https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09955_e_ebook.pdf#%5B%7B%22num%22%3A42%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22Fit%22%7D%5D)

[09955_e_ebook.pdf#%5B%7B%22num%22%3A42%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22Fit%22%7D%5D](https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09955_e_ebook.pdf#%5B%7B%22num%22%3A42%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22Fit%22%7D%5D) E.T.: 30.01.2022.

UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use 2002, UNITED NATIONS, New York 2004, https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/03-90953_ebook.pdf E.T.: 25.02.2022.

UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018 (amending the UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002), https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/annex_ii.pdf E.T.: 18.01.2022.

UN Doc. A/CN.9/514; United Nations Commission on International Trade Law, Draft Guide to Enactment and Use of the UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 27 May 2002, <https://digitallibrary.un.org/record/466957> E.T.: 25.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/822; United Nations Commission on International Trade Law, Proposal by the Government of the United States of America: future work for Working Group II, 2 June 2014, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V14/035/93/PDF/V1403593.pdf?OpenElement> E.T.: 18.01.2022.

UN Doc. A/CN.9/832; United Nations Commission on International Trade Law, Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the work of its sixty-second session (New York, 2-6 February 2015), 11 February 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V15/011/54/PDF/V1501154.pdf?OpenElement> E.T.: 01.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/846; United Nations Commission on International Trade Law, Settlement of commercial disputes, Enforcement of settlement agreements resulting from international commercial conciliation/mediation, Compilation of comments by Governments, 27 March 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V15/020/92/PDF/V1502092.pdf?OpenElement> E.T.: 03.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/846/Add.1; United Nations Commission on International Trade Law, Settlement of commercial disputes, Enforcement of settlement agreements resulting from international commercial conciliation/mediation, Compilation of comments by Governments, Addendum, 15 April 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V15/024/58/PDF/V1502458.pdf?OpenElement> E.T.: 03.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/846/Add.2; United Nations Commission on International Trade Law, Settlement of commercial disputes, Enforcement of settlement agreements resulting from international commercial conciliation/mediation, Compilation of comments by Governments, Addendum, 22 April 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V15/024/58/PDF/V1502458.pdf?OpenElement>

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V15/027/11/PDF/V1502711.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V15/027/11/PDF/V1502711.pdf?OpenElement) E.T.: 03.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/846/Add.3; United Nations Commission on International Trade Law, Settlement of commercial disputes, Enforcement of settlement agreements resulting from international commercial conciliation/mediation, Compilation of comments by Governments (continued), Note by the Secretariat, 4 June 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V15/039/98/PDF/V1503998.pdf?OpenElement> E.T.: 03.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/846/Add.4; United Nations Commission on International Trade Law, Settlement of commercial disputes, Enforcement of settlement agreements resulting from international commercial conciliation/mediation, Compilation of comments by Governments (continued), Note by the Secretariat, 12 June 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V15/041/89/PDF/V1504189.pdf?OpenElement> E.T.: 03.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/861; United Nations Commission on International Trade Law, Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the work of its sixty-third session (Vienna, 7-11 September 2015), 17 September 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V15/065/85/PDF/V1506585.pdf?OpenElement> E.T.: 15.01.2022.

UN Doc. A/CN.9/896; United Nations Commission on International Trade Law, Report of Working Group II (Dispute Settlement) on the work of its sixty-fifth session (Vienna, 12-23 September 2016), 30 September 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V16/085/10/PDF/V1608510.pdf?OpenElement> E.T.: 08.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/901; United Nations Commission on International Trade Law, Report of Working Group II (Dispute Settlement) on the work of its sixty-sixth session (New York, 6-10 February 2017), 16 February 2017, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V17/010/10/PDF/V1701010.pdf?OpenElement> E.T.: 12.02.2022.

Un Doc. A/CN.9/929; United Nations Commission on International Trade Law, Report of Working Group II (Dispute Settlement) on the work of its sixty-seventh session (Vienna, 2-6 October 2017), 11 October 2017, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V17/072/79/PDF/V1707279.pdf?OpenElement> E.T.: 13.02.2022.

Un Doc. A/CN.9/934; United Nations Commission on International Trade Law, Report of Working Group II (Dispute Settlement) on the work of its sixty-eighth session (New York, 5–9 February 2018), 19 February 2018, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V18/008/77/PDF/V1800877.pdf?OpenElement> E.T.: 15.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.185; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Annotated provisional agenda, 4 November 2014, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V14/073/32/PDF/V1407332.pdf?OpenElement> E.T.: 15.01.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.187; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Settlement of commercial disputes: enforceability of settlement agreements resulting from international commercial conciliation/mediation, Note by the Secretariat, 27 November 2014, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V14/080/44/PDF/V1408044.pdf?OpenElement> E.T.: 17.01.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.191; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Settlement of commercial disputes Enforcement of settlement agreements, Compilation of comments by Governments, Note by the Secretariat, 4 August 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V15/055/97/PDF/V1505597.pdf?OpenElement> E.T.: 22.01.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.192; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Settlement of commercial

disputes: Enforceability of settlement agreements, Comments by Israel and the United States of America, Note by the Secretariat, 3 August 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V15/055/03/PDF/V1505503.pdf?OpenElement> E.T.: 01.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.195; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Settlement of commercial disputes, International commercial conciliation: enforceability of settlement agreements, Note by the Secretariat, 2 December 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V15/086/28/PDF/V1508628.pdf?OpenElement> E.T.: 05.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.198; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Settlement of commercial disputes, International commercial conciliation: preparation of an instrument on enforcement of international commercial settlement agreements resulting from conciliation, Note by the Secretariat, 30 June 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V16/040/09/PDF/V1604009.pdf?OpenElement> E.T.: 11.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.200; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Settlement of commercial disputes, International commercial conciliation: preparation of an instrument on enforcement of international commercial settlement agreements resulting from conciliation, Note by the Secretariat, 28 November 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V16/101/13/PDF/V1610113.pdf?OpenElement> E.T.: 18.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.200/Add. 1; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Settlement of commercial disputes, International commercial conciliation: preparation of an instrument on enforcement of international commercial settlement agreements resulting from conciliation, Note by the Secretariat, Addendum, 29 November 2016, [https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V16/101/13/PDF/V1610113.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V16/101/19/PDF/V1610119.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V16/101/19/PDF/V1610119.pdf?OpenElement) E.T.: 21.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.202; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Settlement of commercial disputes, International commercial conciliation: preparation of an instrument on enforcement of international commercial settlement agreements resulting from conciliation, Note by the Secretariat, 14 July 2017, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V17/050/10/PDF/V1705010.pdf?OpenElement> E.T.: 24.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.203; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Settlement of commercial disputes, Comments by the Government of the United States of America, Note by the Secretariat, 24 August 2017, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V17/060/88/PDF/V1706088.pdf?OpenElement> E.T.: 26.02.2022.

UN Doc. A/CN.9/WG.II/WP.205; United Nations Commission on International Trade Law Working Group II (Arbitration and Conciliation), Settlement of commercial disputes, International commercial mediation: preparation of instruments on enforcement of international commercial settlement agreements resulting from mediation, Note by the Secretariat, 23 November 2017, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V17/083/16/PDF/V1708316.pdf?OpenElement> E.T.: 01.03.2022.

UN Doc. A/RES/35/52; UN General Assembly, s.260, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/390/71/IMG/NR039071.pdf?OpenElement> E.T.: 25.02.2022.

UN Doc. A/RES/57/18; Resolution adopted by the General Assembly, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/538/98/PDF/N0253898.pdf?OpenElement> E.T.: 28.02.2022.

UN Doc. A/RES/73/198; Resolution adopted by the General Assembly on 20 December 2018, 11 January 2019, [https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/020/01/PDF/N1802001.pdf?OpenElement)

ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/456/53/PDF/N1845653.pdf?OpenElement E.T.: 05.01.2022.

UN A/RES/73/199; Resolution adopted by the General Assembly on 20 December 2018, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/456/60/PDF/N1845660.pdf?OpenElement> E.T.: 03.02.2022.

UN Doc. A/73/17; Report of the United Nations Commission on International Trade Law, Annex II; <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V18/052/21/PDF/V1805221.pdf?OpenElement> E.T.: 11.02.2022.

UN. Doc. A/76/17; Report of the United Nations Commission on International Trade Law Fifty-fourth session (28 June–16 July 2021), Annex III, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V21/058/10/PDF/V2105810.pdf?OpenElement> E.T.: 23.02.2022.

Mahkeme Kararları

Castro v. Tri Marine Fish Co. LLC, United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, Appeal from the United States District Court for the Western District of Washington, K.T.:27 Şubat 2019, <https://cases.justia.com/federal/appellate-courts/ca9/17-35703/17-35703-2019-02-27.pdf?ts=1551290489> E.T. 09.01.2022

Willingboro Mall Ltd. v. 240/242 Franklin Ave., L.L.C., 215 N.J. 242, 71 A.3d 888 at 245, 2013, <https://casetext.com/case/willingboro-mall-ltd-v-240242-franklin-ave> E.T.: 09.03.2022.

Yargıtay 11.H.D. E.2012/2110 – K.2012/3915.

İnternet Adresleri

<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98> E.T.: 09.01.2022.

<https://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6325ss.pdf> s. 5,
ET. 09.03.2022.

<https://adb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/arabuluculuk-istatistikleri07012021034403>
E.T.: 12.05.2022.

<https://imimmediation.org/2017/01/16/users-view-proposal-un-convention-enforcement-mediated-settlements/> E.T. 13.03.2022.

<https://www.pmo.gov.sg/Newsroom/PM-Lee-Hsien-Loong-at-Singapore-Convention-Signing-Ceremony-and-Conference> E.T.:26.03.2022.

https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements/status E.T.: 25.05.2022.

https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=en E.T.: 09.04.2022.

<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137> E.T.: 10.01.2022.

https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards/status2
E.T.: 17.02.2022.